

Kl. 14.00 – 16.29
18.00 – 22.15

1 § Aktuell debatt: Åtgärder för att förebygga oljeolyckor

*Aktuell debatt:
Åtgärder för att
förebygga oljeolyckor*

Anf. 1 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Ännu en oljeolycka har fäst vår uppmärksamhet på det skandalösa tillstånd som råder i haven runt våra kuster. Som så ofta annars när det gäller havet är det uppenbart att om samma situation hade rått på land skulle det ha lett till att vi omedelbart ändrade reglerna och skärpte skyddet, eller rättare sagt att vi skulle ha gjort det för länge sedan.

Miljöpartiet har begärt en särskild debatt för att vi från alla partier här i riksdagen ska få en chans att diskutera hur vi ska förhindra att en oljekatastrof inträffar i vår närhet. Vi vet att detta är en fråga som har bekymrat många de senaste veckorna, och även vid många tidigare tillfällen, får man tyvärr tillägga.

Det är inte för att vi inte har diskuterat frågan tidigare som vi har begärt debatten. Det har vi gjort. Vi har diskuterat den många gånger. Miljörörelsen har drivit frågan med hög prioritet i många år. Vi har begärt debatten för att vi just nu ser de tydliga konsekvenserna av vad som händer efter en oljekatastrof. Vi hoppas att den insikten ska leda till att viljan stärks att göra någonting.

Vi ser att EU-kommissionen nu snabbar på processerna så att en del förslag som varit på gång ska genomföras. Det gjorde man också förra gången det skedde en större olycka. Man tog fram två paket med åtgärder. Men sedan gick det mycket långsammare att verkligen genomföra dem.

Vi vill inte ännu en gång få anledning att begära en särskild debatt om åtgärder för att förhindra oljekatastrofer. Nu får det vara nog. Låt oss visa att vi för en gångs skull är överens om att det finns ett problem, att vi behöver göra någonting åt det och vad vi behöver göra.

Anf. 2 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag välkomnar att Miljöpartiet har tagit initiativ till riksdagsdebatten om vad vi kan göra för att stärka skyddet för Östersjöns miljö. Det är också en styrka för regeringen att kunna driva frågan om ökad sjösäkerhet i Östersjön med ett stärkt och brett stöd i riksdagen.

Sjösäkerheten är en av de största och svåraste utmaningarna för det internationella miljösamarbetet. Få näringar är så svårövervakade som

sjöfarten. Den är global i ordets djupaste bemärkelse. Havsrätten bygger på frihandelns tradition. Det är en tradition som har skapat dynamik åt den ekonomiska globaliseringen. Men det är också en tradition som måste ifrågasättas. Det vet vi alla som värnar om miljön och en hållbar utveckling.

På toppmötet i Johannesburg, som ägde rum för bara ett par månader sedan, var det bärande budskapet att utveckling måste vara hållbar utveckling. Den ekonomiska globaliseringen med frihandeln och den gränslösa konkurrensen som ledstjärna måste balanseras av politiska överenskommelser till skydd för människor och hälsa. Detta budskap måste också gälla sjöfarten.

Sjösäkerheten rymmer, som Maria Wetterstrand påpekade, fortfarande förfärande brister, och ambitionerna när det gäller förbättringar är långt ifrån tillräckliga. Sedan några år tillbaka ser vi ändå en förändrad inställning. Efter den svåra olyckan med tankern Erika utanför den Franska kusten år 1999 agerade EU för att förbättra bland annat hamnstatskontroll och trafikövervakning.

Man lyckades också få gehör internationellt för att driva på utfasningen av enkelskrov. År 2015 ska enkelskroven vara borta. Det låter långt fram i tiden, men för något år sedan hade vi inte ens detta. På motsvarande sätt manifesterade transportministrarna kring Östersjön en ökad ambitionsnivå genom det extra ministermötet inom Helcom år 2001. Man antog då Köpenhamnsdeklarationen, som bland annat innefattar utfasning av enkelskrov till år 2015. Man följer nu det internationella arbetet, och även Ryssland accepterar detta. Man beslutade om särskilda ruttor för djupgående fartyg nära känsliga områden. Deklarationen inrymmer också beslut om att upprätta marina skyddsområden och utöka användningen av automatiska identifieringssystem för fartyg, AIS. Vid samma möte fattades beslutet att senast år 2003 presentera en analys av möjligheten att utpeka delar av Östersjön som ett särskilt känsligt område, TSSA. Jag återkommer till detta.

Sedan Köpenhamnsdeklarationen har Sverige aktivt deltagit i sjösäkerhetsarbetet kring Östersjön. Vi har också bidragit till att lyfta sjöfartens miljöproblem i andra sammanhang, bland annat inom ramen för Nordsjökonferensen, där Sverige nu är ordförande, och har satt sjöfarten högst upp på agendan. Samtidigt har regeringen liksom riksdagens ledamöter kunnat konstatera att vidtagna åtgärder kring Östersjön inte är tillräckliga.

Oljetrafiken har under senare tid ökat kraftigt framför allt i ryska hamnar. Den svåra olyckan med oljetankern Prestige har än en gång visat vilka stora risker som trafiken med oljetankrar verkligen innebär. Sist men inte minst framstår miljötillståndet i Östersjön i dag som mer problematiskt än någonsin. Det ger oss anledning att ytterligare skärpa det politiska arbetet för att skydda Östersjön.

En utgångspunkt för regeringens arbete med havsmiljöfrågorna är att flertalet miljöproblem måste hanteras i internationellt samarbete. Det gemensamma skyddet av Östersjöns miljö samordnas inom ramen för Helsingforskonventionen om Östersjöns marina miljö. Till konventionen har en särskild kommission, Helsingforskommissionen, Helcom, skapats med uppgift att främja samarbetet mellan Östersjöländerna.

IMO, FN:s sjöfartsorganisation, upprätthåller sekretariatet för den internationella konventionen för skydd mot föroreningar från fartyg, MARPOL, som antogs på 1970-talet. IMO är det organ som bland annat avgör om ett havsområde får klassas som särskilt känsligt område.

Nationellt utgår regeringens havsmiljöpolitik från miljömålen Hav i balans och Levande kust och skärgård. År 2001 antog riksdagen miljömålspropositionen där dessa mål ingår. Jag ska inte gå in i detalj på miljömålen. Men låt oss konstatera att några av delmålen för havsmiljön särskilt tar upp Östersjön, oljeolyckor och olagliga utsläpp av olja.

Det gäller bland annat det delmål som säger att senast år 2010 ska minst 50 % av skyddsvärda marina miljöer och minst 70 % av kust och skärgårdsområden med höga natur- och kulturvärden ha ett långsiktigt skydd. Det finns olika former av skydd. Vi har nu Natura 2000-områden i marina miljöer. Inom Helcom har vi *Baltic Sea Protected Areas* där Sverige har anmält några områden och kommer att anmäla fler. Hoburgs bank söder om Gotland är nu ett Natura 2000-område och kommer också att anmälas som *Baltic Sea Protected Area*.

Naturvårdsverket och Fiskeriverket arbetar för närvarande med beslutsunderlag för att vi ska kunna inrätta fler marina skyddsområden. Ett delmål säger också att vi genom skärpt lagstiftning och ökad övervakning ska få ned utsläppen av olja och kemikalier från fartyg så att de minimeras och ska vara försumbara senast år 2010. Som ni vet är också hela Östersjön redan i dag klassad som så kallat känsligt havsområde. Det innebär striktare regler för avsiktliga oljeutsläpp, utsläpp av rengöringsrester, skeppsavfall och luftutsläpp av svaveldioxid.

Den löpande miljöövervakningen har haft stor betydelse för skyddet av Östersjöns miljö. Här vill jag särskilt nämna det arbete inom Helcom som sker för att genomföra den så kallade Östersjöstrategin. Sedan några år tillbaka byggs mottagningsanläggningar ut för fartygsgenererat avfall, bland annat oljeförorenat ballastvatten. Avfallet kan lämnas utan avgift, vilket uppmuntrar utnyttjande av anläggningarna. För att påskynda arbetet har Sverige givit ekonomiskt stöd till ryska och polska hamnar. Arbetet har visat goda resultat och inspirerat liknande insatser inom EU. Ett annat viktigt initiativ för att förbättra miljöövervakningen runt Östersjön är det åklagarsamarbete som inletts mellan Östersjöländerna.

När det gäller Kustbevakningens kapacitet har regeringen i budgetpropositionen för år 2003 bemyndigat Kustbevakningen att inleda förstudier av nya fartyg som svarar mot myndighetens behov. För miljöövervakning avsätts ytterligare 50 miljoner kronor per år från år 2004. När det gäller katastrofberedskapen återkommer jag gärna i en senare replik.

Vad kommer regeringen nu att göra för att intensifiera arbetet med sjösäkerheten kring Östersjön? Låt mig presentera två handlingslinjer.

Den första avser hur regeringen kommer att agera inom EU. Den andra gäller vår handlingslinje inom Helcom med fokus på arbetet med att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt område.

Såväl transportminister Ulrica Messing som jag själv har redan tagit initiativ för att driva frågan om sjösäkerheten och klassning av marina områden som PSSA, särskilt känsligt område, vid våra kommande ministerrådsmöten. Till transportministerrådet förbereds rådsslutsatser om ökad säkerhet till sjöss. Sverige stöder slutsatserna och har bidragit till att de ska formuleras. Transportministerrådet förbereder nu rådsslutsatser

Prot. 2002/03:28
3 december

*Aktuell debatt:
Åtgärder för att
förebygga oljeolyckor*

om att tidigarelägga en utfasning av oljetankfartyg med enkelskrov och om att EU-staterna ska åta sig att inte acceptera att fartyg med enkelskrov transporterar de tyngsta formerna av råolja till hamnarna. Det handlar om att påskynda genomförandet av EG:s direktiv om hamnstatskontroller. Det handlar om att underlätta för kuststaterna att på ett icke diskriminerande sätt begränsa sjötrafiken med farligt gods inom 200 sjömil från kustlinjen. Detta är några av rådsslutsatserna.

Sverige har särskilt rest frågan att EU ska stötta den typ av gemensamma initiativ som Sverige nu arbetar med när det gäller att Östersjön ska klassas som ett särskilt känsligt område. Vi skriver i slutsatserna att medlemsstaterna uppmanas att dels lägga fram gemensamma ansökningar om områden som skulle kunna identifieras som särskilt känsliga havsområden, dels i sin tur uppmana IMO att utveckla användningen av detta instrument. Vi menar att det är viktigt att få stöd också av EU när detta kommer upp i IMO.

Till sist föreslår man tekniska samarbetsprogram och stöd till öststaterna.

Detta kommer att följas upp i miljöministerrådet och som Maria Wetterstrand sade har nu också kommissionen tagit initiativ.

Vi är alla eniga om att Östersjön bör skyddas som ett särskilt känsligt område. Men vi har haft olika uppfattningar om på vilket sätt. Regeringen har drivit att vi i första hand bör försöka gå fram med ett gemensamt initiativ. Det är inte därför att vi invänder mot att vi också kan gå fram ensamma på olika områden – det har vi gjort och det gör vi just nu på många områden. Det gäller torskstoppet och inom kemikaliepolitiken när det gäller till exempel de bromerade flamskyddsmedlen. Men vår linje brukar vara att vi först bör pröva den internationella samarbetsvägen innan vi går ensamma. Vi anser att det fortfarande finns möjlighet att inom Helcom med alla eller flertalet stater få ett stöd för ett gemensamt agerande. Det vill vi fullfölja.

Jag kan senare återkomma till vad som har skett i Helcom. Regeringens linje är nu att vi inom kort ger Sjöfartsverket ett uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter utreda förutsättningarna för effekterna av att peka ut hela eller delar av Östersjön som PSSA där den nationella möjligheten ingår. Det innebär att vi fortsätter arbetet inom Helcom. Vi driver på, och vi får en rapport nu i mars. Jag ser fram emot ett beslut i juni av miljöministrarna. Om inte det är positivt så får vi anledning att återkomma och se över den nationella möjligheten. Då har vi inte förlorat någon tid.

Jag avser också att fortlöpande informera riksdagen om hur arbetet fortskrider i denna viktiga fråga. Jag anser och ser att vi är eniga i grunden om vad vi vill uppnå. Vi måste också enas om de bästa sätten att uppnå detta. Jag hoppas att vi från riksdagens sida kan få stöd för denna linje – att vi arbetar parallellt med en ansökan inom Helcom och även undersöker den nationella möjligheten.

Anf. 3 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Som jag nämnde i mitt tidigare inlägg har alltså EU-kommissionen försökt snabba på processerna. Man har gjort en del utspel nu som känns som om de ligger i rätt riktning. Det är bara att hoppas på att detta verkligen också kommer att genomföras i praktiken.

Jag vill upprepa det som jag sade tidigare om att kommissionen gjorde samma sak efter den förra stora oljeolyckan. Man tog fram ett paket med åtgärder, men när man väl sedan skulle sätta dem i verket så sköt man upp dem om och om igen och lät de kortsiktiga ekonomiska hänsynen till starka lobbygrupper gå före miljöskyddet. Det är någonting som jag tror är väldigt farligt. Det blir inte billigare i längden.

Tänk om kommissionen hade upprättat sin svartlista över icke önskvärda fartyg i EU-vatten för ett år sedan! Då hade den här olyckan kanske kunnat undvikas. Om vi i Sverige gör vad vi kan nu så kanske nästa olycka, som kanske skulle hända i Östersjön, kan undvikas. Det är värt mycket om vi kan lyckas med det.

Östersjön är ett särskilt känsligt havsområde. Det är ett brackvattenhav, och som ett sådant är det en unik plats med många känsliga och hotade arter. Samtidigt är belastningen på havet enorm; det är övergödning, miljögifter och fysikaliska förutsättningar som dålig syre- och salttillförsel genom långsam vattenomsättning. Det uppfyller gott och väl de krav som ställs inom IMO för att få klassas som ett så kallat PSSA. Det är vi och miljörelsen fullständigt eniga om. Men historiskt sett har Östersjön kanske snarare betraktats som en kombination av soptipp och motorväg. Samtidigt har man överutnyttjat havets resurser – många gånger över bristningsgränsen. Det finns stora ekonomiska värden i att ha ett levande hav. Det är betydligt större ekonomiska värden än man har med ett hav i den situation som råder i dag.

Sverige har 40 % av Östersjön. Så mycket är svenskt vatten. Det Sverige gör har alltså stor betydelse. Jag tycker att det är lite ledsamt att läsa Världsnaturfondens beskrivning av hur man har arbetat inom Helcom för att driva på frågan om att Östersjön ska bli ett PSSA. Man har försökt driva frågan i flera år, och det tar väldigt lång tid. Det är just av den anledningen som vi vill att Sverige ska göra någonting självt. Det går för långsamt! Det betyder inte att vi ska sluta arbeta inom Helcom, utan det betyder att vi ska göra båda sakerna samtidigt. De här långdragna processerna riskerar att göra så att detta inte blir av över huvud taget, och vi har inte tid att vänta.

Sverige bör alltså gå före. Vi bör ansöka om att vår del av Östersjön ska klassas som ett så kallat PSSA. Det kan också ge draghjälp åt det internationella arbetet för att stärka skyddet mot oljekatastrofer.

Men vad innebär då det här? Jo, det innebär att vi får en möjlighet att ställa hårdare krav på de fartyg som trafikerar Östersjön. Det enda sättet att få rätt att ställa dessa hårdare krav är i princip att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. I dag finns det internationella regler som säger att fartyg i princip har rätt att åka var som helst om det inte finns särskild anledning att skydda något område. Vi kan, om vi har Östersjön som ett PSSA, kräva att man ändrar rutterna. Vi kan i princip kräva dubbelskrov och att man ska ha miljölots. Vi kan också ställa krav på att man inte ska köra över de områden som är extra skyddsvärda exempelvis. Det går en stor led genom svenska vatten i Östersjön som går just över extra känsliga områden. Där kan vi alltså förhindra att det går fartyg.

Man behöver också jobba med försäkringsfrågorna. För vem ska egentligen betala när det sker en oljekatastrof på det sätt som det har gjort nu? Nu diskuterar man om man ska upprätta fonder inom EU som

ska betala de kostnader som de länder som får oljeutsläpp längs sina kuster drabbas av. Naturligtvis borde de som transporterar oljan och de som äger olja vara de som är tvungna att betala kostnaderna. Jag tycker inte att vi skattebetalare kollektivt ska ta ansvaret för att betala de kostnader som är orsakade av att de här företagen strävar efter att göra maximala vinster och därmed väljer de fartyg som oftast är de absolut sämsta ur säkerhetssynpunkt.

Jag tror att jag avslutar där och låter några ytterligare partier komma in i debatten innan jag fortsätter.

Anf. 4 LARS LINDBLAD (m):

Herr talman! Tänk om olyckan utanför den spanska kusten hade skett utanför Sveriges kust! Det är faktiskt ett verkligt scenario. Oljetankern Prestige lämnade Lettland fylld med eldningsolja i början av november och passerade ut genom Östersjön förbi den svenska kusten. Hade Prestige förlist i Östersjön och inte utanför Galiciens kust så hade en kuststräcka härifrån Stockholm ända ned till Skåne täckts av en svartgrå klistrig sörja. Det hade varit en ekologisk katastrof. 11 000 ton olja är mycket stora mängder i ett så känsligt hav som Östersjön. Vi hade inte kunnat räkna med den typ av utspädning som i viss mån sker i Atlanten.

En sådan katastrof hade fått allvarliga negativa konsekvenser för djur- och växtliv. Det hade varit ett slag mot turistnäringen i kustområdena och det hade inte minst tvingat oss att liksom spanjorerna stoppa fisket med mycket svåra konsekvenser för fiskenäringens framtid. Och ändå har vi låtit denna verksamhet pågå mitt framför våra näsor. Vi betar oss som små barn som blundar så att spöken ska försvinna.

Det finns ett uttryck som låter: Intet ont utan att det har något gott med sig. Låt nu Prestigeolyckan vara den nödvändiga väckarklocka som vi behöver! Vi måste gemensamt stoppa havets grisar så snabbt det bara går.

Oljeutsläpp är en vardag i Östersjön. I fjol släpptes 70 000 liter olja ut i svenska vatten vid 176 olika tillfällen. År 1995 var det 513 utsläpp. Slarv, arrogans och allmänt dåligt sjövätt får hundratals kaptener att rensa oljetankarna rakt ut i havet varje år. Detta är ett oacceptabelt beteende. Låt oss slå fast det!

Fartyget Prestige är av en modell som endast har enkelskrov. I helgen passerade nästa oljefyllda enkelskroviga fartyg, Byzantio, den svenska kusten. En händelse som den med Prestige kan inträffa här när som helst.

Därför har vi i miljö- och jordbruksutskottet tagit upp frågan om att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. Den svenska regeringen har ett ansvar som den inte tagit på tillräckligt allvar. Vi i utskottet kräver nu att regeringen ska bli mer proaktiv i bekämpandet av oljegrissarna.

Herr talman! Den 16 april i år hade en moderat kollega till mig, Marietta de Pourbaix-Lundin, en interpellationsdebatt med den dåvarande försvarsministern, Björn von Sydow, om riskerna med oljeutsläpp. Försvarsministern sade då: "Myndigheten ska ha en beredskap att kunna bekämpa utsläpp på upp till 5 000 ton olja. Detta riktvärde är satt mot bakgrund av den riskanalys som ett antal myndigheter på regeringens uppdrag redovisat i rapporten *Det svenska marina oljeskadeskyddet inför 2000-talet*. Det utgör en rimlig operativ målsättning för den marina be-

kämpningsförmågan. Min bedömning är att Sverige har en förhållandevis välutrustad miljöskyddsflotta.”

Dessutom visste ministern inte vilken kapacitet våra grannländer har. Ställ detta i proportion till om Prestige hade sprungit läck utanför Gotland!

Vi har kapacitet att ta hand om 5 000 ton olja. Hittills har 11 000 ton olja nått den spanska kusten. I helgen passerade fartyget Byzantio med 50 000 ton olja. Slutsatsen är att vi inte har en tillräcklig förmåga att hantera en svensk olycka i samma storlek som Prestiges förlisning.

När det gäller att förhindra rostiga gamla skorvar med enkelskrov finns det mycket som visar att den svenska regeringen svikit sitt ansvar. Det är tragiskt att vi i utskottet måste föra regeringen framför oss när olyckan redan har skett. Sverige försatt chansen vid det svenska EU-ordförandeskapet, trots att miljöfrågan skulle ha hög prioritet. Det har inte, tills nu, funnits något som pekar på några kraftfulla initiativ från regeringen i internationella forum som IMO eller Helcom, som vi har hört talas om tidigare. Det är institutioner som har möjlighet att förändra regler för internationell sjöfart.

Nu måste EU-kommissionen ta på sig ansvaret att göra något åt problemet. Det är vällovligt att kommissionen nu föreslår att svartlista de värsta fartygen och förbjuda enkelskroviga oljefartyg inom EU så snart som möjligt.

Herr talman! Nu är det viktigt att vi agerar snabbt och snarast tar upp frågan om att hela Östersjön ska förklaras som ett särskilt känsligt havsområde, så att vi kan få förbud mot enkelskroviga fartyg.

Därför vill jag ställa följande fråga till miljöministern: När ska Sverige få tillräcklig kapacitet för att hantera de oljeolyckor som kan ske när som helst i våra vatten?

Det är trots allt med viss tillfredsställelse jag uppmärksammar att miljöministern har tagit utskottets påtryckningar på ett visst allvar och snarast möjligt ska ta upp frågorna. Det är, inte minst sagt, fem i tolv. (Applåder)

Anf. 5 SVERKER THORÉN (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka Miljöpartiet för att de har tagit initiativ till denna viktiga och angelägna debatt.

I måndagens Dagens Nyheter finns ett stort pressfoto från Santiago de Compostella i Spanien. Det visar en oljeindränkt korsfäst sjöfågel som bärs i procession av demonstrerande ilskna människor genom stadens gator i protest mot myndigheternas agerande, eller snarare brist på agerande. Samtidigt pågår ett febrilt arbete för att skydda traktens musselodlingar som tillsammans med fisket utgör grunden för hela regionens försörjning. Upp till 15 000 fåglar beräknas ha dött i de oljeutsläpp som förra veckan nådde den spanska kusten. En kuststräcka på 50 mil smutsades ned. Fiskeförbud infördes längs 40 mil, vilket ställer tusentals fiskare utan jobb.

Nu hotar en ännu större katastrof. Ett flera kilometer brett bälte med 11 000 ton giftig högsavlig olja flyter allt närmare stränderna på det som nu kallas dödens kust.

Herr talman! Jag kommer från Västerviks kommun i Kalmar län. Västerviks skärgård har 5 000 öar. Kalmar län har en lång kust, och till

Prot. 2002/03:28
3 december

Aktuell debatt:

Åtgärder för att

förebygga oljeolyckor

vårt län hör Öland. Det finns riksintressen för naturvård och kulturmiljö, världsarv, kustnära fiske och en blomstrande turism. Detta skulle mycket väl i dag kunna vara den dödens kust jag beskrev i min inledning.

Prestige, det fartyg som förorsakade oljekatastrofen, avseglade från Västerviks vänort, Ventspils i Lettland. Vetskapen om att 200 miljoner ton olja årligen fraktas på Östersjön – det är detsamma som 200 Globen – borde få Sverige att öka insatserna för att rädda detta känsliga hav, speciellt då vår egen beredskap att ta hand om utsläpp begränsar sig till 5 000 ton årligen, som vi har hört. Fundera en stund på den siffran – 5 000 ton!

De fartyg som fraktar olja har ofta 150 000 ton i lasten. Att vi dessutom inte har någon kapacitet för nödbogsering förvärrar situationen ytterligare. I det här läget – med en beräknad ökning av oljetrafiken med 40 % till år 2017 och när över 40 % av fartygen som trafikerar Östersjön har säkerhetsproblem – har regeringen förblivit passiv. Ska en oljekatastrof, lik den som inträffade utanför Spaniens kust, behöva inträffa i Östersjön för att väcka regeringen? Ska regeringens passivitet få fortsätta att prägla Sveriges agerande? Nej, i den nyvalda riksdagen borde en majoritet kunna skapas för ett mycket mer aktivt förhållningssätt än regeringen själv klarat av.

Herr talman! Folkpartiet liberalerna har under årtionden arbetat för säkrare sjötransporter, till exempel snabbare avveckling av gamla undermåliga fartyg och införandet av dubbelskrov. En snabbsökning i Rixlex ger ett 25-tal motioner i denna fråga från Folkpartiet enbart de senaste åren.

För två år sedan intensifierade vi liberaler detta arbete och lanserade idén om miljölotsar. Fartyg som trafikerar Östersjön bör tvingas att ta ombord miljölotsar. Miljölotssystemet bör vara en samverkan mellan den ordinarie lotsverksamheten, Kustbevakningen och marinförsvaret. Sverige bör omedelbart ta initiativ för att införa ett miljölotssystem som gäller från Öresund och Bälten upp till norra Bottenviken.

Vi reagerade då också på de orimliga svårigheterna att få fram fällande domar mot de medvetna oljeutsläppen och de löjligt låga bötesbeloppen om någon mot förmodan fälls. Vad som behövs är ökad övervakning, rejält skärpta straff och ansvarsregler oberoende av uppsåt. Medel för att påbörja och snabba på detta arbete finns avsatta i vår budgetmotion. Vi vill avsätta 70 miljoner kronor till Kustbevakningen för att påbörja detta arbete.

Efter sommarens larm om Rysslands ökande oljetransporter, de stora bristerna hos de fartyg som trafikerar Östersjön och regeringens fortsatta passivitet begärde Folkpartiet att den svenska regeringen skulle agera för att vår del av Östersjön skulle klassas som ett särskilt känsligt område. Både idén om miljölotssystem och en begäran om att få Östersjön klassad som ett särskilt känsligt område har därefter tagits upp av flera partier, vilket är mycket glädjande. Vi har nu här i riksdagen en ny möjlighet att stärka skyddet för Östersjön.

När Prestigeolyckan inträffade förde vi i miljö- och jordbruksutskottet fram frågan om att ta ett utskottsinitiativ och begära att regeringen så snart som möjligt ser till att klassa vår del av Östersjön som ett särskilt känsligt område. Då ges möjligheter till en mängd skyddsåtgärder som annars inte är möjliga.

Utskottsbehandlingen har hittills klargjort, åtminstone för oss i Folkpartiet, att detta beslut är både möjligt och nödvändigt. Att endast invänta Helcoms långsamma och resultatmässigt osäkra process kan inte vara något alternativ för Sverige. Med 40 % av Östersjöns vatten som vårt ansvar måste vi ta initiativ och agera nu.

Resultatet av det initiativ som bland annat Folkpartiet tog i utskottet är att kraven på att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt område ska snabbbehandlas före jul så att riksdagen kan fatta beslut den 22 januari 2003. Folkpartiet välkomnar initiativet till dagens debatt och den möjlighet det ger Socialdemokraterna och regeringen att ställa sig bakom vårt och övriga partiers krav som skulle ge Östersjön nya möjligheter.

Anf. 6 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Det som hände utanför Spaniens kust kan hända också utmed Sveriges kuster. Det fartyg som förläste och tömde sin oljelast i Atlanten har också trafikerat Östersjön. Fartyg av samma bristfälliga standard befinner sig varje vecka i svenska vatten. Det sista året har de oljelaster som transporteras via Östersjön ökat med 15 %. En fortsatt kraftig ökning förväntas de närmaste åren. Allt större fartyg med allt större laster innebär allt större risker för att en enorm katastrof ska inträffa.

Herr talman! Mer än 40 mil av Galiciens kust har smetats ned med olja. Ett oräkneligt antal fåglar har plågats till döds, vattnet har förgiftats och bottenfaunan kommer att behöva tiotals år för rehabilitering. Tänk er kuststräckan från Stockholm till Smygehuk bestruken med beck, att alfgel och svärta ligger strödda längs stränderna och att Hoburgs bank rånas på allt liv under överskådlig tid! Detta får inte ske!

Herr talman! Kristdemokraterna har sedan riksdagsinträdet 1991 drivit på i frågor som rör skydd av Östersjön mot oljeutsläpp. Det gäller såväl lagstiftning som resurser till kustbevakningen och uppbyggnad av mottagningsställen för spillolja. Också den kristdemokratiska internationalen, CDI, är pådrivande internationellt. Vid dess senaste möte i Grekland antogs en kraftfull resolution med förslag till åtgärder.

Den svenska regeringens arbete har många gånger präglats av tröghet och senfärdighet, och det är bekymmersamt att det krävs ytterligare en i raden av oljekatastrofer för att intresset kring dessa frågor ska skärpas.

Sverige måste nu omgående agera på flera sätt. Vi kan bland annat:

- kräva förändrade ruttor
- ställa krav på att endast oljefartyg med dubbla skrov får trafikera våra vatten
- införa obligatorisk lotsning
- agera för skärpt internationell lagstiftning och strängare straff
- agera för skärpt hamnstatskontroll och ökade krav på flaggstaterna.

Herr talman! För att vissa av dessa förslag ska bli verklighet fordras att svenskt vatten i Östersjön blir klassat som särskilt känsligt havsområde. Detta görs av IMO, den internationella maritima organisationen.

För närvarande pågår samtal inom Östersjöns samarbetsorganisation, Helcom, med målet att samtliga länder runt Östersjön ska enas så att hela havsområdet ska bli klassat som särskilt känsligt. Det allra bästa vore naturligtvis om detta snabbt kunde genomföras, men samtalen är i sin linda och beslutsprocessen är, som vi har hört, mycket trög i dessa sammanhang.

Kristdemokraterna har i motioner krävt att Sverige ska gå före och omgående börja arbeta med ansökan om denna klassning på egen hand.

Herr talman! Miljö- och jordbruksutskottet kommer inom kort att behandla motionskrav från representanter för samtliga riksdagens partier med förslag om att Sverige ska gå snabbt fram med att ansöka om klassning som särskilt känsligt havsområde för vår del av Östersjön. Jag har uppfattat att det finns en bred uppslutning i utskottet bakom vikten av att skynda på processen men att socialdemokraterna känner sig lite hämmade av att miljöministern så har låst fast sig vid att detta ska ske via Helcom.

Herr talman! I dag har miljöministern möjlighet att ge ett rakt, tydligt och klart besked att hon är beredd att sätta rejäl fart på arbetet med en ensidig svensk ansökan.

Ett sådant besked skulle hälsas med glädje, inte bara av Kristdemokraterna – även om det är ett värde i sig i att göra oss glada – utan också av alla andra som oroar sig över vad som kan hända vid en fartygsolycka på svenskt vatten.

Jag hoppas, herr talman, att miljöministern vill stå på kommandobryggan tillsammans med oss som agerat i denna fråga och inte ska nöja sig med att sitta i kabyssen och vänta på att andra ska vakna.

Anf. 7 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Herr talman! Det har redan sagts av många att det som hände med oljetankern Prestige utanför Galiciens kust lika gärna kunde ha hänt i Östersjön. Fartyget utgick därifrån. Vi som har politisk makt i de olika länderna runt vårt gemensamma innanhav har det politiska ansvaret för att förhindra fartygsolyckor.

En majoritet i denna kammare har ställt sig bakom riksdagsmotioner som kräver att Sverige ska begära att Östersjön klassas som ett särskilt föroreningskänsligt område. Sverige bör verka för att få alla de andra länderna med sig – det är självklart – men vi bör också verka för att Sverige lämnar en egen ansökan om att få svenskt vatten klassat som särskilt föroreningskänsligt område. Detta kunde vi ena oss om i en flerpartimotion från v, c, m, kd och mp under den allmänna motionstiden.

Efter den tydliga demonstration för oss av oljetransporternas sårbarhet som förlisningen av Prestige var borde det nu vara ännu lättare att enas om att instämma i de krav som Greenpeace, WWF med flera har riktat till oss i riksdagen. Vi har i trafikutskottet i dag behandlat det initiativ som tidigare har varit uppe i miljö- och jordbruksutskottet. Vi har inte justerat protokollet, men vi var överens om att utgå från den flerpartimotion som är inlämnad. Den här processen kommer alltså att vara ganska snabb i riksdagen.

Kravet på dubbelskrov är inte allena saliggörande i detta sammanhang. Vi i trafikutskottet ser kanske lite andra dimensioner i denna fråga än ledamöter i miljö- och jordbruksutskottet. En IMO-klassning är en

förutsättning för att vi ska kunna ställa upp särskilda krav. Utöver dubbelskrov handlar det till exempel om ett obligatoriskt krav på försäkring. För den som framför fordon på väg är en trafikförsäkring obligatorisk. Sådan är märkligt nog inte situationen på våra vattenvägar.

I USA tillkom *Oil Pollution Act* ganska snabbt efter olyckan med Exxon Valdez. I den lagen finns ett obligatoriskt krav på försäkring. Inget fartyg får angöra amerikansk hamn utan att vara försäkrat. Det borde vara självklart med ett sådant krav också här. Det är helt i överensstämmelse med *Polluter Pays Principle*, som antogs såväl i Rio som i Johannesburg. Denna ekonomiska börda borde inte bäras av skattekollektivet.

Det handlar inte bara om större befogenheter för kustbevakningen – något som den fick när riksdagen godkände propositionen om föroreningar från fartyg – utan också om större anslag, så att kustbevakningen får möjlighet att vidta de åtgärder som behövs.

Det handlar också om lotskrav. I Öresund gick ett kemikaliefartyg på grund så sent som den 20 november. Det blev ett hål i skrovet, och vi ska vara väldigt tacksamma för att fartyget gick tomt. Det hade annars kunnat finnas upp till 37 000 ton kemikalier i fartyget när det gick på grund. Det hade lots, men det är inte obligatoriskt med lots för dem som vill förflytta sig genom Öresund, vilket det givetvis borde vara.

I trafikutskottet har vi flera gånger påpekat att sjöfartsinspektionen borde vara självständig. I dag är den en del av Sjöfartsverket, men den borde ha en egen integritet. Det har både Riksdagens revisorer och Riksrevisionsverket påpekat.

Det borde finnas tillräckligt med personal på fartygen. Mot den bakgrunden är det väldigt märkligt att Sjöfartsverket har gett dispens för att Destination Gotland ska bygga de nya färjorna för en besättning om 28 man mot 40–45, som borde vara det normala utan dispens. Om det är på gång en olycka där det krävs åtgärder, kanske i form av brandbekämpning, utsättning av livbåtar och evakuering av passagerare, krävs det ordentligt med personal på båten för att klara uppgiften. Då borde Sverige, särskilt mot bakgrund av Estoniaolyckan, höja ribban och inte lämna några dispenser över huvud taget.

Vi borde, såsom har påtalats i motioner under den allmänna motions tiden, inte tillåta att bekvämlighetsflaggade fartyg angör svenskt farvatten. Det har Förenade Arabemiraten beslutat, och det är inte för att den staten har utmärkt sig som särskilt fackföreningsvänlig, utan det är mot bakgrund av att Persiska viken är klassad som föroreningskänslig.

Det här är åtgärder som vi allihop kan vidta och verka för att länderna kring Östersjön gör. Det har invänts att vi borde vänta och försöka få hela Helcom med oss. Men i så fall låter vi ju den som har de lägsta ambitionerna sätta ribban för vad som bör göras. Självklart bör Sverige gå fram på två ben: ta de initiativ som behövs i alla internationella forum, men också ta ansvar för den del, 40 %, av vattnet som är svensk.

Anf. 8 ROGER KARLSSON (c):

Herr talman! Ledamöter och åhörare! I söndags var det första advent. Det är en dag då jag brukar passa på att gå till kyrkan. Även om det inte blir så många gånger om året prioriterar många människor att gå till kyrkan på första advent. Adventsgudstjänsten ger tillfälle till eftertanke och reflexion i många annars rätt inrutade och hektiska liv.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Aktuell debatt:
Åtgärder för att
förebygga oljeolyckor*

I söndags, första advent, gick också en enkelskrovad oljetanker vid namn Byzantio genom Östersjön, lastad med 53 000 ton olja. En sådan vardagshändelse borde också mana till eftertanke. Men Byzantios färd genom Östersjön hade troligtvis passerat helt obemärkt om inte Prestige hade passerat genom Östersjön och sedan förlit utanför Spaniens kust några veckor tidigare.

Jag tycker att det är synd att det ska behöva hända en katastrof för att en fråga ska bli både medialt och politiskt intressant. Centerpartiet har i flera år motionerat om åtgärder för att förebygga oljeolyckor och oljeutsläpp. Då har det inte varit lika intressant och inte lika stort. Samtidigt är jag glad att det nu finns ett brett politiskt och medialt intresse för att förebygga oljeolyckor och oljeutsläpp. Låt oss därför ta tillfället i akt och göra något bra av det som har hänt. Det som har hänt utanför Spanien ska inte behöva hända i Östersjön.

Men det räcker inte med att debattera en aktuell fråga i riksdagen. Tack vare det utskottsinitiativ som Centerpartiet med Folkpartiets och Kristdemokraternas stöd väckt i miljö- och jordbruksutskottet snabbehandlar nu riksdagen frågan om att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. Det är ett sätt att förebygga just sådana oljeolyckor. Genom vårt initiativ får riksdagen inte bara chans att debattera utan också chans att ta beslut om åtgärder.

Åtgärder behövs. Östersjön är ett känsligt innanhav. Det är världens näst största bräckvattenhav och därför unikt i sitt slag. I bräckta vatten är organismerna naturligt stressade och därför känsliga för störningar. Östersjön är dessutom grund och har en liten vattenomsättning. Om en oljekatastrof lik den som inträffat utanför Spaniens kust skulle inträffa i Östersjön skulle det få oerhörda ekologiska konsekvenser.

Särskilt allvarligt är det att en av de stora farlederna genom Östersjön passerar oerhört känsliga utsjöbankar strax söder om Gotland. Dessa utsjöbankar är viktiga för fågellivet och för det marina livet. De är lite av Östersjöns barnkammare. Om Sverige går före och klassar sin del av de svenska vattnen i Östersjön som särskilt känsliga havsområden kan vi flytta farleden längre bort från dessa känsliga utsjöbankar.

Genom att klassa hela eller delar av Östersjön kan vi helt enkelt ställa krav som vi annars inte skulle kunna göra. Det handlar om att kunna ställa krav på miljölotsar och om bättre övervakning av trafiken. Vi kan faktiskt också gå så långt som att vi säger att vi inte tillåter enkelskroviga fartyg att passera genom svenska vatten. Om vi tar ett sådant initiativ nu, om riksdagen bifaller det arbete som pågår i miljö- och jordbruksutskottet, skulle vi kunna klassa åtminstone vår del av Östersjön som särskilt känsligt område inom två år. Om vi går den längre, krångligare vägen via Helcom skulle det ta uppskattningsvis ytterligare tre år.

Men det är inte enbart stora oljekatastrofer som vi behöver skydda oss emot. Alla små oljeutsläpp som sker medvetet och omedvetet är tillsammans ett minst lika stort hot. På Helcoms hemsida på nätet kan man se alla platser där det gjorts större eller mindre oljeutsläpp i Östersjön, och det är som ett pärlband av små utsläpp som följer farlederna.

Problemet är att det är svårt att fälla någon för denna typ av miljöbrott. Lagstiftningen räcker helt enkelt inte till. För några år sedan kunde den svenska kustbevakningen följa och med kamera dokumentera ett utsläpp från en tanker. Man kunde ta prover på utsläppet till havs och

sedan prover på tankern i hamn. Ändå kunde man inte fälla den som framförde fartyget för miljöbrott. Då måste man inse att lagstiftningen behöver skärpas. Miljöbrott till havs görs inte för att skada miljön utan för att minska kostnader. Brotten föregås därför ofta av kalkyler där kostnaderna för eventuellt straff vägs in mot den vinst det innebär att bryta mot reglerna. Därför är det oerhört viktigt att de straffrättsliga sanktionerna fungerar och att det är kännbart att överträda reglerna. Vi måste gemensamt ha ett tydligt budskap: Miljöbrott ska inte löna sig.

Min förhoppning är att den fortsatta behandlingen av frågan om oljeolyckor och oljeutsläpp här i riksdagen ska bli så att säga, om talman-
nen tillåter uttrycket, prestigelös. Jag hoppas att regeringen sväljer förtret-
ten och snabbt hanterar ett uppdrag från riksdagen om att Sverige ska gå
före och ansöka om att klassa sin del av Östersjön som särskilt känsligt
havsområde. Framför allt hoppas jag att vi hinner genomföra åtgärder för
att förebygga oljeolyckor innan något av Prestiges systerfartyg hinner
förolyckas i Östersjön.

Anf. 9 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig än en gång konstatera att jag upplever att vi är
mycket eniga. Vi ser alla Östersjön som ett mycket skyddsvärt område.
Vi är alla eniga om att vi ska försöka klassa det som ett särskilt skydds-
värt område.

Dock fortsätter debatten om hur regeringen har agerat, och det talas
om att vi ingenting gör och att riksdagen nu uppdrar åt oss att göra sådant
som vi inte har velat göra. Det blir mycket missuppfattningar i detta.
Prestigelöshet tror jag är bra. Jag tror att vi också skulle kunna enas om
strategin framåt.

Vi är alla angelägna om resultat. Det är därför som regeringen har
valt den strategi som vi har gjort. Vi väntar inte på något arbete inom
Helcom. Det pågår med full kraft, och vi vill delta i detta. Vi arbetar
parallellt med den svenska ansökan. Vi inledde redan i somras förbere-
delserna för det uppdrag som Sjöfartsverket har för att göra detta. Allt
detta gör vi för att vi vill nå resultat.

Att gemensamt stoppa dessa fartyg i Östersjön förutsätter samarbete.
Vi måste agera på ett sätt som gör att vi också når framgång i IMO med
denna ansökan när vi möter övriga länder som sitter i IMO och som vi
under alla omständigheter måste samarbeta med. Vi kommer att arbeta så
kraftfullt som möjligt, vi kommer att driva förhandlingarna internation-
ellt och vi kommer att driva det svenska arbetet så kraftfullt vi kan.

Sverige har varit mycket aktivt också inom EU. Det var under det
svenska ordförandeskapet som Erikapaketet till stora delar drevs fram.
Det var en högt prioriterad fråga för Sverige. Vi har också under hela
denna tid inom Helcom drivit frågan om särskilt skyddat område.

Jag tycker att det är bra att riksdagen tar upp den här diskussionen.
Det är inte minst bra därför att det ger oss möjlighet att diskutera just det
som vi vill diskutera: Hur ska vi på bästa sätt skydda Östersjön? Hur ska
vi gå framåt? Det ger också mig som miljöminister en möjlighet att för-
klara varför vi har valt den strategi som vi har valt.

När det gäller vad som har hänt inom EU kan man alltid diskutera om
det har gått tillräckligt snabbt. Vi kan dock konstatera att Erikapaketet
för att vara ett arbete inom EU har gått framåt snabbt. Fem av sex förslag

Prot. 2002/03:28
3 december

*Aktuell debatt:
Åtgärder för att
förebygga oljeolyckor*

är redan antagna, och det sjätte om en internationell oljeskadefond drivs framgångsrikt inom IMO.

Jag är helt enig med er om att de som förorenar själva ska vara med och betala. Det ligger också i de rådsslutssatser som transportministrarna nu ska anta, att man anser att branschen ska vara med och ansvara för saneringen efter de oljekatastrofer som man själv ställer till.

Jag vill gärna uppmana till att vi fortsätter med en konstruktiv diskussion om hur vi ska gå vidare. Jag anser att vägen framåt är att jobba parallellt efter dessa spår. Det försenar inte. Helcom är egentligen inte försenat, även om vi kunde önska att Helcom arbetade mer tufft.

I förra veckan vid Helcommötet tog vi upp att vi snabbt vill se ett resultat av förberedelsearbetet. Det kommer att presenteras i mars. Därefter träffas miljöministrarna i juni. Då ska vi fatta beslut. Jag ser fram emot det beslutet. Det kan bli svårt, i synnerhet när det gäller Ryssland. De svårigheter vi står inför är att det enligt den internationella havsrätten finns en rättighet för Ryssland att kräva att skepp ska kunna komma fram till landets hamnar. Det är den stora svårighet vi står inför.

Nu ska vi agera strategiskt på det bästa sätt vi kan och också bilateralt om det behövs, för att nå framgång i denna fråga. Jag tror att vi är eniga i grunden och att alla partier i riksdagen har varit måna om denna fråga. Tack ska ni ha.

Anf. 10 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Jag är glad att det verkar som om vi nu i Sverige har politiker som alla har insett att Östersjön är ett särskilt känsligt havsområde och därför också bör klassas som ett sådant. Tyvärr är det inte klart med det. Det finns en del politiker i andra länder som inte insett det, inte minst i Ryssland. Dessutom, även om vi handlar i enlighet med det förslag som lagts fram i en flerpartimotion i riksdagen under hösten så kommer det att ta några år att få det genomfört. Därför är det inte minst viktigt att vi jobbar inom EU med frågorna, när de nu satts upp på dagordningen efter den olycka som har skett.

I dag är det så att den här politiken inom EU inte har fungerat. Det är fullständigt uppenbart. Man har lagt fram paket med åtgärder som inte har genomförts, som jag har nämnt tidigare. Man skulle exempelvis inrätta ett europeiskt sjösäkerhetsverk, men länderna kunde inte komma överens om var det skulle ligga. Därför har det inte blivit av. Nu har man bestämt sig för att man under en övergångsperiod ska placera det i Bryssel. Det får väl accepteras. Jag tycker att länderna skulle kunna ta lite större ansvar än att bråka om var ett verk ska ligga när det riskerar att få sådana konsekvenser om man inte tar tag i problemen.

På samma sätt har man förhalat en hel del andra beslut. Men det är några länder som nu försöker driva på och gå före, både med egna initiativ och genom att lägga fram förslag. Spanien och Frankrike kommer att ensidigt förbjuda de värsta fartygen i sina farvatten, helt enkelt genom att tvinga ut dem ur sin ekonomiska zon när de märker att det finns sådana fartyg där. Jag har ingen aning om ifall det är i enlighet med de regler som gäller inom EU. Men man kommer åtminstone att göra det. Man kommer också att driva på för att fler länder i EU ska stödja åtgärderna. Man kommer att lägga fram en hel del förslag. Portugal överväger att göra samma sak.

Den 5–6 december är det transportministermöte i EU. Då finns det en chans för Sverige att visa att man inte bara stöder förslagen att göra Östersjön till ett särskilt känsligt havsområde utan också förslagen till skärpta åtgärder som kommer att läggas fram av andra länder och att man själv driver de förslag som kommissionen tidigare har tänkt driva men som hela tiden skjutits på framtiden.

Det finns oerhört mycket som inte är löst. Jag tycker att den här debatten ger hopp om att Sverige kommer att vara aktivt och driva de här frågorna framöver. Det är vi naturligtvis mycket glada för. Vi har drivit frågan om riskerna med oljeolyckor sedan vi kom in i riksdagen 1988. Om vi då också kan enas om att vidta ytterligare åtgärder som krävs för att det verkligen ska hända något på området kanske Sverige kan vara ett av de länder som gör att det blir skillnad.

Anf. 11 LARS LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag ställde en fråga till miljöministern som hon tydligen missade att svara på. Jag kanske kan få ett svar i nästa runda. Jag läste upp ett citat från dåvarande försvarsministern Björn von Sydow från april om att han bedömde Sveriges miljöskyddsflotta som förhållandevis välutrustad och fullt tillräcklig för att hantera möjliga oljekatastrofer. Samtidigt har en annan skrivelse från regeringen visat på en mycket stor sårbarhet eftersom vi saknar tillräckliga resurser för sjögående brandbekämpning och nödbogsering av fartyg, två metoder som enligt samma skrivelse anses som effektiva metoder för att förhindra svårare olyckor och utsläpp.

Man kan fråga sig om regeringen egentligen har koll på beredskapen vid oljeolyckor. Jag måste säga att jag blir mer och mer orolig för regeringens hantering av de beredskapsfrågorna ju mer jag sätter mig in i dem.

Vi moderater har drivit oljefrågorna under många år. Vi har väckt motioner med framåtsyftande förslag och vi har ställt interpellationer här i riksdagen. Vi har i Europaparlamentet drivit frågan om gratis mottagning av oljespill från fartyg i samtliga EU:s hamnar. Men vi har fått alldeles för lite respons från dem som har omedelbart inflytande i institutionerna.

Jag hoppas att regeringen vaknar upp och gör något verkligt av de vackra ord som kommer från miljöministern. För det är inte fler ord som behövs – det är handling.

Nog med kritik. Jag noterade att miljöministern hade en positiv attityd till det framtida arbetet. Låt oss nu tillsammans finna och belysa de olika problem som finns.

För det första måste vi driva på de internationella institutionerna för att få sjösäkerheten, som vi talat så mycket om, höjd.

För det andra skulle det vara vällovligt om vi såg nyktert på de system vi redan har. Vi ropar på lotsar i känsliga områden. Men vid ett flertal av dagens kustnära olyckor har lots redan funnits ombord. Miljöministern talade väl om den svenska avgiftsfria mottagningen av olja i våra hamnar. Samtidigt pekar svenska redare på att verkligheten inte ser ut som på papperet. Det fungerar inte som vi tycks tro.

För det tredje anser jag, i likhet med Maria Wetterstrand, att äganderätten för sjöfarten bör stärkas genom att försäkringsansvaret för redarna höjs.

Anf. 12 SVERKER THORÉN (fp):

Herr talman! Först vill jag förtydliga Folkpartiets ställningstagande. Det har nämnts en flerpartimotion här som vi är väl medvetna om. Eftersom vi har lyft in våra ställningstaganden i vår partimotion i miljöfrågor ansåg vi att det räckte. Vårt ställningstagande där är bra. Jag noterar också med glädje att det finns s-motioner som stöder det. Tillsammans med miljöministerns mycket positiva hållning borde det vara möjligt för riksdagen att agera i frågan efter jul och lyfta den till ett bra beslut.

Varför då klassa Östersjön som PSSA, särskilt känsligt havsområde? Rent statistiskt är det bara en tidsfråga innan Östersjön råkar ut för ett stort oljeutsläpp. I fredags gick en mindre kusttanker som heter Baltic Swan på grund väster om Saltholm utanför Dragör. Den var lastad med 5 000 ton olja. Ingen olja läckte ut denna gång. Det normala i den nu kraftigt ökade oljeexporten från Ryssland är fartyg med laster på 150 000 ton, som vi har hört talas om.

En klassning som särskilt känsligt havsområde ger möjligheter till en mängd skyddsåtgärder, som vi hörde Maria Wetterstrand berätta tidigare. Kustbevakningen behöver medel för att kunna åstadkomma det. I vår partimotion finns 70 miljoner avsatta just för att förbättra övervakningen av fiske, jobba med miljölotssystemet och utarbeta rutiner.

En nyhet är att Europaparlamentet i sin resolution från den 21 november med anledning av den aktuella katastrofen uppmanar kommissionen att i samråd med medlemsstaterna upprätta en förteckning över känsliga europeiska havs- och fiskeområden som kräver särskilt skydd till följd av karaktären av sina marina ekosystem, sina skaldjurs- och fiskbestånd, sitt vattenbruk och sitt stora beroende.

Det finns många positiva krafter som verkar i riktning mot att den här riksdagen efter jul ska kunna ta ett mycket positivt beslut i frågan.

Anf. 13 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Jag uppfattar det så att miljöministern i dag har ett något annorlunda sätt att uttrycka sig jämfört med de kommentarer som jag tidigare tagit del av via medierna. Nu gäller två spår samtidigt. Uppfattar jag det rätt att miljöministern i fortsättningen tänker kliva lika raskt i bägge spåren? Det är i så fall, som jag ser det, ett nytt och välkommet besked.

Herr talman! För ganska precis två år sedan hölls en liknande debatt i kammaren. Den dåvarande miljöministern sade sig jobba hårt för att öka säkerheten. Initiativ skulle tas för att få flaggstaterna att ta ett ökat ansvar, och hamnstatskontrollen skulle förbättras och skärpas i hela Östersjöområdet. Vidare hade miljöministern efterlyst sin ryske kollegas analyser av den ökade oljetrafiken i Östersjön.

Jag vore tacksam om vår nuvarande värderade minister i kammaren ville redovisa hur det har gått med flaggstaterna, hamnstatskontrollen och inhämtandet av den ryska analysen.

Slutligen vill jag tacka Miljöpartiet för initiativet till debatten, och miljöministern för goda besked i en viktig fråga.

Anf. 14 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Herr talman! Vi har pratat om att förhindra att miljöbrott uppkommer, men också att försöka upptäcka och fälla dem som gjort sig skyldiga till sådana brott.

Här finns problem. De av oss som har följt utvecklingen vet att det samlas högar på miljöåklagarnas bord. De hinner inte beta av och göra de undersökningar som krävs innan en del av brotten blir preskriberade.

I sammanhanget har vi från Vänsterpartiet lämnat in en kommittémotion där vi påtalar att man i större utsträckning ska kunna fälla juridisk person. På det viset skulle man slippa det stora utredningsarbete som behövs för att hitta den som personligen är ansvarig och har sett till att brottet begåtts med uppsåt. Det skulle göra hanteringen av miljöbrott bra mycket effektivare.

Men detta är inte föremål för debatt i dag. Jag skulle vilja likna dagens debatt vid den debatt som hölls när man diskuterade klorblekning av papper, och hur den som metod skulle kunna tas bort. Då var det mycket diskussioner om Sverige skulle agera tillsammans med andra länder eller gå före. Vi gick före, och sedan följde andra efter.

Det är rimligt att man nu använder sig av både det internationella arbetet och det goda exempel som jag skulle vilja påstå att Sverige som nation hittills har varit. De som är ansvariga för näringen, det vill säga de svenska rederierna, skulle inte få några som helst konkurrensnackdelar. Om man höjde ribban vad gäller kvaliteten på de transporter som utförs i Östersjön skulle det tvärtom ge fördelar.

Det har tagits ett initiativ som kallas ”den goda sjöfarten”. I trafikutskottet har vi noterat detta med tillfredsställelse. Det ger Sverige all råg i ryggen när de på transportministermötet den 5 och 6 december kommer att kunna diskutera detta med sina europeiska kolleger. Jag önskar regeringen all lycka i det arbetet.

Anf. 15 ROGER KARLSSON (c):

Herr talman! Det gläder mig att miljöministern i denna debatt har släppt nyheten om att den svenska regeringen tänker arbeta med två spår för att nå vårt gemensamma mål, nämligen att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. Det skulle handla om ett svenskt spår och ett Helcomspår.

Miljöministern har i denna debatt också sagt att ett svenskt sidospår inte sinkar processen inom den internationella processen, Helcom. Det är en bra men senkommen insikt. Så sent som den 7 november svarade miljöministern under riksdagens frågestund på en fråga från mig att det inte skulle vara meningsfullt och bra för Sverige att gå före. Miljöministern menade då att det bara skulle innebära att IMO måste hantera två ansökningar från samma område. Det gläder mig att miljöministern har en prestigelös hållning i frågan för att öka skyddet för Östersjön.

Detta handlar dock inte bara om de stora katastroferna. Jag vill passa på att fråga miljöministern om hon är beredd att skärpa lagstiftningen så att miljöbrott till havs inte lönar sig, alltså få till stånd en skärpning av lagstiftningen för att verkligen kunna fälla till exempel dem som rensar tankarna till havs.

Prot. 2002/03:28

3 december

Aktuell debatt:

Åtgärder för att

förebygga oljeolyckor

Anf. 16 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först klargöra vad jag menar med att gå i två spår. Jag menar inte att vi ska gå in med två parallella ansökningar, utan att vi förbereder en ansökan parallellt så att vi, om det inte är möjligt att agera gemensamt, kan agera ensamma.

Jag anser fortfarande att det är en fördel att agera gemensamt, bland annat därför att IMO uttryckligen önskar att stater agerar gemensamt när de har gemensamma intressen runt ett gemensamt havsområde. Detta är alltså vår linje. Om det inte är möjligt att agera gemensamt överväger vi den enskilda vägen, och då kommer vi att ha förberett det hela.

Jag vill också klargöra att det finns speciella problem med att agera ensam i havsfrågor eftersom det är en så internationell fråga. I botten har vi havsrätten, vilket gör att vi på ett helt annat sätt än i de flesta andra miljöfrågor är starkt beroende av vad andra länder runtomkring oss anser och gör. Det är alltså inte så lätt, menar jag, att jämföra med till exempel frågan om klorblekning.

Jag har fått ett antal frågor som jag ska försöka svara på, vad vi gör när det gäller flaggstaterna och så vidare. Sverige har inom IMO väckt frågan om ett globalt system för att granska att flaggstaterna verkligen sköter sina åtaganden. Det arbetet går framåt, och transportministrarna väntas också ta upp frågan om flaggstaterna i deklarationen på transportministermötet. Detsamma gäller hamnstatskontrollen.

När det gäller samarbetet med näringen vill jag understryka det som en av talarna lyfte fram, nämligen att det är mycket viktigt att vi också samarbetar med näringen. Här pågår mycket bra arbete som vi från svensk sida vill stödja. Det gäller bland annat att tillsammans med näringen själv och dem som är intresserade av att gå före miljöanpassa rederinäringen. Den typen av åtgärder kan vara avgörande för att vi också ska få genomslag för de övriga åtgärderna, till exempel Östersjöstrategin om att man kan lämna olja i hamn.

Beträffande Sveriges initiativ kan jag säga att Sverige var det första land som tog initiativ till rådsslutsatser om Prestigeolyckan. Därefter har andra länder agerat – Spanien och Frankrike kanske ännu kraftfullare. Vi stöder alla förslag till rådsslutsatser, men i likhet med vissa andra länder har vi en reservation för havsrätten, alltså ifall detta är förenligt med havsrätten.

När det gäller övriga initiativ vill jag beträffande Kustbevakningen understryka, som jag också nämnde i mitt inledningsanförande, att regeringen har tagit initiativ till en upprustning av katastrofberedskapen. Jag har själv i långa samtal med försvarsministern diskuterat hur vår beredskap ser ut, och bedömningen är att vi tillsammans länderna emellan har en rimlig kapacitet. Sedan kan det finnas olyckor som troligtvis ingen räddningsassistans kan klara. Vi måste se till att de aldrig inträffar. I denna fråga tror jag att vi är helt eniga. Men jag är glad över de initiativ som nu tas för att upprusta Kustbevakningen.

Slutligen, när det gäller övriga initiativ för Östersjöns miljö, vill jag än en gång understryka hur viktigt regeringen anser att det är att arbeta för Östersjöns miljö. Vi tillsatte en havsmiljökommission i somras eftersom Miljömålsrådet kunde konstatera att arbetet med att förbättra miljön i Östersjön går för långsamt.

Vi har problem med några av de miljömål som riksdagen har satt upp. Det gäller till exempel övergödningen. Därför måste vi agera och intensifiera arbetet, och jag inväntar förslag från Havsmiljökommissionen till sommaren.

Jag gläder mig också över att vi inom EU kommer att intensifiera arbetet kring den marina miljön, bland annat genom att EU nu kommer att börja arbeta med en marin strategi. Det handlar om en gemensam havsmiljöpolitik för EU, där vi bland annat kommer att arbeta aktivt med just sjöfartsfrågorna. Jag hoppas att det kommer att ge miljöministrarna en möjlighet att mera aktivt medverka i denna fråga.

Anf. 17 MARIA WETTERSTRAND (mp):

Herr talman! Mycket av grunden till problemet ligger i att man har sett haven mer ur ekonomisk än ur ekologisk synvinkel. Det gäller inte minst de internationella organisationerna. Självklart är det bäst om alla länderna kring Östersjön agerar gemensamt. Det tycker vi gäller på det här området, precis som vi tycker att det gäller i fråga om fisket. Problemet är bara att när det går för långsamt, när det inte händer någonting, vad ska man göra då? Jag är tacksam för att miljöministern nu trots allt tänker förbereda att Sverige ska kunna lämna in en sådan här ansökan.

Det är intressant att se den här enigheten. Varför har vi inte den enigheten i alla miljöfrågor? Det undrar jag. Måste det ske sådana här konkreta katastrofer för att enighet ska uppnås? Den här gången är det miljöministern som har fått ta kritiken, men det är långt ifrån alltid som det är hennes parti som är mest motsträvt.

Man brukar säga att den skövling och den miljöförstöring som sker under ytan i haven aldrig skulle accepteras på land. Den accepteras där bara för att den inte syns. Men olja syns. Den flyter på ytan. Den kommer in till land. Den är svart, kletig, otäck. Fåglarna dör snabbt och synligt och de vackra stränderna förstörs på ett obehagligt tydligt sätt. Långsammare katastrofer, som sker under ytan, är det betydligt svårare att nå enighet kring. Jag vet inte om det finns någon koppling. Det kan jag bara spekulera om.

När det gäller övergödningen har regeringen agerat genom att tillsätta en kommission – trots att vi i hur många år som helst har vetat exakt vad det är som behöver göras. Vi behöver minska utsläppen av kväve från jordbruket och från biltrafiken.

Fiskepolitiken behöver reformeras i grunden. Det räcker inte alls att stoppa torskfisket. Det behövs betydligt mer. Vi behöver minska kemikalieutsläppen. Vi behöver inrätta fler marina reservat. Det går alldeles för långsamt.

Det är inte farligt att vara ett land som går före. Jag hoppas att frågan om oljeutsläppen kan lära oss det en gång för alla.

Anf. 18 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag har en återstående fråga att ta upp och vill sedan säga ett avslutande ord. Det har diskuterats om möjligheten att lagföra brott på sjön. När det gäller den frågan vill jag bara återkomma till det åklagarsamarbete som vi har runt Östersjön. Det fungerar mycket väl. Kustbevakningen har fått befogenheter som gör att man kan inleda för-

Prot. 2002/03:28
3 december

Aktuell debatt:

Åtgärder för att

förebygga oljeolyckor

undersökningar. Det finns jourtelefon som man kan ringa dygnet runt. Det har gjort att vi redan nu kan se att det här fungerar bättre än tidigare.

Till sist: Maria Wetterstrand pekar på något mycket viktigt, att vi länge har ansett att havet är något som vi alla kan utnyttja men som ingen har ansvar för. Det var där jag började. Det här är ett uttryck för globaliseringen. Vår kamp för att få kontroll över miljön i haven, och också över de sociala förhållandena på havet, arbetsmiljön för dem som arbetar på havet, är en del av det arbete som vi bedriver för att få en hållbar globalisering. Vi ser att vi gemensamt måste ta ansvar för de allmänna tillgångar som vi har och som vi bara kan vårda tillsammans, i samarbete.

Vi har organ för detta. IMO är ett av dem. De har länge kanske varit för tandlösa, men de finns där. Vi ska utnyttja dem, och vi ska driva på. Jag ser fram emot att vi ska kunna driva på detta ytterligare. Jag vill säga att jag är glad för den här debatten. Den har givit oss möjlighet att diskutera vägar att gå framåt. Jag tror också att den har bidragit till att väcka intresse i samhället genom den uppmärksamhet som det här har fått. Det gör att vi fortsätter med det arbete som vi har bedrivit med en ännu större vilja att komma tillbaka till riksdagen och informera om vad vi gör och kanske stämma av med er på vilket sätt vi ska gå vidare när vi möter svårigheter. Tack ska ni ha!

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 27 november.

3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2002/03:41

Till riksdagen

Interpellation 2002/03:41 av Peter Pedersen (v) om stålproduktionen i Degerfors

Interpellationen kommer att besvaras den 3 december 2002.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa utomlands.

Stockholm den 29 november 2002

Näringsdepartementet

Leif Pagrotsky

Enligt uppdrag

Dag Ekman

Expeditionschef

Anf. 19 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Lars Ohly har frågat mig om jag, i likhet med Kanada, avser att rekommendera svenska medborgare med ursprung i vissa muslimska länder att undvika att resa till USA, liksom om jag avser att verka för att EU utfärdar likartade varningar till EU-medborgare med sådan bakgrund.

I förhållandet mellan stater är det en grundläggande regel att varje land självt har rätt att besluta om vem som tillåts resa in i och vistas på det egna landets territorium. USA har från och med den 11 september 2002 infört skärpta bestämmelser vad gäller in- och utresa samt transit.

Sverige följer noga vad dessa skärpta bestämmelser får för konsekvenser för svenska medborgare som reser till USA. För att informera svenska medborgare har vi också på UD:s hemsida lagt ut information om de nya reglerna under rubriken ”Viseringsinformation/Särskilda bestämmelser vid inresa”. Textens lydelse är följande:

”USA har från och med den 11 september 2002 infört skärpta bestämmelser vad gäller in- och utresa samt transit för personer från Iran, Irak, Libyen, Sudan och Syrien. Även personer från andra länder som av USA betraktas som speciellt riskabla för USA:s säkerhet kan komma ifråga för skärpt kontroll. Bestämmelserna innebär i korthet att personer som är medborgare i ovanstående länder vid den amerikanska gränskontrollen måste lämna fingeravtryck samt låta sig fotograferas och genomgå en kortare intervju. Detta tycks även gälla personer födda i dessa länder som har svenskt medborgarskap.”

Sverige har även tagit upp frågan inom EU-kretsen, såväl i Bryssel som i Washington. Enligt vad som framkommit vid dessa samråd har i nuläget utöver Sverige också Tyskland och Österrike gått ut med särskild information till sina medborgare om de nya reglerna. Ytterligare EU-länder överväger att göra detsamma.

I sammanhanget kan nämnas att de kanadensiska myndigheterna i mitten av november återtog sitt reseråd, och att någon information relaterad till de nämnda problemen med inresa i USA inte längre finns på det kanadensiska utrikesministeriets hemsida. Jag vill slutligen understryka att den svenska regeringen även fortsättningsvis noga kommer att ge akt på vad de nya reglerna får för konsekvenser för svenska medborgare.

Anf. 20 LARS OHLY (v):

Herr talman! Jag tackar utrikesministern för svaret. Jag tolkar svaret som att det inte kommer att finnas någon anledning i närtid för den svenska regeringen att utfärda liknande rekommendationer som de som den kanadensiska regeringen utfärdade för ett tag sedan.

Bakgrunden till att de kanadensiska myndigheterna utfärdade den här varningen är att man har erfarenheter av att medborgare i Kanada med bakgrund i vissa arabiska länder har behandlats på ett sätt som inte är rimligt när de har rest in i USA. Vi har också erfärut att medborgare i andra länder har utsatts för både incidenter och olika övergrepp när de har varit i USA. Det har lett till att dessa medborgare, bland annat svenska medborgare, ibland har känt att de fått sina rättigheter kränkta.

*Svar på
interpellationer*

Jag har själv, efter att den här frågan ställdes och viss uppmärksamhet riktades mot den i pressen, fått e-postbrev från svenska medborgare som säger att de i dagsläget självsvåldigt avstår från att resa till USA eftersom de är oroliga för att de inte skulle kunna behandlas på ett korrekt sätt.

Därför är det naturligtvis viktigt att utrikesministern gör det som utrikesministern utlovar, nämligen att noga följa vad som händer med svenska medborgare med en viss bakgrund när de reser utomlands, framför allt då i dagsläget till USA. Om det är så att svenska medborgare riskerar att behandlas på ett rättsvidrigt eller rättsosäkert sätt vid resa till USA är det något som den svenska regeringen måste ta på största allvar. Det här visar också att den amerikanska kampen mot terrorismen ibland bedrivs med medel som inte alltid kan sägas vara underordnade de övergripande målen om rättssäkerhet och mänskliga rättigheter. Det här är viktigt att ta på allvar.

Anf. 21 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Ja, vi blev väl alla lite förskräckta när vi första gången läste om det här fallet, som gällde Kanada första gången, i tidningarna. När vi fick lite mer information om det var det dock så enligt det kanadensiska utrikesministeriet att i det fall som gav upphov till de här tidningsrubrikerna hade de kanadensiska myndigheterna fått information innan. Dessutom utvisades personen i fråga inte tillbaka till sitt hemland för att han var medborgare där utan för att han kom resande därifrån. När man blir vägrad inresa får man sändas tillbaka till det land som man närmast kommer ifrån. Det var alltså det som hände.

Självklart kommer vi att följa detta. Det är viktigt för oss att alltid bevaka svenska medborgares intressen. Därför kommer vi självklart att följa utvecklingen i fortsättningen väldigt noga för att se vad som sker.

Anf. 22 LARS OHLY (v):

Herr talman! Jag är relativt nöjd med svaret. Jag litar på att utrikesministern kommer att följa den här frågan och på att man inom EU-kretsen kommer att följa den gemensamt. Det finns många medborgare i EU-länderna med bakgrund i muslimska länder som i dag anses vara riskabla för USA:s säkerhet när de reser in i det landet.

Jag vill samtidigt påpeka att detta visar på att det finns en risk för att den så kallade kampen mot terrorismen bedrivs på ett sätt som inte alltid respekterar mänskliga rättigheter – rätten att resa fritt, att behandlas likvärdigt med andra medborgare och att enbart bestraffas om man begår brott eller förbereder brott. Risken är uppenbar i ett USA som ofta reagerar närmast desperat på de oerhörda terrorattacker man har blivit utsatt för. Det är något jag hoppas att utrikesministern följer inte bara genom att, som hon säger i svaret, följa utvecklingen och se till att svenska medborgare får den information som är nödvändig eller i EU-kretsen ta upp diskussioner om det är nödvändigt, utan också genom att ta upp det direkt med amerikanska myndigheter.

Denna oro måste tas på allvar. USA får inte bedriva en kamp mot terrorismen som ifrågasätter eller ställer sig över mänskliga rättigheter och rättssäkerheten.

Anf. 23 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det här är en fråga som vi har återkommit till många gånger här i kammaren och självklart också i relationerna med andra länder. För alla länder är det väldigt viktigt att vi både kan föra kampen mot terrorismen och samtidigt se till att den inte urholkar mänskliga rättigheter och rättssäkerheten. Vi har tyvärr sett många exempel på det under det år som har gått. Vi kommer att fortsätta att bevaka detta gentemot övriga stater.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

5 § Svar på interpellation 2002/03:56 om svensk försvars- och säkerhetspolitik

Anf. 24 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat statsministern vilka slutsatser regeringen drar av den nu inledda utvidgningen av Nato vad gäller inriktningen av svensk försvars- och säkerhetspolitik. Statsministern har överlåtit åt mig att svara på interpellationen.

De säkerhetspolitiska förändringar Europa nu genomgår måste ses i ett större sammanhang. Tillsammans utgör de viktiga steg mot den all-europeiska freds- och säkerhetsordning som Sverige under lång tid har strävat efter.

I dag är det tydligare än någonsin att säkerhet är mer än avsaknad av militära konflikter och att strävan efter säkerhet måste fokusera på både individers och staters säkerhet. De hot vi möter i dag, fattigdom, hiv/aids, förtryck av mänskliga rättigheter, miljökatastrofer, etniska och religiösa motsättningar och terrorism, är alla globala och kan endast avvärjas i samverkan kring hållbar utveckling och säkerhet.

En sådan stabil och gemensam säkerhetsordning innebär fred och frihet, demokrati och respekt för våra gemensamma värden, frånvaro av skiljelinjer och intressesfärer, och respekt för varje lands självständiga säkerhetspolitiska vägval. Inget land ska kunna hota ett annat land och därigenom äventyra den gemensamma och odelbara säkerheten.

EU står nu inför sin största och viktigaste utvidgning hittills. Vid toppmötet i Köpenhamn i mitten av december kommer vi att bjuda in tio länder att bli nya medlemmar i EU.

I Prag, för en vecka sedan, fattade Nato beslut om att utvidga alliansen med sju nya medlemmar. Samtliga var för bara ett drygt decennium sedan satellitstater i Warszawapakten. Våra grannländer Estland, Lettland och Litauen utgjorde dessutom, mot sin vilja, delrepubliker i Sovjetunionen. Berlinmuren föll och drog med sig det kommunistiska imperiet i sitt fall. Nu har också den gråzon av länder som på 1990-talet ännu inte hade funnit sin säkerhetspolitiska hemvist försvunnit.

Det politiska och ekonomiska utbytet växer snabbt mellan EU och Ryssland, som utvecklat ett nära partnerskap. Gemensamma intressen förenar nu öst och väst. Ryssland och Nato är inte längre fiender. Nato och Ryssland får nya, gemensamma gränser. Utvidgningen av alliansen genomförs i samförstånd. Genom ett nytt samarbetsråd har Ryssland nu

säte och stämma vid Natos bord. Ett verkligt euroatlantiskt partnerskap har skapats.

Herr talman! Vi står nu nära förverkligandet av denna alleuropeiska säkerhetsordning. Hur påverkas då Sverige av alla dessa förändringar och vilken betydelse har de för vårt eget säkerhetspolitiska vägval?

Vårt säkerhetspolitiska läge är i dag bättre än någonsin tidigare i modern tid. Alla de processer som jag just har beskrivit har starkt bidragit till detta. Vi har ett enat och fredligt Europa. Genom vårt medlemskap i den europeiska unionen deltar vi i en solidarisk gemenskap vars främsta syfte är att förhindra krig på den europeiska kontinenten. Förhoppningsvis har vi snart också en gemensam valuta och penningpolitik.

Europas förändring märks tydligast i Östersjöområdet. Förtroende och samarbete skapar säkerhet och stabilitet i vårt närområde. Vi gläds med våra grannländer Estland, Lettland och Litauen, som nu uppnår sina säkerhetspolitiska målsättningar – medlemskap i EU och Nato och goda grannrelationer. Vi gläds också åt de ekonomiska framstegen i Ryssland och åt det allt närmare samarbetet mellan Ryssland och de västliga samarbetsstrukturerna.

För Sverige, med sitt geografiska läge i regionens centrum och med den längsta kusten i Östersjön, är dessa säkerhetspolitiska förändringar och det mycket gynnsamma läge som härigenom uppstått givetvis av mycket stor betydelse. Förutsättningarna för vår säkerhetspolitik har förändrats till det bättre. Vi ser i dag inget konventionellt militärt hot mot vår frihet och vårt territorium. Sverige har inget säkerhetsunderskott. Vi lämnar i stället bidrag till säkerheten i närområdet, i Europa och i den vidare världen. I närområdet utgör det säkerhetsfrämjande samarbetet en hörnsten i vår Östersjöpolitik. Vårt stöd har underlättat för Estland, Lettland och Litauen att trygga, och vinna respekt för, sina egna säkerhetspolitiska målsättningar och sina möjligheter att som EU-medlemmar bidra till vår gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Deras framgång är också vår. Trygga och nöjda grannar är goda grannar.

Sverige är militärt alliansfritt. Detta ger oss bibehållen handlingsfrihet i händelse av krig. Vi har en egen självständig och trovärdig försvarsförmåga. Vi tar vårt ansvar för den gemensamma säkerheten och deltar i internationella fredsfrämjande insatser i samverkan med andra. Vi har ett starkt engagemang i Förenta nationerna för att skapa gemensam säkerhet. Vi samverkar med Nato genom det euroatlantiska partnerskapsrådet och dess Partnerskap för fred, samt genom EU:s framväxande samarbete med Nato rörande krishantering. En nära samverkan mellan EU och Nato är en viktig förutsättning för att EU ska kunna genomföra också mer krävande fredsfrämjande operationer. Samarbetet inom EAPR och PFF är också grunden för att utveckla Försvarsmaktens förmåga att samverka med andra länder i alla fredsfrämjande insatser som Sverige deltar i, såväl de Natoleda som de som leds av FN, EU eller OSSE.

På det globala planet är vårt stöd till Förenta nationerna det främsta uttrycket för vårt bidrag till fred och säkerhet. Vårt medlemskap i Europeiska unionen, vår militära alliansfrihet, en stark transatlantisk länk och ett utvecklat euroatlantiskt partnerskap kommer även fortsättningsvis att utgöra grunden för vår egen säkerhet. Vi vill utveckla vårt samarbete inom EU och vårt partnerskap med Nato. Vi gör detta på den militära alliansfrihetens grund.

De säkerhetspolitiska förändringar som jag har beskrivit ger oss inte anledning att förändra denna vår egen säkerhetspolitiska linje. Den har tjänat oss väl. Den har en stark politisk förankring och åtnjuter folkligt stöd. Den hindrar oss inte från ett aktivt och brett säkerhetssamarbete. För framtiden är det tydligare än någonsin att säkerhet är mer än avsaknad av konventionella militära konflikter. De nya hoten är gränsöverskridande och ofta globala. Den internationella terrorismen och spridningen av massförstörelsevapen är allvarligast av dessa. Vi har anledning att gemensamt analysera hur vi, i samverkan med andra nationer, bäst kan möta andra typer av hot än de traditionella och hur vi kan utveckla våra internationella insatser. Jag noterar att Moderaterna nu beslutat att åter delta i Försvarsberedningens arbete. Det är bra. Jag hoppas då att det bland annat blir tillfälle att klargöra att Moderaterna verkligen står bakom den breda uppgörelse om säkerhetspolitikens inriktning som träffades tidigare i år. Ett brett samförstånd ger oss bättre förutsättningar att möta nya hot och utmaningar mot Sveriges säkerhet.

Jag beklagar överskridandet av tiden, herr talman.

Anf. 25 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Tack för utrikesministerns svar och talmannens senaste gest. Jag ska be att få tacka för svaret.

Det är lätt att hålla med om mycket av det som utrikesministern säger. Men min interpellation grundar sig på den rätt radikala förändring som präglar vår del av världen och våra säkerhetspolitiska förutsättningar när Nato inom några år kommer att utvidgas till att omfatta även de tre baltiska nationerna. Det innebär att Nato kommer att finnas där tidigare Sovjet fanns. Nato kommer att finnas där tidigare den gråzon som Anna Lindh talade om i sitt svar har funnits under 90-talet.

Det är klart att detta är en radikal förändring. Och på samma sätt som den förändring som inträdde i Europa i slutet av 80-talet och i början av 90-talet till slut, efter många år, har kommit att förändra den svenska säkerhetspolitiska doktrinen är det klart att denna nya förändring också kommer att kräva en förändring därför att vi inte vinner någonting genom att förneka den verklighet och de förändringar som pågår.

Precis som utrikesministern sade tror jag att de hot som vi har framför oss framför allt är gemensamma. Det handlar om breda hot, både militära och civila. Det handlar om hot som berör många länder samtidigt. Men i detta ligger också att i och med att de är gemensamma innebär de också att vi måste möta dem gemensamt. Och det finns i grunden inget alternativ eller scenario som innebär att Sverige egentligen kommer att kunna uppträda ensamt, utan det är just i det gemensamma som vår säkerhet finns.

Den intressanta frågan är: Om det är så att vi formar vår säkerhet och tryggar vår stabilitet i vår del av världen genom de gemensamma insatserna, varför ska då regeringen i dag avvisa en utvidgning av det samarbete som Anna Lindh alldeles nyss här hyllade? Varför dra en gräns på samma sätt som den dåvarande regeringen gjorde så sent som 1990 gentemot ett EU-medlemskap som då förklarades vara i praktiken uteslutet därför att det var ett hot mot säkerhetspolitiken? Där kom Socialdemokraterna att tvingas ändra sig över en natt. Jag tror att det hade skadliga effekter att det beslutet inte föregicks av en lång och öppen saklig

debatt. När verkligheten nu förändras tror jag att det på samma sätt är skadligt om vi inte för en öppen debatt, om vi på något sätt får en dubbel bokföring i säkerhetspolitiken, att samtidigt som samarbetet med Nato expanderar avvisas ett fullständigt samarbete där vi själva kan påverka besluten i en omfattning som alla andra länder kan göra.

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till utrikesministern: Varför vill man avvisa detta steg, och varför vill man stänga denna dörr när det tidigare har visat sig vara så fel från en mängd olika synpunkter och aspekter?

Den andra frågan som jag skulle vilja lämna vidare till utrikesministern är: Är det så att den svenska regeringen anser att de baltiska staterna får en större trygghet och stabilitet genom sitt medlemskap i EU? Utrikesministern gratulerar dem till att de har nått sina mål. Men vilken är den svenska bedömningen? Är den att Natomedlemskapet för dessa länder ger en större trygghet och dessutom en större stabilitet i vår del av världen? Är det så att en stabilitet genom deras medlemskap också gynnar Sverige? Jag tycker att den frågan bör ha sitt svar därför att den har att göra med hela det sammanhang som vi nu resonerar om.

I det sammanhanget vill jag ställa den tredje frågan: Är det så att regeringen har uppfattningen att ett svenskt medlemskap skulle försvaga svensk säkerhet och stabiliteten i vår del av världen, minska vårt inflytande på den säkerhetspolitiska strukturen som kommer att ha en avgörande betydelse för oss, eller kan utrikesministern tänka sig att även ett svenskt medlemskap kan bidra till ökad stabilitet och säkerhet?

Jag tycker att vi måste kunna resonera om dessa frågor i stället för att förtränga dem, därför att om vi förtränger dem kommer de upp på nytt i form av att verkligheten finns där, och då får vi den dubbla bokföringen. Jag vill i stället ha den öppna debatten och den nyktra anpassningen till en ny tid. Förändringarna är nämligen så pass stora att det krävs nytänkande av alla.

Anf. 26 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Jag tyckte att detta var ett väldigt intressant debattämne, och det är självklart därför som jag deltar.

Sveriges säkerhetspolitik är ju en politik med backspegeln som kompass. Och jag tyckte att Anna Lindhs historiska exposé var en god illustration till detta.

I Prag erbjöds sju länder att bli nya medlemmar. Det är det första inslaget i den nya tidens säkerhetspolitik. Polen, Tyskland, Norge, Danmark och Island är medlemmar sedan tidigare – i stort sett alla våra grannar. I Finland har den förre presidenten Ahtisaari föreslagit att Finland ska gå med i Nato. Det kan måhända vara pikant att han är avsändare för detta. Men det väsentliga är ju egentligen de motiv som han anför för detta som kan vara av intresse även för fallet Sverige.

Det tredje är den debatt som har drabbat EU:s framtidskonvent – jag använder det ordet lite grann därför att det kanske är lite svårt att hantera där – nämligen den traditionella försvars- och säkerhetspolitiska debatten mellan å ena sidan Storbritannien, som betonar den atlantiska länken och att Nato ska vara den ledande organisationen i Europa för försvars- och säkerhetspolitik, och å andra sidan Frankrike, som denna gång med Tyskland som släpvagn menar att EU bör spela en roll här och att Europa

självt i större utsträckning bör sköta sitt försvar. Detta är inga nya positioner. Snarare är de mycket etablerade. Det nya i detta är att dessa klassiska positioner har flyttats in i ett sammanhang där Sverige tvingas ta ställning, nämligen framtidskonventet.

Den svenska regeringen tar avstånd från eget Natomedlemskap men tar också lika mycket avstånd från ett EU-baserat europeiskt försvar. Regeringen är mot ett svenskt deltagande både i ett Natobaserat europeiskt försvar och i ett EU-baserat europeiskt försvar och är för varken det ena eller det andra i den europeiska säkerhetspolitiska debatten. Så rörig förefaller mig regeringens position vara, eller är det så att jag har missat någonting, Anna Lindh? Är regeringen för ett Natobaserat europeiskt försvar och mot ett EU-baserat europeiskt försvar, eller är det tvärtom, att regeringen är för ett EU-baserat europeiskt försvar och mot ett Natobaserat europeiskt försvar? Var står egentligen regeringen i denna centrala fråga? Det kan ju inte vara så att man inte har en ståndpunkt i denna diskussion, som för närvarande är Europas mest grundläggande försvars- och säkerhetspolitiska diskussion.

Sedan blir jag lite förbryllad – detta som en parentes till Gunnar Hökmark. Om Moderaterna nu anser att Sverige bör bli medlem i Nato, vilket jag tycker är jättebra, och ser det som ett naturligt steg, varför tar ni då inte detta naturliga steg? I stället tar ni det onaturliga steget att föreslå att alla ska gå in i en kommitté vars själva innebörd är att Moderaterna vill att man ska rådfråga Socialdemokraterna i denna fråga. Varför inte *go for it*, Gunnar Hökmark? *Stand up and be counted*. Gå in i Nato. Säg att ni vill gå in i Nato nu. Det är väl ingenting att tveka om om ni faktiskt har den ståndpunkten?

Anf. 27 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Det är klart att de förändringar som har skett, precis som jag sade i mitt svar, är positiva förändringar för de stater som berörs. Framför allt var det naturligtvis glädjande för oss att se, som jag sade, att Estland, Lettland och Litauen, som länge har velat ha ett medlemskap i Nato, nu också får igenom sin vilja och får bli medlemmar.

För oss är det självklart också positivt därför att nöjda grannar är goda grannar. Och om det påverkar Sveriges säkerhetspolitik påverkar det därigenom Sveriges säkerhet på ett positivt sätt.

Gunnar Hökmark undrade om vi menade att det bidrog till de baltiska ländernas stabilitet när de blev EU-medlemmar. Självklart är det så. Nu tror jag att Gunnar Hökmark menade Natomedlemmar, och självklart är även det positivt, eftersom det uppfyller deras mål. Det är det som Sverige hela tiden har stött. Om ett land i vår närhet har ett säkerhetspolitiskt mål gör det oss tryggare om det också får uppfylla detta mål.

Varför vill då inte vi bli medlemmar? Jo, därför att det inte förbättrar vår säkerhet. Vi har en helt annan historia än de baltiska länderna, och vi har helt andra utgångspunkter. Vi kan inte se att det förbättrar vår säkerhet, och vi kan inte heller se att det skulle förbättra regionens säkerhet. Och det finns ingen anledning att vi självsvåldigt skulle avstå från det säkerhetspolitiska läge som vi har och från den handlingsfrihet som vi har både när det gäller att avgöra hur vi ställer oss vid eventuella kriser och krig och när det gäller att avgöra våra försvarsutgifters storlek och

annat där vi avsvär oss handlingsfriheten om vi blir medlemmar i en militärallians, om vi blir medlemmar i Nato.

Självklart, Gunnar Hökmark, vill vi ha en öppen debatt om detta. Vi har ingen dubbel dagordning. Däremot tycker jag att Moderaterna har en dubbel dagordning när man dels först ställer upp på den säkerhetspolitiska överenskommelse som träffas av ett antal partier, dels – innan bläcket i den överenskommelsen ens hunnit torka – går ut och säger att nu vill man ha Natomedlemskap. Detta är inte en trovärdig säkerhetspolitik, och på det sättet får inte ett regeringsparti bedriva en säkerhetspolitik. Därför är det kanske tur att det är det parti som jag tillhör som är i regeringsställning.

Carl B Hamilton lyfter in helt andra frågor än de i själva interpellationsdebatten och också i konventsdebatten kring EU. Jag vill ändå kort svara och säga att självklart är det viktigt för Sverige att EU också har kapacitet när det gäller krishantering och att man, för att detta ska fungera bra, också får en överenskommelse om samverkan med Nato. Det är dock någonting helt annat än ett försvar som också omfattar artikel 5 – vare sig det sker i Natos regi eller det sker på en EU-grund.

Här kan man väldigt tydligt se att både militärt alliansfria länder, bland annat Sverige och Finland, och Natos kärna, till exempel Storbritannien, har samma intresse av att inte blanda ihop rollerna.

Anf. 28 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag tycker att Anna Lindh går runt själva frågeställningen när vi diskuterar vad Natoutvidgningen innebär för vår del av Europa och för de baltiska länderna. Anna Lindh säger att det är bra om de är nöjda och därför är det bra. Det är självfallet ett vänligt och sympatiskt förhållningssätt gentemot sina grannar. Men den intressanta frågan är: Anser vi att det Natomedlemskap som de kommer att ha är bra för säkerheten och stabiliteten i vår del av Europa – alltså inte bara att de är nöjda, för det är självfallet bra att de är nöjda? Nöjda grannar är givetvis bättre än missnöjda grannar.

Men innebär det säkerhetspolitiskt en förbättring i sig – inte bara på grund av att man är nöjd med detta mål utan också därför att det är ett steg som förändrar förutsättningarna till det bättre? Och innebär detta steg också att vi får en större trygghet och stabilitet inte bara därför att de är nöjda utan också därför att den säkerhetspolitiska strukturen innebär att där tidigare en gråzon fanns finns Nato om några år?

Till slut spiller frågan också över på vårt eget synsätt och på vår egen säkerhetspolitik. Om det är så att deras Natomedlemskap och kanske i framtiden Finlands – Carl B Hamilton nämnde den tidigare finske presidenten Ahtisaaris syn i denna fråga och den diskussion som nu förs i Finland – är det då en säkerhet och stabilitet som Sverige vinner på om vi skulle bli det enda landet av dessa länder som inte är medlem i Nato?

Vi avsvär oss inte alls inflytande när det gäller försvarskostnader, för att ta ett exempel – vi ser redan i dag i Nato att det finns väldigt stora skillnader mellan de olika Natoländerna – men vi avsvär oss inflytande på en säkerhet och en struktur som finns direkt i vår omvärld. Vi avsvär oss en möjlighet att sätta normer och att driva en agenda för de målsättningar som ska förverkligas. Självfallet hamnar vi vid sidan om.

Jag skulle vilja att utrikesministern lite noggrannare förklarade vari värdet ligger när det gäller detta utanförskap. Jag säger detta lite grann mot bakgrund av att jag hörde exakt samma tongångar 1990 när det gällde EU-medlemskapet – att det var ett hot mot säkerhetspolitiken och neutralitetspolitiken. Sedan bara skiftade det över en natt. Jag tror inte att det var bra för Sverige och för svenska folkets förtroende för politiken och den säkerhetspolitik som måste finnas.

Exakt samma sak upplevde jag när vi åren innan diskuterade de baltiska länderna. I årtal förnekade ju Sveriges regering att de baltiska länderna var ockuperade. På sätt och vis ser vi det också i behandlingen av eurofrågan. Det är som att sju års eftersläpning konsekvent ska prägla den svenska säkerhets- och utrikespolitiken inom detta område. Jag tror inte att det är bra, så jag skulle vilja att Anna Lindh klargjorde vari värdet ligger i att vi står utanför när fler och fler blir med – detta också mot bakgrund av att den gemensamma doktrin som flertalet av riksdagens partier står bakom egentligen handlar om tre delar: dels det förgångna, där vi konstaterar att neutralitetspolitiken har tjänat oss väl, dels dagens läge, där vi konstaterar att vi är militärt alliansfria, och dels framtiden, att det är samarbetet som är avgörande för vår säkerhet. Varför då dra en särskild given gräns för samarbetet?

Herr talman! Carl B Hamilton! Det handlar nog inte om att vi ska räkna folktoppartistiska och moderata riksdagsledamöter. Jag tror att det är en fördel för Sverige om vi har en något bredare förankring än bara Folkpartiet och Moderaterna. Det är fint nog att vi är där, men jag tror att det också har ett värde att vi allihop ser till att föra debatten så att det blir en bredare förankring. Det hade vi vunnit på i EU-frågan, och det tror jag att vi vinner på i Natofrågan.

Anf. 29 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Egentligen undviker Anna Lindh kärnfrågan i europeisk och svensk säkerhetspolitik – dock tycker jag inte att man ska behöva ägna sig åt tolkningar av regeringens hållning: Är regeringen för att försvaret i Europa är EU-baserat eller att det är Natobaserat?

Jag gör tolkningen att regeringens hållning är att försvaret bör vara Natobaserat. Vi kan ju ha en uppfattning – även den svenska regeringen – i denna fråga utan att vara medlemmar i det ena eller det andra. Nu råkar vi vara medlemmar i EU. Men regeringen måste ju ha en hållning här.

Att ha en klar hållning i denna fråga är så mycket viktigare eftersom vi faktiskt inte är med i Nato. Då blir det så oerhört mycket viktigare att USA fungerar i Europa. Det största hotet mot den nuvarande svenska säkerhetspolitiken är ett amerikanskt ointresse för att stanna kvar i Europa, för då hamnar vi i en situation där ett antal europeiska länder kan börja gräla med varandra om vilket ansvar de ska ta och vem som ska betala och där en del vill försöka hålla kvar amerikanerna och andra inte vill det. Då står vi där – sitter mellan stolarna eller står mellan hötapparna, eller hur det nu ska uttryckas – och har väldigt svårt att hantera situationen. Det är detta som är det svåra problemet. Det är därför som jag tycker att det är viktigt att utrikesministern är kristallklar kring vad läget är.

Problemet med utanförskapet när det gäller Nato är att vi inte kan utöva ett effektivt inflytande över de för oss centrala och vitala säkerhetspolitiska frågorna i dag. De hanteras ju i Nato, och där är vi inte med.

Anf. 30 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Som jag sade i mitt förra inlägg – vilket jag kan upprepa – tycker vi att det är bra att de baltiska länderna har fått bli Natomedlemmar. Det är bra för deras säkerhet, och det är bra för regionens säkerhet och därmed naturligtvis också bra för oss. Till detta kommer självfallet också hela den utveckling som vi kan se med EU-utvidgning, minskade spänningar, ökat samarbete med Ryssland och allt det som gör vår region till en säkrare region än kanske någonsin i historien.

Gunnar Hökmark talar om Finland och finsk Natoanslutning. Nu är det kanske Finlands sak att avgöra detta, men när Finland avgör det har, misstänker jag, den nuvarande presidenten ett större inflytande på det beslutet än vad en tidigare president har. Därför ska vi kanske vänta tills Finland faktiskt genomför en förändring av sin säkerhetspolitik innan vi tar för givet att Finland är på väg att bli Natomedlem.

Varför tycker jag då inte att Sverige ska förändra sin säkerhetspolitik? Ja, det förklarade jag i mitt förra inlägg, Gunnar Hökmark! Men Gunnar Hökmark har ännu inte förklarat varför Gunnar Hökmark tycker att Sverige ska bli Natomedlem. Framför allt har Gunnar Hökmark inte tydligt förklarat var Moderaterna i dag står. Står man fast vid den överenskomelse som vi gemensamt har träffat, eller har man ändrat uppfattning och vill se ett Natomedlemskap?

Jag skulle vilja återge vad min tidigare utrikesministerkollega i Estland har sagt. På en presskonferens i Finland fick han frågan om det inte var dags också för Sverige och Finland att bli Natomedlemmar när Estland blev det och eftersom han gärna ville bli Natomedlem.

Då tittade han ut över församlingen och sade väldigt kort: Varför skulle de det? Deras säkerhetspolitiska läge är nog bättre än vad de någonsin har haft. Varför? skulle jag fråga mig om jag vore svensk eller finsk utrikesminister. Finns det någon anledning att ändra på det?

Det är det som jag tycker att Gunnar Hökmark nu ska svara på, eftersom jag vad gäller säkerheten, handlingsfriheten och kostnaderna för Natomedlemskap har svarat varför jag inte anser att vi ska bli Natomedlemmar.

Till Carl B Hamilton ska jag säga att vi kan återkomma i en särskild interpellationsdebatt om vi ska gå igenom hela diskussionen om EU. Men det handlar inte om ett europeiskt försvar, utan det handlar om europeisk krishantering. Både de alliansfria och Natokärnan vill se till att vi begränsar uppgifterna, inte blandar samman det EU och Nato ska göra när det gäller artikel 5. Men när det gäller krishanteringen tjänar alla parter på en samverkan mellan EU och Nato. Det är också därför som man under en lång tid har försökt att få ett sådant avtal till stånd.

Anf. 31 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! En väldigt viktig skillnad mellan Sverige och Finland är att i Finland diskuteras denna fråga som en öppen fråga. Man har en särskild kommission för att resonera om detta, medan här är förhållningssättet att man stänger dörren för ett Natomedlemskap. Det är självklart att

vi i Sverige måste diskutera den här frågan utifrån våra meriter och förutsättningar med tanke på vår säkerhet.

När utrikesministern svarar blir det med besked att det handlar om att vi får en större handlingskraft och att vi avsvär oss inflytande om vi skulle vara med. Samtidigt har man här tidigare konstaterat att de länder som nu går med får en större säkerhet, får en större stabilitet. Får de detta på grund av att de avsvär sig inflytande, förlorar handlingskraft, eller är det så att i Europa är det bara ett land som har en helt annan säkerhetspolitisk intressesituation än alla andra? Så är det självfallet inte. Jag säger detta med en viss skärpa därför att samma förhållningssätt präglade socialdemokratin i slutet av 80-talet och början av 90-talet. Då kan man ställa frågan till Anna Lindh i dag: Om ni hade fel då, varför är ni så säkra på att ni har rätt nu, när ni denna gång också stänger dörren?

Sedan till frågan om doktrinen och den gemensamma deklarationen. Vad den tar sikte på är, som vi alla gemensamt som står bakom den konstaterar, att Sveriges säkerhet avgörs av det samarbete som vi kan utveckla med andra länder. Skillnaden mellan mig och Anna Lindh är att Anna Lindh i alla fall för dagen stänger dörren för den typen av samarbete som skulle innebära att vi utvecklar samarbetet med Nato och får ett inflytande och en möjlighet att påverka den säkerhetspolitiska struktur som i Nato men också inom ramen för Europa kommer att ha en avgörande betydelse för säkerheten i vår del av världen. Det är en politik som leder till den särställning som detta innebär. Jag tycker att svaret måste krävas av Anna Lindh därför att frågan fortfarande är obesvarad.

Anf. 32 Utrikesminister ANNA LINDH (s):

Herr talman! Vi stänger inte dörren för debatter i Sverige, Gunnar Hökmark. Det är väl den här debatten ett exempel på. Däremot är det kanske svårt ibland att få i gång en väldigt aktiv debatt eftersom den militära alliansfriheten har en så oerhört stark folklig förankring.

Vad gäller skillnaden mellan oss och de baltiska länderna borde Gunnar Hökmark efter sitt långvariga engagemang för de baltiska länderna kunna se skillnaderna i vår respektive historia och därmed i vår säkerhetspolitik.

Skillnaden mellan mig och Gunnar Hökmark handlar inte om att jag bara stänger dörren för Nato, utan skillnaden handlar också om att när jag talar om internationell samverkan avser jag och den svenska regeringen så mycket mer än ett internationellt samarbete i Nato. Då talar vi om EU, om FN och allt det internationella samarbete som finns i dag och som ger oss en helt annan grund för internationell samverkan och säkerhet, medan Gunnar Hökmark tyvärr är begränsad till att bara se ett Natomedlemskap.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

6 § Svar på interpellation 2002/03:40 om den kommunala självstyrelsen

Anf. 33 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Tobias Krantz har frågat statsrådet Pär Nuder om han delar den oro för den kommunala självstyrelsens ställning som sju socialdemokratiska kommunalpolitiker gett uttryck för i en artikel i Dagens Nyheter och vilka åtgärder han i så fall avser att vidta för att stärka självstyrelsen i praktiken.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Jag vill i huvudsak hänvisa till vad jag anförde i riksdagen den 22 november som svar på en interpellation av Kerstin Lundgren om stärkande av den kommunala självstyrelsen. Jag framförde då att regeringen genom en rad reformer under 1990-talet har eftersträvat att ge kommuner och landsting en ökad självständighet. Motsatta intressen mellan staten och kommunerna kommer dock alltid att finnas, och omfattningen av kommunernas åligganden kommer därför att variera mellan olika områden. Kravet på medborgarnas rättvisa och likvärda behandling är grundläggande, samtidigt som den kommunala självstyrelsen representerar ett för folkstyrelsen centralt värde.

Frågan om hur den lokala demokratiska självstyrelsen ska förbättras är något som regeringen ständigt arbetar med. Det går inte att i detalj redovisa alla åtgärder regeringen vidtar inom olika politiska områden. I mitt svar till Kerstin Lundgren påminde jag dock om att regeringen under förra mandatperioden lade fram ett antal förslag i demokratipropositionen, *Demokrati för det nya seklet* (prop. 2001/02:80), som syftade till att stärka den lokala demokratin. Jag erinrade också om att regeringen aviserat att under den kommande mandatperioden göra en översyn av uppgiftsfördelningen mellan den regionala och den nationella nivån. I denna översyn kommer naturligtvis frågan om den kommunala självstyrelsen att aktualiseras.

Sammanfattningsvis blir mitt svar till Tobias Krantz att regeringen har gjort insatser för att värna och utveckla den kommunala självstyrelsen inom ramarna för en nationell välfärdspolitik. Jag hyser därför ingen oro för den kommunala självstyrelsens ställning som en omistlig del av den svenska folkstyrelsen.

Anf. 34 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman! Jag ska be att få tacka statsrådet för svaret.

Den kommunala självstyrelsen är en omistlig del av den svenska demokratin. Som jag pekar på i min interpellation finns det ett antal viktiga argument för att det är centralt med den kommunala självstyrelsen. Det handlar om att ge medborgarna makt över deras nära vardag. Det handlar om att det ska vara möjligt att pröva olika lösningar på samhällsliga problem. Det handlar för det tredje om att se till att vi säkrar demokratin. Jag tror att det är nödvändigt att i så fall ha en stark lokal självstyrelse.

Tyvärr tycker jag inte att statsrådets svar är speciellt klargörande. Svaret väcker fler frågor än vad det faktiskt ger svar. Jag läser i interpellationssvaret:

”Frågan om hur den lokala demokratiska självstyrelsen ska förbättras är något som regeringen ständigt arbetar med.” Då är den naturliga frågan: Hur arbetar regeringen med att stärka den lokala demokratiska självstyrelsen?

Statsrådet skriver vidare: ”Det går inte att i detalj redovisa alla åtgärder regeringen vidtar inom olika politiska områden.” Om det nu är så att regeringen genomför en mängd åtgärder för att stärka den lokala självstyrelsen borde statsrådet inom ramen för den möjlighet han här har åtminstone kunna redovisa några områden där regeringen vidtar åtgärder för att stärka det lokala självstyret.

Regeringen hänvisar till demokratipropositionen. Men den handlade egentligen inte om åtgärder för att stärka det lokala självstyret. Den innehöll förslag som främst handlade om hur formerna för den lokala demokratin skulle kunna förbättras. Det var lovvärt i sig. Många av de åtgärderna var bra, även om jag tyckte att det var lite för dåligt. Men det handlade inte om självstyret, och självstyret handlar om kommunernas möjligheter att bestämma själva.

Statsrådet hänvisar till en översyn av uppgiftsfördelningen mellan nationell och lokal nivå. Är det egentligen allt som regeringen i praktiken har gjort, alltså tillsatt ytterligare en utredning? Om det är så tycker jag att det finns skäl till stor oro. Det är fler än jag och de socialdemokratiska kommunalpolitiker som har skrivit debattartikeln som är oroliga.

Också Kjell-Olof Feldt, som ju inte är en helt obekant person, skrev så sent som i maj i år i Dagens Nyheter att det har blivit alltför detaljerade regler, alltför övervakande domstolar och myndigheter som ger kommunerna olika typer av direktiv. Som ett av de senaste exemplen som han upptäckte i maj pekade han på att miljöministern hade ryckt ut och sagt att länsstyrelserna skulle ägna sig åt att överpröva kommunernas beslut när det gäller strandskyddsbestämmelser.

Och Kjell-Olof Feldt fortsätter: Det är väl ingen som bestrider att allt detta urholkat den kommunala självstyrelsen, i vissa fall gjort den helt illusorisk. Jag tycker att detta är rätt allvarliga ord, som regeringen borde ta till sig.

Mina frågor kvarstår alltså: Är statsrådet verkligen inte orolig? Vad har regeringen i praktiken gjort vid sidan av att tillsätta ytterligare en utredning?

Anf. 35 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Låt mig peka på några strategiska reformer under 90-talet som har betytt väldigt mycket för den kommunala friheten och den kommunala självstyrelsen.

När den nya kommunallagen infördes 1991 gavs kommunerna en mycket stor frihet att själva forma sin egen organisation i stället för den detaljerade organisation som föreskrevs i den tidigare kommunallagen.

När statsbidragssystemet lades om i början av 90-talet infördes den så kallade påsen, samtidigt som vi gick bort från raden av de specialdestinerade statsbidrag som betalades ut under 70-talet, och till detta fogades ett utjämnningssystem. Det var också ett uttryck för en större frihet för kommunerna att själva disponera statsbidragen och göra de prioriteringar som kommunmedborgarna och kommunpolitikerna eftersträvade. Då kom man bort från den statliga detaljregleringen.

Prot. 2002/03:28

3 december

Svar på

interpellationer

Detta är två väldigt tydliga exempel på att vi under 90-talet vidgade ramarna för det kommunala självstyret.

Sedan måste man ha klart för sig att medborgarnas tilltro till den kommunala självstyrelsen också är beroende av om de upplever att det finns en rättvisa och en likvärdig behandling jämfört med hur det är för invånarna i andra kommuner och landsting.

Vi sätter upp nationella mål för politiken, och i det arbetet medverkar alla riksdagspartier. Dessa mål syftar just till att garantera en likvärdig och rättvis behandling och en rättvis och likvärdig tillgång till samhällsnyttigheterna och till välfärden.

Jag tror inte att Tobias Krantz vill att skollagstiftningen ska avskaffas. Skollagstiftningen är ju ett uttryck för att vi på det nationella planet lägger fast ett visst regelverk om en viss grundstruktur för hur skolan ska skötas på det lokala planet.

Jag tror inte heller att Tobias Krantz vill avskaffa LSS-reformen. Ni i Folkpartiet brukar ju anförda att det var ni som drev igenom LSS-reformen, även om den – parentetiskt sagt – var underfinansierad. Men jag tror inte att Tobias Krantz vill avskaffa LSS-reformen. Det är en rättighetsreform som innebär att alla funktionshindrade i det här landet har ungefär samma rättigheter.

Detta är två exempel på att det är viktigt att sätta upp nationella mål, och det är också viktigt att garantera medborgarna, oavsett var de bor i landet, ungefär likvärdiga rättigheter på centrala välfärdsområden.

Anf. 36 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman! Jag tackar för den historieelektion som jag fick av Lars-Erik Lövdén. Jag känner väl till historieskrivningen, att det i slutet av 80-talet och början på 90-talet genomfördes en hel del reformer som syftade till att stärka den kommunala självstyrelsen. Det handlade bland annat om statsbidragsreformen, som också Lars-Erik Lövdén nämnde.

Återigen innebär inte den kommunala självstyrelsen en ökad frihet för kommunerna att bestämma över sin egen organisation, utan det handlar om att förbättra formerna för den kommunala demokratin, och det är – som jag sade i mitt tidigare anförande – en annan sak.

Den här frågan handlar egentligen om vad regeringen gör nu. Socialdemokraterna tycker att det var bra att man genomförde dessa reformer i slutet av 80-talet och i början av 90-talet, och det är ju bra. Men frågan är vad regeringen nu gör för att stärka den lokala självstyrelsen. Där fann jag inte att Lars-Erik Lövdéns senaste anförande innehöll några konkreta förslag om vad vi ska göra för att förstärka det kommunala självstyret.

Sedan försökte Lars-Erik Lövdén ställa mig till svars. Men jag kan påminna statsrådet om att tanken med interpellationsinstitutet är att det är interpellanten som ställer frågorna och statsrådet som ska svara.

Jag ska ändå vara lite trevlig och artig mot statsrådet och ge några exempel på konkreta förslag om hur Folkpartiet vill stärka den lokala självstyrelsen. Vi vill att kommunerna återigen ska få bestämma över sitt bostadsbestånd. Vi ville att den stopplag mot utförsäljning av akutsjukhus som regeringen nu har dragit tillbaka aldrig skulle ha införts och att den inte heller ska gälla framöver.

Den konkreta frågan är återigen: Vad gör den socialdemokratiska regeringen nu för att stärka det lokala självstyret?

Anf. 37 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! I sin interpellation åberopar Tobias Krantz en debattartikel i Dagens Nyheter. Jag tycker att det är intressant att han gör det eftersom det föranleder mig att ställa frågor till Tobias Krantz som representant för Folkpartiet.

I denna debattartikel tar man upp just rättighetslagstiftningen LSS som ett exempel på ett ingrepp i det lokala självstyret. Man tar också upp frågan om statliga regleringar när det gäller skolan, äldreomsorgen, handikappomsorgen och socialtjänsten som uttryck för ingrepp i den kommunala självstyrelsen.

Om man nu påstår – vilket Tobias Krantz gör – att regeringen urholkar det kommunala självstyret är detta en intressant fråga att ställa till Tobias Krantz och Folkpartiet: Vilken lagstiftning på det sociala området vill Folkpartiet upphäva för att utrymmet för den kommunala självstyrelsen ska utökas? Vill man förändra i LSS-lagstiftningen? Vill man förändra i skollagstiftningen för att öka frihetsgraden för kommunerna när det gäller att bestämma över skolans utformning och inriktning? Eftersom Tobias Krantz i sin interpellation har åberopat debattartikeln är detta relevanta frågor.

Den alldeles grundläggande och avgörande frågan för ett reellt innehåll i den kommunala självstyrelsen är att kommunerna har ekonomiska förutsättningar att klara sina åtaganden. Vi har nu haft några år när kommunernas ekonomi successivt har förbättrats genom ökade statsbidrag och ett kraftigt ökat skatteunderlag i kommunsektorn. Det är regeringens bestämda inriktning att fortsätta med en politik som skapar förutsättningar för kommunerna att ekonomiskt klara sina åtaganden. Där utgör också utjämningsystemet en fundamental del. Utan ekonomiskt utrymme har kommunerna inte förutsättningar att klara sina åtaganden. Därmed urholkas också det kommunala självstyret.

Herr talman! Sedan vill jag än en gång åberopa det som jag nämnde i interpellationssvaret, nämligen att vi just nu är i färd med att utforma direktiven till en utredning som ska se över uppgifts- och ansvarsfördelningen mellan den lokala nivån, den regionala nivån och den centrala nivån. Detta blir en väldigt avgörande och viktig utredning när det gäller att lägga fast vilken uppgiftsfördelning som vi ska ha i samhället. Detta får också inverkan på diskussionen om det kommunala självstyret.

Jag är en varm anhängare av kommunalt självstyre, men jag är också väl medveten om att det krävs nationella mål och ett nationellt regelverk på vissa områden för att man ska kunna garantera alla medborgare i Sverige ungefär likvärdiga rättigheter.

Anf. 38 TOBIAS KRANTZ (fp):

Herr talman! Den här artikeln som skrevs av sju socialdemokratiska kommunalpolitiker är inte den enda artikel som har publicerats och den enda typ av kritik som har förts fram som handlar om urholkningen av den kommunala självstyrelsen och om att den kommunala självstyrelsen är för svag. Det finns också flera andra exempel. Jag nämnde Kjell-Olof Feldts artikel från i våras. Denna kritik framförs från många håll i samhället.

Jag konstaterar återigen att Lars-Erik Lövdén undviker min grundläggande fråga. Jag har fått en fin redogörelse för vad regeringen har gjort

Prot. 2002/03:28

3 december

Svar på

interpellationer

historiskt och olika typer av ekonomiska satsningar. Men den intressanta frågan är ju vad regeringen gör nu.

Om det nu är så att vi vill värna den kommunala självstyrelsen och inser att det finns problem med att den kommunala självstyrelsen är för svag, då måste den intressanta frågan bli: Vad gör vi nu?

Jag försökte ge några exempel på hur den kommunala självstyrelsen kan stärkas. Vi ska inte ha en stopplag som förhindrar landsting att förfoga över sina egna sjukhus. Vi ska inte ha en situation inom bostadssektorn där länsstyrelsen bestämmer om kommunen ska få äga bostäder eller inte, utan det måste kommunerna själva få bestämma. Om Lars-Erik Lövdén nu inte gillar de här förslagen för att stärka den kommunala självstyrelsen, borde Lars-Erik Lövdén lägga fram några andra förslag på hur den kommunala självstyrelsen ska förstärkas.

Jag tolkar det återigen så att det enda regeringen gör i frågan är egentligen att vänta på att utredningen ska komma med något slags *magic fix* i frågan. Jag tror inte riktigt på det, utan det måste också finnas en politisk vilja från regeringens sida, och den verkar saknas.

Jag vill till sist bara skicka med en sak till statsrådet som statsrådet kan reflektera över i sitt sista inlägg. Den här utredningen som ändå ska se över uppgiftsfördelningen tycker jag också bör se över om det är så att man kan genomföra någon typ av starkare lagstöd för den kommunala självstyrelsen, i form av till exempel en lag som reglerar uppgiftsfördelningen mellan stat och kommun. Det behöver inte göra Sverige till en förbundsstat eller federation, men det kan faktiskt på något sätt tala om att vissa frågor ligger på kommunal nivå och att vissa ligger på nationell nivå.

Anf. 39 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag vill än en gång återknyta till debattartikeln i Dagens Nyheter, eftersom Tobias Krantz tar den som en plattform i sin interpellation för kritik mot regeringen. Jag vill fråga Tobias Krantz på nytt: Vad är det i rättighetslagstiftningarna som Tobias Krantz vill förändra? Vad är det när det gäller vårdgaranti och när det gäller statlig tillsyn som Tobias Krantz vill förändra? Han tar just dessa frågor i debattartikeln som utgångspunkt för sitt påstående att den kommunala självstyrelsen har urholkats.

Jag delar inte uppfattningen att den kommunala självstyrelsen har urholkats. Den kommunala självstyrelsen har stärkts under 90-talet genom de reformer som vi framför allt genomförde när det gällde de generella statsbidragen, påsen, och övergången till ett väl fungerande utjämnings-system. Den kommunala självstyrelsen är en omistlig del av den svenska folkstyrelsen och ska så förbli. Därmed känner jag inte den oro som Tobias Krantz gör.

Sedan kan det naturligtvis från tid till annan uppstå en diskussion om gränserna för det kommunala självstyret. Det är inte märkligt att den diskussionen uppstod när det gällde de allmännyttiga bostadsföretagen när vi såg en utveckling mot en stark omvandling och privatisering av allmännyttan. Det är ett bostadsbestånd som är strategiskt viktigt både av sociala och av bostadspolitiska skäl men också ur ett nationellt perspektiv för att vi ska kunna ha ett väl fungerande hyressättningssystem. Den

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

7 § Svar på interpellation 2002/03:42 om barn som brottsoffer

Anf. 40 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Anita Brodén har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att barn som bevittnar våld och övergrepp ska räknas som brottsoffer rent juridiskt. Hon har vidare frågat mig om jag är beredd att verka för att en lagändring kommer till stånd.

Självklart är det en mycket traumatisk upplevelse för ett barn att bli vittne till hur mamma eller pappa blir slagen av den andre föräldern eller av någon annan närstående. Känslan av otrygghet och oförmågan att kunna hjälpa den som blir utsatt för våld sätter med all säkerhet djupa spår i de barn som upplevt detta. Det är också självklart att de kan behöva professionell hjälp att bearbeta en sådan händelse.

Anita Brodén fokuserar i sin interpellation på huruvida barn som bevittnar våld är att betrakta som brottsoffer i juridisk mening eller inte. Begreppet brottsoffer i sig ger emellertid inte upphov till några specifika rättigheter. Att en person betraktas som brottsoffer innebär till exempel inte att denne automatiskt är berättigad till skadestånd eller att han eller hon har rätt till målsägandebiträde.

Jag vill dock klarlägga att barn som bevittnar våld i hemmet redan i dag har rätt till ersättning om de därigenom orsakas personskada, ofta genom psykiskt lidande. Av skadeståndslagen framgår nämligen att den som orsakats en personskada har rätt till ersättning om skadan har skett uppsåtligen eller av oaksamhet.

Kommittén mot barnmisshandel uppmärksammade i sitt arbete frågan om barn som bevittnar våld i sin närmiljö bör betraktas som målsägande. Kommittén har i sitt slutbetänkande *Barnmisshandel Att förebygga och åtgärda* (SOU 2001:72) bland annat övervägt om psykiskt våld mot barn bör kriminaliseras i större utsträckning än vad som gäller i dag, men funnit att sådana åtgärder för närvarande inte är motiverade. Enligt min uppfattning finns det dock skäl att ytterligare analysera möjligheten till en utvidgning av det straffrättsliga skyddet av barn i dessa situationer. Det får inte råda något tvivel om att vi har gjort allt vad som är möjligt för att säkerställa att barn som direkt eller indirekt drabbas av våld ges ett fullgott rättsligt skydd.

När det gäller frågan om hur barn som lever i familjer där våld förekommer bäst bör tas om hand är det dock min uppfattning att främst andra åtgärder än rent straff- och skadeståndsrättsliga bör komma i främsta rummet. Jag menar att vi i första hand bör fokusera på barnets behov av stöd och hjälp och säkerställa att det finns ett samhälleligt system som garanterar att sådan hjälp finns att tillgå.

En förutsättning för att dessa barn ska kunna få hjälp är naturligtvis att myndigheter och andra berörda får kännedom om att det har förekommit våld i hemmet. Här har bland annat polisen en viktig uppgift. När polisen kommer till ett hem där någon har misshandlats måste alltså

polisen vara uppmärksam på om det finns barn i familjen. Av stor betydelse är då att polisen har kompetens i hur man som polis bemöter barn och hanterar situationer där barn är inblandade och att man underrättar socialtjänsten.

Det kan inte nog understrykas vilken viktig roll de sociala myndigheterna har för stödet till brottsoffer i allmänhet och till unga brottsoffer i synnerhet. Regeringen tog så sent som år 2001 initiativ till en ändring i socialtjänstlagen för att tydliggöra att det inte bara är den som direkt drabbas av ett brott som kan vara i behov av stöd. I samband med nämnda lagändring uppdrogs även åt Socialstyrelsen att bedriva ett utvecklingsarbete till stöd för socialtjänsten i dess arbete med brottsofferfrågor. Jag vet att Socialstyrelsen inom ramen för detta uppdrag särskilt fokuserar på utsatta barn. Jag vet också att det runtom i landet pågår en mängd lokala samverkansprojekt mellan socialtjänst och ideella organisationer som syftar till att skapa fungerande nätverk och stödverksamheter för barn som växer upp i familjer där våld förekommer.

Jag kan också upplysa om att den nyligen tillsatta parlamentariska utredningen om vårdnad, boende och umgänge (dir. 2002:89) bland annat har i uppdrag att undersöka hur barnets bästa i dag tillgodoses i de fall där en förälder har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet mot den andre föräldern.

Låt mig avslutningsvis säga att jag naturligtvis delar Anita Brodén uppfattning att det behövs mer kunskap om hur barn reagerar på våld i nära relationer. Kunskap förutsätter emellertid forskning – något som det tidigare funnits ganska sparsamt med i Sverige på detta område. Det har dock blivit bättre, inte minst tack vare att Brottsofferfonden under flera år prioriterat att dela ut medel till projekt inriktade på unga brottsoffer. Det kommer dessutom att bli ännu bättre eftersom Brottsoffermyndigheten, inom ramen för det uppdrag att genomföra ett forskningsprogram på brottsofferområdet som myndigheten fick förra året, nu har säkerställt bland annat en forskartjänst under fem år avseende barn som brottsoffer.

Anf. 41 ANITA BRODÉN (fp):

Herr talman! Justitieminister Thomas Bodström! Jag vill börja med att tacka för svaret.

Som jag skrev i min interpellation har jag redan debatterat denna fråga med socialtjänstminister Morgan Johansson. Eftersom vi i den debatten kom in på rent juridiska frågor uppmanades jag att återkomma i en interpellation till justitieministern, vilket jag nu gör.

Vid förra tillfället framkom att socialtjänstministern och jag givetvis har en gemensam syn på den fruktansvärda situation som många barn befinner sig i och att vi vuxna måste ta vårt politiska och allmänmänniskliga ansvar. Barnen ska givetvis få den hjälp och det stöd de behöver.

Socialtjänstministern informerade mig vid det tillfället om att regeringen har för avsikt att till våren lägga fram en proposition som baserar sig på Barnmisshandelskommitténs slutbetänkande. Temat för propositionen är, enligt Morgan Johansson, ett stärkt skydd för barn i utsatta situationer. Det är mycket bra.

Det finns andra positiva saker och beslut. Socialtjänstlagen ändrades till exempel den 1 juli 2001 så att socialnämnden också ska verka för att den som utsatts för brott och dennes anhöriga ska få stöd och hjälp. Soci-

alstyrelsen bedriver ett utvecklingsarbete bland annat för att uppmärksamma barn i utsatta familjer.

Trots allt detta positiva vittnar alltför många barn om en annan upplevelse. De känner sig fortfarande svikna. De får inte den hjälp de har rätt till. Det är här jag vill gräva lite djupare.

Vad kan man rent juridiskt göra? Om det inte behövs någon juridisk förändring, någon lagändring, som jag förstår är justitieministerns svar, ställer jag ändå en följdfråga: Är det då fel på tillämpningen?

Jag kan fortfarande inte förstå hur Barnmisshandelskommittén kan dra den slutsats man drar i sitt slutbetänkande. Därför hälsar jag med glädje justitieministerns tal om att det finns skäl att analysera möjligheten till en utvidgning av det straffrättsliga skyddet av barn i dessa situationer. Jag ser det som en av de åtgärder jag frågade om i min interpellation.

I Barnmisshandelskommitténs slutbetänkande konstaterar man nämligen att våld är inte enbart fysiskt våld utan också psykiskt våld. Som exempel på psykiskt våld nämns när barn tvingas bevittna, se eller höra våld i sin närmiljö. Den slutsats man kommer fram till är ändå ett nej till att definitionen skulle bli giltig i straffrätten, med följande motiv: Våldet äger rum i hemmet. Risken för upptäckt är liten. Det är tveksamt om kriminalisering har någon avskräckande effekt. Barnet blir, som jag uttolkar det, straffrättsligt övergivet. Barnet får ingen egen upprättelse. För att barnet ska få upprättelse krävs en straffrättslig bestämmelse om att brottet också riktas mot barnet.

Det finns förvisso rättsfall där de som bevittnat våld har kunnat betraktas som brottsoffer. Hur vanligt förekommande är det?

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga i detta första anförande. Ett målsägarbiträde har en skyldighet att bistå en målsägande, ett brottsoffer, under förundersökning och rättegång rörande vissa brott. Ges tillräckliga resurser för att kunna erbjuda brottsoffer tillräckligt med tid, stöd och hjälp av sitt målsägarbiträde?

Anf. 42 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Herr talman! Jag vill tacka Anita Brodén för denna viktiga interpellation och också ministern för svaret.

Barn och ungdomar är i dag den glömda brottsoffergruppen. De har själva svårt att kräva sin rätt, och få myndigheter och vuxna är beredda att föra deras talan. Eftersom barnen är särskilt utsatta och sårbara krävs särskilda överväganden beträffande åtgärder och insatser för barn som brottsoffer.

Det är viktigt med en vidare definition av brottsofferbegreppet ur ett barnperspektiv. Detta förutsätter att såväl de juridiska som de psykologiska aspekterna av brottsofferbegreppet beaktas. För att åskådliggöra vidden av begreppet brottsoffer kan följande exempel ges.

En butiksanställd som blir hotad, bunden och rånad på butikskassan är ett brottsoffer, både i juridisk och i psykologisk bemärkelse. Butiksbiträdet är både målsägande och på ett individuellt psykologiskt plan utsatt för en skrämmande händelse, som hon eller han kanske behöver professionell hjälp för att bearbeta och komma över.

Prot. 2002/03:28

3 december

Svar på

interpellationer

När det gäller skadeståndsanspråk från de personer som utsatts för allvarliga brott framhålls inte sällan just behovet av terapeutisk hjälp som en motivering för det begärda beloppets storlek.

Ett barn som blir vittne till hur mamma blir svårt misshandlad av pappa är, enligt en snäv definition av brottsofferbegreppet, inte att betrakta som brottsoffer. Barnet är inte direkt drabbat av brott och sålunda inte målsägande. I psykologisk mening är dock barnet att betrakta som brottsoffer, det vill säga drabbat av brott.

Barn som blir vittnen till våld, till exempel misshandel av en nära anhörig, kan utveckla precis samma symtom av posttraumatisk karaktär som barn som blir utsatta för direkt våld. Barnet kan utveckla inre föreställningar som handlar om egen skuld, till exempel fruktan att det nästa gång är barnets tur att bli slaget. I dessa situationer behöver barnet professionellt stöd när det gäller bearbetning och rehabilitering. Barnet måste ses som ett brottsoffer som har rätt att få hjälp och stöd med att bearbeta de traumatiska våldshändelser det har bevittnat.

Frågan kvarstår alltså: På vilket sätt avser ministern att verka för att barn ska räknas som brottsoffer rent juridiskt, det vill säga som målsägande även när de bevittnar brott?

Anf. 43 ANITA SIDÉN (m):

Herr talman! Det här är en viktig interpellation, och jag tackar justitieministern för svaret. Mycket av min oro kvarstår dock.

Många barn har upprepade gånger tvingats bevittna när deras mammor utsatts för hot och misshandel i sina hem. Dessa barn blir offer för och vittne till brott.

Att vara vittne till våld är ju även att vara utsatt för våld. Detta gäller också barn som blir vittnen till att den ena föräldern misshandlar den andra. Det är viktigt att stärka barnens ställning, och naturligtvis än mera viktigt då det är fråga om barn som brottsoffer.

När pappa slår mamma finns det alltså offer som sällan syns, och det är barnen. Det finns goda skäl att ägna mer intresse och omsorg åt barn som utsatts för brott än vad som sker i dag. Hur mycket förtvivlan, ångest och ensamhet finns det inte hos dessa utsatta barn, som sett en av sina närmaste misshandlas?

Att bevittna våld mellan de personer som man är mycket beroende av kan till och med vara svårare än att själv bli misshandlad. Övergreppet kan dessutom ge men för hela livet. Brottet drabbar även kretsen runt den utsatte, då den trygga världsbilden kastas omkull och ersätts av ett okontrollerbart kaos. På något sätt måste barnets rätt garanteras.

Inför valet i höstas presenterade Rädda Barnen 21 krav för att stärka barns rättigheter i Sverige. Berättelserna är skakande vittnesbörd om barns situation i Sverige i dag. ”Många saker måste ändras för att vårt land ska bli ett barnvänligare land”, säger Rädda Barnen.

Barnperspektivet måste stärkas och barnkonventionen följas i all tillämpning av vår lagstiftning. Hjälper det inte måste lagstiftningen förändras till skydd för barnens rätt till ett liv i trygghet utan rädsla för våld, övergrepp och kränkningar. Barnen måste kunna lita på de vuxnas stöd.

Herr talman! Det är många barn som far illa i sina hemmiljöer och utsätts för både psykiska och fysiska kränkningar. Dessa barn har svårt att själva kräva sin rätt och få myndigheter och andra vuxna att föra deras

tal. Artikel 19 i barnkonventionen avser åtgärder för att skydda barn mot våld inom familjen. Artikeln beskriver även åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp. Vi har mycket att göra för att leva upp till FN:s konvention om barnens rättigheter.

Herr talman! Det är mycket viktigt att det drabbade barnet får stöd och hjälp likaväl som mamman. Polis och socialtjänst måste ha hög kompetens i att bemöta barn. Det hoppas jag att vi är överens om. De poliser som kommer till ett hem på grund av misshandeln måste ju förvissa sig om att det finns barn i denna familj.

Jag delar justitieministerns uppfattning att det inte får råda något tvivel om att vi gjort allt vad som är möjligt för att säkerställa att barn som direkt eller indirekt drabbas av våld ges ett fullgott rättsligt skydd.

Kommittén mot barnmisshandel uppmärksammade att barn som bevittnar våld i sin närmiljö bör betraktas som målsägande. Delar ministern denna uppfattning, och är då ministern beredd att överväga att även psykiskt våld bör kriminaliseras i större utsträckning än vad som gäller i dag? Rädslan att mamma ska misshandlas igen och igen och igen kastar en mörk skugga över många barns liv. Många barn tvingas fortsätta att leva tillsammans med den gärningsman som brutalt slagit sönder den trygghet de haft.

Ministern skriver i sitt interpellationssvar att det finns skäl att ytterligare analysera möjligheten till en utvidgning av det straffrättsliga skyddet av barn som bevittnar våld i sin närmiljö. Vad menar ministern rent konkret med det? Kan svaret bli så konkret att det blir en början till att återupprätta barnet? Barnens bästa ska sättas i främsta rummet, men den verklighet vi i dag lever i har ett annat ansikte.
(forts.)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.29 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 18.00.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 18.00.

7 § (forts.) Svar på interpellation 2002/03:42 om barn som brottsoffer

Anf. 44 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Det är trevligt att få börja efter ajourneringen.

Barnmisshandel och andra brott mot skyddslösa är något som upprör alla, tror jag. Trots det är det alltför vanligt att misshandel mot barn endast resulterar i låga straff. Vi kommer säkert in på det under debatten på

Prot. 2002/03:28
3 december

Svar på
interpellationer

torsdag, men jag vill redan nu säga att det för mig är självklart att det ska vara en försvårande omständighet när brottet begås mot ett barn.

När en förälder misshandlar sitt barn är det inte bara en fysisk misshandel utan även en psykisk misshandel, och vi i Centerpartiet har i vår rättspolitiska motion föreslagit en ny brottsrubricering, nämligen psykisk barnmisshandel. Man skulle kunna tänka sig att straffskalan är densamma som i misshandelsfall, alltså enligt 5 § och 6 §, och det är då upp till tio års fängelse för grov misshandel. Jag tycker att det är viktigt att poängtera att just psykisk barnmisshandel kan vara en egen brottsrubricering. Flera av er andra har också varit inne på detta.

Det finns en annan del, som det inte har sagts så mycket om tidigare. När ett barn misshandlas är även modern i familjen ofta drabbad av gärningsmannen, som oftast är en man. Först och främst måste man fastslå att det är gärningsmannens rörelse- och handlingsfrihet som ska begränsas och inte den misshandlade kvinnans och barnens rörelsefrihet. Därför har vi föreslagit ett antal åtgärder för att förändra lagen om besöksförbud, som vi tror skulle förbättra för de drabbade.

Vi tycker bland annat att överträdelser som sker väldigt ofta ska vara en direkt grund för häktning. Då är det tydligt att det finns risk för fortsatt brottslighet, och det ska kunna utgöra en grund för häktning. Den utsatta parten måste ha rätt att byta lås. Det har hänt att en kvinna som har varit utsatt för misshandel av sin man har blivit dömd för egenmäktigt förfarande för att hon har bytt lås i deras hem. Vi vill också att besöksförbud ska kunna kombineras med fotboja. Det skulle vara något nytt och ganska drastiskt, men i allvarliga fall bör detta vara möjligt. I riktigt allvarliga fall, när hotbilden verkligen är allvarlig, skulle vi kunna tänka oss besöksförbud i en hel kommun. Det är ganska drastiskt, men vi talar om fall då det verkligen skulle behövas.

Det är dessa bitar som jag skulle vilja ta upp i den här frågan. Jag vänder mig till justitieministern och hoppas att han håller med mig om att det är gärningsmannens rörelse- och handlingsfrihet som ska begränsas och inte de misshandlade barnens och kvinnans rörelsefrihet.

Anf. 45 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Vi är alla överens när det gäller de övergrepp som sker mot barn, oavsett om det är våld mot barnet eller om barnet bevittnar våld som äger rum. Jag håller helt med. Det finns till och med de som säger att det är ännu värre att bevittna våld, när till exempel pappan misshandlar mamman, än att själv råka ut för våld. Anledningen är att man är ännu mer hjälplös, och man har ingen att ty sig till i de situationerna. Dessutom ska barnet identifiera sig med någon, fadern eller modern, den misshandlande eller den hjälplöse. Jag håller helt med om det här, och vi är rörande överens om den saken.

Frågan är då: Vad kan man göra? Det handlar egentligen inte om ifall de är brottsoffer eller inte, för det ger inte någon automatisk rättighet, utan frågorna är: Har man rätt till skadestånd, och har man rätt till ett straffrättsligt skydd? Skadestånd finns i dag. Men när det gäller straffrättsligt skydd har Barnkommittén faktiskt slagit fast att det inte ska vara så. Vi hörde också motiveringen läsas upp.

Jag tycker, som jag sade inledningsvis, att det ändå finns anledning att analysera om man kan hitta något straffrättsligt skydd när det gäller

barn som är i sådana situationer att de till exempel bevittnar våld. Det behöver inte vara på det sätt som sägs, nämligen att det ska vara direkt psykisk misshandel. Det kan finnas andra saker, som att man tar skada i förhållande till det brott som kan ske, men jag vågar inte säga något om det.

Nu har Kommittén mot barnmisshandel funnit att det inte ska vara så här när det gäller psykiskt våld. Jag kan därför inte bara slå undan benen på hela kommittén och säga att det här är fullständigt felaktigt. Däremot anser jag att frågan är så viktig att den bör analyseras ordentligt för att man ska kunna se om det finns några möjligheter att också få ett straffrättsligt skydd för barnen, men det är för tidigt att säga om det går och i så fall hur det går. Men den här diskussionen har pågått ganska länge på Justitiedepartementet och i den politiska ledningsgruppen. Så frågan lever i allra högsta grad, men jag kan inte nu stå och lova saker och ting. Jag måste också ha respekt för den parlamentariska kommitté som faktiskt fann ett motsatt resultat, och jag tror att alla partier medverkade i den.

Jag får väl återkomma något senare och se vad det här har lett fram till, och vi kan ha kontakter på olika håll när det gäller den saken.

Besöksförbud är en annan fråga som vi kanske inte har möjlighet att fördjupa oss i alltför mycket nu. Den får vi kanske ta upp i något annat sammanhang. Detta är någonting som vi har arbetat med under hela året, som säkert är bekant. Vi har också haft frågan om besöksförbud på remiss. Det handlar bland annat om att kunna utfärda besöksförbud i det gemensamma hemmet och om att titta på frågan om man kan utvidga det geografiska området, just för att, som Johan Linander säger, det är friheten för den som misshandlar, hotar och slår som ska begränsas.

Det finns ett batteri av saker som behöver göras, och det här är någonting som kommer att leda fram till en lagrådsremiss som kommer att presenteras i början av nästa år, så den här frågan är i allra högsta grad aktuell. Det var ett initiativ som regeringen tog för drygt ett år sedan. Sedan har vi arbetat med frågan. Vi har haft en departementspromemoria. Det har varit remissinstanser, och nu ska vi lägga fram en lagrådsremiss i vår, så den frågan har kommit ganska långt.

Utan att föregå regeringens och riksdagsgruppens beslut kan jag väl redan nu säga att allting talar för att vi kommer att få lagförslag om sådant som det talas om här, nämligen ökat skydd för den som är utsatt för våld eller hot om våld, besöksförbud, större områden och flera andra saker.

Men, som sagt, det är kanske lättare att ge utrymme till den diskussionen i en interpellationsdebatt som handlar om just den frågan.

Anf. 46 ANITA BRODÉN (fp):

Fru talman! Justitieministern! Tack än en gång för svaret! Jag är glad över det som justitieministern nämnde om det straffrättsliga skyddet, att han tänker se över det, och att det bör analyseras. Det ser jag fram emot med tillfredsställelse.

Gudrun Nordborg, jurist på Brottsoffermyndigheten, menar att det även behövs en ändring i lagen för att bättre skydda barnen. Brottsoffermyndigheten vill förankra kommitténs definition av straffrätten – det är

det som vi har varit inne på – för att barnkonventionens artikel 19 ska uppfyllas.

Vi har hört en del citat från barnkonventionen. Men jag vill ändå läsa upp några ord som jag tycker är så starka: Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder och administrativa och sociala åtgärder – där har vi det i ett nötskal. Detta ska givetvis göras för att skydda barnet.

Skulle inte en kriminalisering stärka barnens rätt inom familjerätten? Det handlar om att ge barnet ett tydligt straffrättsligt skydd genom ett nytt lagrum som innebär att det är ett brott mot barnet när någon låter barnet se eller höra en misshandel av en person som barnet har en nära relation till.

Det antogs på Nya Zeeland 1995. Brottsoffermyndigheten anser att det är nödvändigt att vi i svensk lagstiftning på liknande sätt som i Nya Zeeland tar ställning för dessa barn och att Sverige finns med i den internationella förgrunden även fortsättningsvis. En särskild kriminalisering kan också vara ett ytterligare redskap för att skydda barnet då det kommer till frågan om vårdnad och umgänge. En straffrättslig utvidgning skulle också medföra att fler barn skulle kunna få en upprättelse genom skadestånd eller brottsskadeersättningar.

Jag har ytterligare några frågor till justitieministern. När man är målsägande kan man få kränkningersättning. Det är en allvarlig kränkning av den personliga integriteten att åse ett sådant våld som vi nu har talat om. Mig veterligt har ingen domstol i Sverige ännu dömt ut kränkningersättning. Förordnas målsägarbiträde för barn som åsett misshandel? Är det vanligt förekommande?

Jag vill ta upp ett par frågor till som jag inte fick besvarade i justitieministerns förra inlägg. Det finns rättsfall där barn bevittnat våld och då betraktas som brottsoffer. Är det vanligt förekommande? Det är mina frågor.

Anf. 47 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag tackar ministern för tydligheten när det gäller utvidgningen av det straffrättsliga skyddet för barn.

Jag vill passa på att i denna debatt ta upp en fråga som klart berör barnens status som brottsoffer. Ska vi inrätta särskilda barndomstolar i Sverige liksom de har i England och Frankrike? Anita Brodén var inne lite på det när hon talade om Nya Zeeland. Barnkompetensen i svenska domstolar är generellt sett låg. Inte bara poliser och åklagare utan även juristdomare är i stort behov av kunskap om barns utveckling, särskilt om barns språkliga och kognitiva förmåga. Även domare måste förstå ett barns intellektuella funktioners utveckling vad gäller tänkande, förståelse och minne.

Domaren ska göra en bedömning av barnets berättelse utifrån ett videoband. För att kunna göra det på ett korrekt sätt måste domaren ha kunskap om hur ett barn tänker, till exempel veta att ett barn i förskoleåldern har begränsad förmåga att bedöma tid när det gäller hur länge sedan något inträffade eller hur länge de vistades någonstans.

Jag ställde en fråga om barndomstolar till familje- och barnministern under förra veckans frågestund. Jag fick då till svar att det var justitieministerns ansvarsområde. Jag undrar om justitieministern kan tänka sig att

verka för att Sverige inrättar barndomstolar. Om jag får ett svar i dag slipper vi en ytterligare interpellationsdebatt.

Prot. 2002/03:28
3 december

Anf. 48 ANITA SIDÉN (m):

Fru talman! I skyddsnätet runt barn är maskorna glesa. Barn dödas i Sverige. Men dödligt våld mot barn är den minst utforskade brottstypen. Förövarna är nästan alltid föräldrarna vilket gör dessa brottsoffer ännu mer värnlösa. När ett flygplan eller ett fartyg havererar tillsätts en haverikommission. Borde inte ett sådant förfarande tillämpas när barn utsätts för våld med dödlig utgång? Det drastiska namnet beskriver vad ett barnamord innebär både för anhöriga och för samhället.

I flera år har min partikamrat Cecilia Magnusson och jag kämpat för de barn som inte kan tala för sig. Dödsorsaksutredningar finns redan i många länder med anglosaxisk rätts- och familjetradition, och även i flera av USA:s delstater är det sedan många år en inarbetad verksamhet.

För varje barn som bragts om livet har samhället ett moraliskt ansvar att ta reda på om man kunnat göra något för att förhindra det "haveri" som skett, inte för att fastställa skuldfrågan – det är en uppgift för polis och domstol – utan med målet att förhindra så många barnamord som möjligt i framtiden. Det kan dessutom bli ett led i sorgearbetet att få reda på omständigheterna kring offrets dödsfall.

Är ministern beredd att utreda denna möjlighet efter svenska förhållanden för att bringa klarhet i och förhindra barns dödsfall?

Anf. 49 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Jag vill också tacka för ett föredömligt tydligt svar från justitieministern.

Angående skadestånd var det faktiskt ett mål i Stockholms tingsrätt i går där det utdömdes 265 000 kr i skadestånd till den son som såg sin mamma bli ihjälslagen av pappan. Det är ett mycket högt skadestånd ur svenskt perspektiv och ett steg i rätt riktning.

I samma mål var det så illa och oerhört tragiskt att kvinnan levde under skyddad identitet, men i samband med uppgifter från skattemyndigheten fick mannen av misstag adressen till kvinnan. Han sökte upp henne och slog ihjäl henne med ett bordsben, och sonen såg på.

Detta föranleder en ytterligare fråga kring hur hanteringen av skyddade uppgifter fungerar. Denna gång var det skattemyndigheten som var inblandad. Kunskapen ute i de svenska kommunerna är tyvärr inte alltid fullgod vad gäller skyddade uppgifter. Det finns verkligen anledning för justitieministern att se över hur det fungerar ute i kommunerna. Jag vill höra vad justitieministern har för svar på detta.

Anf. 50 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Det är möjligt att jag inte kan svara på alla frågor här och nu.

Den första frågan handlade om skadestånd. Den ersättning som döms ut är i praxis för psykisk skada. Gränsen till kränkingsersättning är flytande. Man har nu funnit att sådan ersättning ska betalas ut. Det är just på grund av det psykiska lidande barnet drabbas av i dessa situationer, vilket egentligen är samma sak när det gäller kränkingsersättning. Det viktigaste är att man fastställer grund för skadeståndsersättning. Någon

*Svar på
interpellationer*

gång i framtiden kan man kanske utreda om det ska vara en skarpare gräns mellan ersättningsgränserna. Min erfarenhet av domstolsprocesser är att detta fungerar bra i fråga om huruvida det är psykisk skada eller kränk-
ningsersättning.

Nästa fråga gäller barndomstolar. Jag är öppen för alla diskussioner, men inte benägen att fatta något beslut i dag. Det finns goda sakliga skäl för att inrätta barndomstolar även om jag inte tycker att England är ett så bra exempel med tanke på deras syn på barn och rättegångar. Jag vill inte stänga några dörrar. Men jag vill också understryka att med fler specialdomstolar kan det bli ineffektivare. Det är en risk som bör finnas med i en fortsatt diskussion. Det kan uppstå särskilda väntestationer när man har specialdomstolar. Det är svårt på mindre orter till exempel. Det finns fördelar, och det finns nackdelar.

Vi är överens om det viktiga, att kompetensen måste öka. Den måste öka hos alla som på något sätt handlägger mål som gäller barn. Det gäller inte bara domare utan också brottsutredande personal hos polis och åklagare. Detta finns med i den brottsofferlag som trädde i kraft för drygt ett år sedan, alltså att öka kunskapen om brottsoffer, att öka samverkan mellan myndigheter som handlägger dessa frågor, att öka samarbetet mellan myndigheter och ideella organisationer och inte minst att öka forskningen kring brottsoffer. Denna behövs just för att barn kanske reagerar på annat sätt än andra personer. Det kan utgöra skillnaden mellan att en skyldig person får en fällande eller en frikännande dom.

Jag har tidigare nämnt något som jag vill arbeta vidare med, nämligen att öka den barnpsykiatriska kunskapen. Det räcker inte med internutbildning för poliser, åklagare och domare. Det bör vi också diskutera framöver. Under 80-talet användes vittnespsykologer frekvent, men kanske inte på det bästa sättet. Det har också Högsta domstolen fastslagit. Tyvärr uppstod det ett slags vakuum därefter. Man har för lite kompetens på området i dag. Den barnpsykiatriska kunskapen är mycket viktig att få med i denna sorts mål för att kunna förbättra underlaget och därigenom få fler fällande domar när det gäller dem som är skyldiga.

Visst, jag diskuterar gärna också haverikommissionen vid tillfälle när jag fått lite mer klart för mig vad det handlar om. Jag vill dock understryka att förutom brottsutredande myndigheter har förstas också socialtjänsten ett ansvar om något skulle ske på det fruktansvärda sätt som beskrivs här. Det är inte så att vi står utan myndigheters ansvar när det gäller sådana saker.

Slutligen gällde det vittnesskydd. Det är någonting som det arbetas med just nu, och det har två delar. När det gäller samverkan för vittnesskydd i nära relationer kom ett förslag från rikspolischefen i augusti. Nu arbetar man med övriga fall, och det kommer att presenteras i september nästa år.

Anf. 51 ANITA BRODÉN (fp):

Fru talman! Justitieministern! Jag vill tacka för denna debatt. Det är en oerhört viktig stund när vi har möjlighet att debattera dessa oerhört tragiska och viktiga frågor. Vi är rörande överens om att utsatta barn på alla sätt och vis ska skyddas och hjälpas. Det råder ingen som helst tvekan. Vi kan möjligen ha lite olika syn på vägarna dit.

Jag är mycket tacksam och glad över justitieministerns öppna hållning till en utvidgning av det straffrättsliga skyddet. Jag ser fram emot vad arbetet framöver kommer att leda till.

Man talar ofta om att ge tydliga signaler. En tydlig signal i det här läget tror jag skulle vara att se till att målsägandebiträden får tillräckliga resurser så att barnen känner att de har någon som står på deras sida och följer dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

8 § Svar på interpellation 2002/03:51 om kraftigare reaktion på brott mot barn

Anf. 52 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Monica Green har frågat mig om vilka åtgärder jag tänker vidta för att stödja barn som utsatts för brott och för att sådana brott ska värderas hårdare än i dag.

Jag vill inleda svaret med att understryka att självklart är allt våld mot barn avskyvärt och något vi med kraft måste bekämpa. Barn som drabbas av brott är på flera sätt särskilt utsatta. Barn har svårare att skydda sig mot brottsliga handlingar. De har också svårare än vuxna att påtala brott och kan till och med ha svårt att förstå att något de utsätts för är brottsligt. Behovet av skydd och stöd till barn som drabbas av brott är uppenbart.

Dagens lagstiftning ger möjlighet att åsätta brott mot barn ett högre straffvärde. Vid bedömningen av straffvärdet ska särskilt beaktas den skada, kränkning eller fara som gärningen har inneburit, vad den tilltalade insett eller borde ha insett om detta samt de avsikter eller motiv som han eller hon har haft. Vidare ska såsom försvårande omständigheter vid bedömningen av straffvärdet särskilt beaktas om den tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig. Härmed avses bland annat brott som förövats mot barn. Enligt ett avgörande från Högsta domstolen år 2000 bör det faktum att brottet riktat sig mot ett barn normalt tillmätas en betydande vikt vid straffmätningen och då särskilt när det gäller övergrepp mot barn där riskerna för svåra och långvariga personliga skadeverkningar är särskilt stora.

År 1998 tillsatte regeringen en parlamentariskt sammansatt kommitté – Kommittén mot barnmisshandel – med uppdrag att utreda frågan om barnmisshandel och därmed sammanhängande frågor. Kommittén har haft som sin grunduppgift att se över vilka möjligheter som finns att stärka skyddet för barn och har i sitt slutbetänkande – bland mycket annat – föreslagit en ny bestämmelse som innebär att det ska ses som en försvårande omständighet vid bedömningen av brottets straffvärde om brottet inneburit att ett barn kränkts av en närstående eller tidigare närstående person.

Jag tycker att det här förslaget, som har lagts fram av en enig parlamentarisk kommitté, är bra. Vi arbetar nu med frågan, och det är min förhoppning att vi inom kort ska kunna lägga fram ett förslag till lagändring som ligger i linje med vad kommittén föreslagit.

Monica Green har ställt sin fråga bland annat mot bakgrund av ett nyligen uppmärksammat fall där förövaren utövade allvarligt våld mot ett närstående barn och frågan om bland annat straffmätningen för sådana brott därför aktualiserats. Som statsråd får jag inte kommentera det enskilda fallet. Jag vill framhålla att det är min bestämda uppfattning att vi måste vara försiktiga med att dra alltför långtgående slutsatser om vår lagstiftning och tillämpningen av den utifrån ett fall som det nu aktuella, där i vart fall inte jag känner till de närmare omständigheterna. Tingsrättens dom har dessutom överklagats.

Straffrättsliga åtgärder är viktiga för att markera hur allvarligt samhället ser på vissa gärningar. Enligt min uppfattning måste emellertid arbetet med att motverka våld mot barn fortgå i ett betydligt bredare perspektiv än enbart utifrån straffrättsliga aspekter. När det gäller det arbete som just nu pågår inom Regeringskansliet vill jag åter anknyta till vad Kommittén mot barnmisshandel behandlar i sitt slutbetänkande. Kommittén lämnar där – förutom vad som tidigare nämnts – ett antal förslag som syftar just till att förbättra arbetet med barn som av olika skäl far illa eller riskerar att fara illa. Temat för den kommande lagrådsremissen är ett stärkt skydd för barn i utsatta situationer. Även om det av förklarliga skäl inte är möjligt att här redogöra för innehållet i detalj kan jag dock redan nu nämna att frågor om anmälningsskyldighet till socialtjänsten, något som i dag är ett stort problem, kommer att behandlas. Också frågor om samverkan mellan berörda myndigheter kommer att tas upp. Betänkandet har remissbehandlats och bereds som jag nämnt för närvarande med målsättningen att presentera regeringens förslag inom kort.

Det innebär att vi just nu arbetar på bred front för att förstärka och förbättra skyddet för barn. Jag kan försäkra Monica Green att regeringen är beredd att vidta de åtgärder som krävs för att förbättra skyddet för barn mot att utsättas för våldsbrott.

Då Monica Green som framställt interpellationen anmält att hon var förhindrad att närvara vid sammanträdet medgav tredje vice talmannen att Carina Adolfsson Elgestam i stället fick delta i överläggningen.

Anf. 53 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka ministern för svaret på interpellationen.

Den här interpellationen har skrivits av Monica Green. Hon är tyvärr sjuk i dag och kan därför inte vara här och medverka i debatten. Eftersom de här frågorna ligger även mig varmt om hjärtat åtog jag mig att ta över Monica Greens roll i den här debatten.

Det är glädjande att ministern delar vår uppfattning och är beredd att förstärka och förbättra skyddet för barn. Att utsätta barn för våld och brott är bland det värsta man kan göra. Att ge sig på ett barn som är helt utlämnat till den vuxne är ett oerhört grovt brott. Vi tycker alla att det ska bestraffas och bestraffas hårt.

Som ministern så riktigt anförde är behovet av skydd och stöd för dessa barn uppenbart. Det är inte så svårt att föreställa sig hur barnet mår när det blir utsatt för ett brott. Jag tycker att det är bra att man vid bedömningen av straffvärdet särskilt ska beakta den skada, kränkning eller fara som denna gärning har inneburit. Att man också ska beakta om den

tilltalade utnyttjat någon annans skyddslösa ställning eller särskilda svårigheter att värja sig är också viktigt.

En fråga man får ställa sig är: Varför tystnar vissa barn? Varför gör sig vissa barn osynliga? Vad beror det på, och vad gör vi vuxna som finns runtomkring för de här barnen?

En sak i samhället man kan fundera över är något som kan verka orimligt: Om man i dag olagligt kopierar och säljer en videofilm kan man få fängelse i ett och ett halvt år. Om man däremot misshandlar och dödar ett barn blir straffet tre och ett halvt år. Det här kan på många sätt uppfattas som att rättssystemet inte är trovärdigt. Det handlar om barns rättigheter.

Det är viktigt att samhället verkligen ger barnen det skydd och stöd som de är i behov av. Barnen kan inte själva kräva sin rätt, utan det är vi vuxna som måste ta det ansvaret. Och det ansvaret måste vi ta aktivt, inte bara i teorin, så att barnen inte riskerar att hamna i samma situation med misshandel ytterligare en gång.

Det är angeläget att det finns tillräckligt med stöd från samhällets sida så att familjen får hjälp att finna en väg tillbaka till ett värdigt liv. Att förbättra skyddet för barnet kan ibland innebära att barnet inte ska leva tillsammans med den som är dömd för brottet. Men det kan också handla om att den dömda är en nära anhörig och att behovet av rehabilitering är stort för att de ska kunna leva tillsammans eller ha möten med varandra efter strafftiden. Att bli berövad sin förälder är alltid en traumatisk händelse för barnet, även när barnet har blivit misshandlat av sin nära anhörige.

Jag tycker att det är positivt att den kommande lagrådsremissen kommer att behandla behovet av ett stärkt skydd för barn i utsatta situationer. Men jag hoppas också att stödet från samhällets sida för att förbättra beteenden med våldsinslag kommer att stärkas. Det är ofta möjligt att i ett tidigt skede se när ett barn far illa. Då åligger det de vuxna som finns i barnets närhet att våga anmäla. Där ser vi ett problem i dag.

Anf. 54 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag är också väldigt glad att justitieministern har kommit ut i denna fråga. Ministern visade en viss orolighet tidigare när det gällde att kunna uttala sig i de här frågorna, trots att det finns ett ganska klart praxisbeslut från Högsta domstolen från år 2000 som visar vilken bedömning vi har i domstolarna av att ge sig på ett fullständigt varnlöst barn som står under en viss persons beskydd. Sådana praxisbeslut är så att säga vägledande. Om vi i den här kammaren eller för den delen i Justitiedepartementet tycker att det är otillständigt måste vi lyfta fram de här frågorna till debatt för att se hur man kan finna en eventuell straffskärpningsgrund på detta område.

Det är lite intressant också att se när ministerns omvändelse kom. Jag fick svar från ministern på en skriftlig fråga den 27 november. Då var ministern inte beredd att redovisa att han ville införa en extra straffskärpningsgrund. Men jag kunde samma dag i tidningen läsa att han var beredd att göra det. Någonstans under kaffierasten skedde en omvändelse. Jag är dock glad att den kom.

Jag ser verkligen fram emot det förslag som mycket riktigt har förankring i Kommittén mot barnmisshandel, för det är ett sådant enormt

Prot. 2002/03:28
3 december

Svar på
interpellationer

dubbelt svek att ge sig på ett barn som är närstående. Det är allvarligt att ge sig på skyddslösa och värnlösa varelser i allmänhet så klart, men ett barn som utsätts av en helt utomstående person kan förhoppningsvis ha trygghet inom sin egen familj och därmed bearbeta det ganska svåra trauma som det är för låt säga en treåring som blir påhoppad av en vuxen människa och inte förstår varför. Det är därför nödvändigt att föra in den förstärkning som en straffskärpningsgrund är och peka på att ingen domstol i Sverige någonsin ska kunna misstolka det faktum att det är extra allvarligt att ge sig på barn och att det är ett dubbelt svek om det sker inom familjen.

Oavsett om vi vidtar alla dessa förebyggande åtgärder och inför vissa straffskärpningar som vi nu talar om är det ändå så att kampen mot elände i allmänhet och barnmisshandel i synnerhet ytterst hänger på kvaliteten i rättsväsendet. Jag är väldigt oroad över hur den kvaliteten har utvecklats under ganska många år av socialdemokratiskt maktinnehav och styre av Justitiedepartementet.

Vi kan se ett antal fall där det finns symtom på att det håller på att bli en allt sämre kvalitet. Vi har en rad JO-anmälningar mot domarna. I en hel del fall blir de friade därför att de har helt otillständiga arbetsvillkor. De har allt svårare att hinna med domskälen. Det blir fel. Folk sitter häktade för länge. Domarna meddelas inte i den ordning de ska. Vi har ett antal uppmärksammade resningsfall som är rena tecken på att det sker sådana här grava misstag för att människor i domstolarna är ganska pressade.

Likadant sker fel på åklagarhåll. Just när det gäller åklagarna är det intressant att notera hur riksåklagaren systematiskt granskar till exempel sexuella övergrepp på barn och finner att det finns anledning att igen ta upp en hel del av de fall som är nedlagda. Närmare bestämt 10 % av granskade fall har riksåklagaren nyligen funnit att man ska ta upp igen därför att det inte har gjorts tillräckligt. Det är för dålig och för låg kvalitet på utredningarna. Detta är någonting som vi inte kommer åt hur mycket vi än skulle skärpa straffskärpningsgrunden så att säga.

Det vore intressant att höra justitieministerns syn på den allmänna kvaliteten i rättsväsendet och vad den har för betydelse för brott i allmänhet men kanske barnmisshandel i synnerhet.

Anf. 55 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Det är en väldigt delikat fråga hur mycket man ska ge sig in i en debatt. Det handlar ju om att inte försöka påverka ett ärende där arbetet pågår. Vi vill alla undvika att begå konstitutionella fel. Vi understryker verkligen också vikten av självständiga domstolar. Det gör vi alla.

Jag vill ändå bara nämna att det är Socialdepartementet som handlägger frågan om barnmisshandel och det förslag som har presenterats. Såvitt jag vet hade man redan anmält en proposition långt innan den här frågan blev aktuell. Det var också någonting som jag nämnde i frågestunden den 21 november och i svaret på frågan från Johan Pehrson att det bereds nu. Där står också att regeringens förslag ska presenteras i december i år då man redogör för förslaget. Det arbetas med detta på Socialdepartementet nu och såvitt jag vet kommer förslaget att presenteras här om ett par veckor, innan jul.

Det här är någonting som en enig kommitté har kommit fram till. Det är, precis som Johan Pehrson också säger, någonting som redan finns fastslaget i praxis. Dessutom sker det faktiskt på ett sätt som lagtexten ger utrymme för i dag för dem som är särskilt utsatta, och det är ju barn i de här situationerna.

Här är det som sagt fråga om sju partier. Och alla partier har kommit fram till samma slutsats. I den saken verkar det inte finnas några partipolitiska skillnader. Jag tror inte att det finns en enda människa i hela Sverige som inte anser att barn är en särskilt skyddsvärd grupp.

Jag vill ändå svara lite på de frågor som gäller straffmätning och så vidare. Utan att på något sätt gå in på ett enskilt fall vill jag bara säga att vid kopiering av olika band är normalpåföljden böter. Om man medvetet misshandlar en person, ett barn i synnerhet, är det livstids fängelse för det brottet. Det måste vara alldeles klart för oss. Annars kan den här debatten drivas på ett sätt som inte är önskvärt. Rent principiellt vill jag bara understryka detta faktum, i sak är det livstidsfängelse för den som medvetet dödar en annan människa. Det gäller naturligtvis också för barn.

Anf. 56 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Det är klart att om man medvetet dödar ett barn blir det livstids fängelse. Det är naturligtvis därför som vi med jämna mellanrum kan läsa om det i medierna när olika nära anhöriga har begått brott, har misshandlat och dödat barn. Men när man sedan läser straffpåföljden ser man att de inte har fått livstids fängelse. De flesta av de här personerna har naturligtvis inte medvetet misshandlat barnet till döds. Man har någonsans i sin egen värld, inne i sin hjärna, trott att man inte har slagit så hårt eller vad man har gjort.

Men varje brott måste alltid ställas i proportion till hur det utförs och att det uppfattas i samhället att det brott som är begånget är det man får straff för och att längden är anpassad därefter.

Nu tror inte jag att lösningen på ett brott är fängelse. Man blir väl inte mindre benägen att slå eller misshandla bara för att man sitter längre i ett fängelse. Det är naturligtvis rehabilitering av den som har misshandlat som behövs för att skapa en bättre människa som kan komma tillbaka till samhället och som även kan leva i relationer.

Men för barnets del handlar det om artikel 3 i barnkonventionen, barnens bästa, och artikel 19, skydd mot övergrepp. Det är viktigt att vi kontinuerligt för debatten om barnens rättssäkerhet i systemet. Det många av oss uppfattar är att rättssystemet inte ser till barnperspektivet och att barn har samma rätt som vuxna i rättssystemet. När man begår ett brott mot ett barn anses det rent övergripande inte som lika allvarligt som när man begår ett brott mot en vuxen.

Det som också därutöver kan vara viktigt tycker vi är att såväl polis som åklagare har barnkunskap och har den med sig i alla utredningar, att man ser saken utifrån barnens behov.

Anf. 57 JOHAN PEHRSON (fp):

Fru talman! Jag är mycket glad för att vår justitieminister är medveten om vår konstitution och att vi inte ska ge oss in i några abrovinker där man blandar sig i enskilda pågående ärenden. Men det blir ändå otill-

Prot. 2002/03:28
3 december

Svar på
interpellationer

fredsställande på så sätt att vi har en praxis som sätter rätt många nivåer. Denna praxis måste vi ändå kunna få diskutera eftersom den är satt här i kammaren. Därför efterlyste jag i min tidigare fråga, men även i dag, en tydlig deklaration om hur justitieministern ser på detta. Vi har praxisbesked som säger att det blir ett straff på tre år när man ger sig på – som i det här fallet – en fyraårig värlös flicka. Det vara bara rena turen att flickan i det här fallet inte dog. Denna praxis är direkt otillfredsställande. Det faktum att domstolen inte markerade tydligare måste bero på att domstolen inte har någon näring att hämta ur. Det är viktigt att få fram denna näring så att domstolen vet att vi från lagstiftarens sida ser ytterst allvarligt på detta. Det är verkligen ett praxisbeslut. Det måste även justitieministern kunna ha synpunkter på utan att känna sig begränsad av att det är ett enskilt fall; fallet är avslutat och praxis har satts.

Jag blir lite orolig för att rädslan att inte vilja styra tar sig sådana uttryck att det inte heller ges klara direktiv. Det är allvarligt att höra att riksåklagaren återupptar 10 % av de nedlagda fall som rör sexuella övergrepp på barn på grund av att de inte är tillräckligt utredda. Då är det en sådan dålig kvalitet på utredningarna. Då spelar det ingen roll vilka lagar vi stiftar i kammaren eller vad Justitiedepartementet tycker. Det gäller att se till att vi har en kvalitet som gör att man kommer åt de barn som har blivit utsatta för grova och fruktansvärda brott.

Anf. 58 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag kan ge ett tydligt besked, och jag tror att vi alla är överens om det: Det ska vara straffskärpande inriktning när det är fråga om våld mot barn, i synnerhet barn i närstående situationer. Det finns praxis. Nu kommer Socialdepartementet att lägga fram förslag i enlighet med kommitténs förslag. Där är vi alldeles eniga.

Vi är eniga i mycket av det som Johan Pehrson säger om att kvaliteten i brottsutredningar måste bli bättre. Kunskapen om brottsoffer i allmänhet och barn som brottsoffer i synnerhet måste förbättras. Det är också detta som var en av de viktigaste delarna i den brottsofferlag som trädde i kraft den 1 juli förra året, nämligen att öka kunskapen om brottsoffer, hur de reagerar, hur bemötandet av brottsoffer ska ske i alla de olika leden i rättskedjan.

Det handlar också om att förbättra forskningen som är eftersatt när det gäller brottsoffer – till skillnad från forskning om gärningsmän. Det handlar också om att förbättra samverkan mellan myndigheter och andra myndigheter respektive myndigheter och frivilligorganisationer.

Det är just mot den bakgrund som Johan Pehrson beskriver som brottsofferpropositionen har byggts upp. Dess förslag trädde i kraft den 1 juli förra året. Men det råder inget tvivel om att vi kan bli ännu bättre.

Som jag sade alldeles nyss när vi talade om den andra interpellationen tror jag att det som nu måste göras är att öka den barnpsykiatriska kunskapen i utredningarna. Det är inte bara fråga om att internutbilda poliser och åklagare, utan där måste det till särskild kompetens för att kunna förbättra utredningarna, och få ett bättre underlag för att därigenom få fler fällande domar när personer gjort sig skyldiga till brott.

Anf. 59 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Det sista justitieministern sade om att öka den barnpsykologiska kunskapen om detta är ett sätt att ta ett steg framåt. Det finns mycket kunskap, men det behövs ännu mer. Det här är en speciell grupp som ser barnen på ett speciellt sätt och har mött dem i olika situationer.

Jag vill avslutningsvis tacka för debatten. Jag tycker att det är bra att ministern är beredd att förstärka barns rättigheter vad gäller den rättsliga delen. Vi vuxna måste på alla sätt när barn blir tysta och gör sig osynliga ta ansvar. Vi har under 1990-talet sett alla neddragningar i form av färre skolsköterskor, vaktmästare och så vidare. De har inte mött barnen varje dag och inte kunnat göra anmälningar. Det har varit ett av problemen. Nu ökar antalet vuxna i skolan. Det är positivt.

En sak som kan vara positiv för barnen är att allmän förskola införs för fyra- och femåringar. Fler barn kommer in och kan uppmärksammas på ett tidigt stadium.

Enligt den rapport som kommer från kommittén som behandlar frågor om kroppslig bestraffning framgår att en tredjedel av de barn som utsätts för fysiska övergrepp före tonåren inte har haft någon vuxen person som de kan lita på och tala med. Endast en av tio har på eget initiativ anförtrött en lärare, idrottsledare, skolsköterska eller någon liknande att de har blivit utsatta för ett brott.

Det saknas ett barnperspektiv i det svenska rättsväsendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:28

3 december

*Svar på
interpellationer*

9 § Svar på interpellation 2002/03:50 om utbyggnaden av 3 G-nätet

Anf. 60 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Annelie Enochson har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att dels samordning och miljökonsekvensbeskrivning ska tillgodoses vid utbyggnaden av 3 G-nätet i Sverige, dels äganderätten inte ska urholkas vid utbyggnaden av 3 G-näten.

Jag håller med Annelie Enochson om vikten av att tillvarata kultur- miljöer och landskapsbilden vid utbyggnaden av 3 G-nätet. Människors oro kring elektromagnetisk strålning tar vi också på största allvar. I dag har Post- och telestyrelsen, PTS, tillsammans med berörda myndigheter gått ut med ett omfattande informationsmaterial som redovisar vad forskningen kan säga i dag om hälsorisker kopplade till användningen av mobiltelefoni.

Miljöministern har i ett tidigare interpellationssvar den 5 februari 2002 till Annelie Enochson redovisat regeringens uppfattning när det gäller kommunernas möjlighet att uppnå en samordning mellan operatörerna vid lokalisering av master.

Det finns ingen skyldighet för operatörerna att dela master med varandra, och det finns inte heller någon begränsning. Ett omfattande samarbete sker i dag mellan operatörerna i två operatörsblock, Svenska UMTS nät AB och 3 GIS. Viss samordning sker också mellan de två operatörsblocken, men inte fullt ut och inte i den utsträckning som till exempel många kommuner skulle önska.

Annelie Enochson tar i sin första fråga upp behovet av miljökonsekvensbeskrivningar vid utbyggnaden av 3 G-näten. Det är angeläget att olika miljöaspekter beaktas vid utbyggnaden av den tredje generationens mobiltelefoni, på samma sätt som när det gäller andra verksamheter. Plan- och bygglagen innehåller inget formellt krav på att en miljökonsekvensbeskrivning ska upprättas som underlag inför beslut i bygglovsärenden om lokalisering av bland annat master. Det är först om en anläggning får sådan inverkan på omgivningen att det krävs en detaljplan som frågan om miljökonsekvensbeskrivning blir aktuell. Vid avvägningar mellan olika intressen som görs vid bygglovsprövningen inför en tilltänkt byggnation ska alltid såväl kulturmiljöaspekter som miljö- och hälsoaspekter beaktas.

Annelie Enochsons andra fråga avser fastighetsrättsliga aspekter och skyddet av äganderätten vid lokalisering och samutnyttjande av 3 G-näten. I delbetänkandet från 2002 års ledningsrättsutredning framförs att ledningsrättslagen får anses tillämplig även när det gäller olika typer av anordningar som utgör en integrerad del av en ledning. Bestämmelsen med exempel på vad som ska anses tillhöra en ledning föreslås bli kompletterad med uttrycket radioanläggning eller annan anläggning som ingår i ett elektroniskt kommunikationsnät. Utredningen framför en osäkerhet i om den förordade tolkningen innebär en verklig utvidgning av tillämpningsområdet eller inte. Enligt utredningens förslag förutsätts också att ledningsrätt endast ska kunna upplåtas för sådana elektroniska kommunikationsnät som användas för allmänt ändamål. De förutsättningarna som redan gäller för ledningsrättsupplåtelse ska vara uppfyllda också fortsättningsvis. Frågan om ersättning till markägaren kommer att behandlas utförligt under nästa etapp av utredningen.

Delbetänkandet har nu skickats ut på remiss. I avvaktan på remissvaren och den vidare beredningen inom Regeringskansliet vill jag i dag inte föregripa vilka åtgärder som bör vidtas för att säkerställa att fastighetsägares intressen inte åsidosätts.

Anf. 61 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Utbyggnaden av 3 G-nätet har vållat stora problem bland allmänheten, och också bland våra kommunala företrädare. Jag har i ett antal frågor och interpellationer till ansvariga statsråd försökt att lyfta fram problematiken. Jag vill bara inledningsvis tala om att jag inte är emot utbyggnaden. Jag är däremot mycket tveksam till det sätt som den har bedrivits på i Sverige.

Först vill jag säga att utdelningen av licenserna har skett med för få tvingande variabler. Att hänsyn endast har tagits till tiden och täckningen, det vill säga att operatörerna ska klara en utbyggnad till 99,8 % till den 31 december 2003, är bristfälligt. Det skulle självklart finnas med variabler som samordningen. Det skulle också finnas med att hänsyn måste tas till omkringliggande landskapsbild vad gäller natur- och kulturområden.

Likaså saknas försiktighetsprincipen när det gäller strålningsrisken. Statsrådet som har svarat mig tidigare har sagt att det finns för lite underlag som visar på hälsorisker med ett utbyggt 3 G-nät. Men just för att vi vet så lite, och att all tillgänglig forskning är så ringa, borde vi vara ännu mer försiktiga. Jag är samtidigt medveten om att den värsta risken

med mobiltelefoner är när man ringer själv. Men det kan man eliminera genom att ringa sällan eller genom att använda *hands free*. Däremot kan vi inte påverka de ständiga sekvenserna med ett större antal mobilmaster.

Statsrådet Messing skriver i sitt interpellationssvar om ett omfattande informationsmaterial som PTS och fem andra myndigheter gått ut med som skulle förklara vad forskningen i dag säger om hälsorisker. Om det är den här tolvsidiga broschyren, som jag nu håller upp, som statsrådet avser, är det en mycket förenklad bild som ges. Den skapar fler frågetecken än svar.

Det enda som klart framgår av broschyren är att ett stort internationellt forskningsprojekt pågår som undersöker sambandet mellan mobiltelefonianvändning och hjärntumörer och att denna beräknas vara klar någon gång år 2005.

När avvägningar görs om ett bygglov för en mast ska enligt PBL 2 kap. 3 § lokalisering göras till mark som är lämpad med hänsyn till de boendes och övrigas hälsa. Det ska alltså göras en hälsobedömning vid bygglovsgivning för mobilmaster. I statsrådets interpellationssvar sägs att PBL inte innehåller något formellt krav på en miljökonsekvensbeskrivning inför bygglovsbeslut för mobilmaster. Men den paragraf som jag nyss läste innebär att någon form av miljökonsekvensbeskrivning för hälsan bör upprättas. Min fråga till statsrådet är, inte minst med tanke på den stora oron och det otillräckliga forskningsunderlag som finns, om hälsobedömningar bör göras vid bygglovsprövningar för mobiltelefonanläggningar. Vad anser statsrådet?

Anf. 62 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag vill understryka, precis som Annelie Enochson, att jag i grunden också är väldigt positiv till den nya tekniken och till alla de möjligheter den kan innebära för oss som enskilda personer – och självklart också för näringslivets utveckling och för våra gemensamma politiska ambitioner att hålla ihop vårt land trots de regionala skillnader som finns.

Men utifrån de möjligheter som den nya tekniken innebär är det oerhört viktigt att också ta människors oro på allvar. I dag får vi fatta beslut utifrån den forskning som finns. Vi har både svensk forskning och internationell forskning att luta oss mot. När det gäller den forskning som i dag finns på europeisk nivå och internationellt ligger Sverige långt under de värden som forskarvärlden har satt upp som en gräns för etablering av 3 G-masterna. Jag tycker att det är viktigt att vi ligger under den gränsen så att vi har en försiktighetsprincip vid all utbyggnad och all utlokalisering. Det innebär inte att vi ska vara nöjda med forskningsresultaten hittills. Självklart ska vi fortsätta att ha stora ambitioner och hela tiden lära oss mer.

I dag finns det en möjlighet för operatörerna att samverka upp till 70 % när det handlar om basstationer och ända upp till 100 % när det gäller 3 G-master. Jag delar Annelie Enochsons uppfattning att det vore önskvärt om operatörerna kunde samarbeta i större utsträckning om masterna för att sedan konkurrera om utbudet och priset.

Just nu bereder vi ju de förslag som E-komutredningen kom in med till departementet. Jag planerar att lämna en proposition till riksdagen i slutet av mars nästa år. E-komutredningen föreslår bland annat att domi-

Prot. 2002/03:28

3 december

Svar på
interpellationer

nerande operatörer ska kunna föreläggas en skyldighet att tillhandahålla bland annat samlokalisering vad avser master om det till exempel krävs för att skydda miljön eller folkhälsan. Jag är positivt inställd till utredningens förslag. Det ligger med i det arbete som vi nu bereder på departementet.

Vi kan också göra mer när det gäller miljöfrågorna. En annan fråga som vi också har fått in till departementet är det uppdrag som regeringen förra året gav till PTS, att också de inom ramen för sitt ökade miljöansvar skulle lämna förslag till regeringen om hur myndigheternas sektorsansvar skulle kunna utökas på ett effektivare sätt. PTS har nu kommit in med sitt uppdrag till regeringen. Också det tittar vi på, och vi försöker hålla samman de olika synpunkterna inför det arbete som görs med E-komutredningens betänkande.

Anf. 63 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Tack för det, ministern! Jag ser med förväntan fram emot propositionen i mars 2003.

Jag vill ytterligare belysa kommunernas problem. Svenska Kommunförbundet har redovisat att den 30 juni i år har landets kommuner tagit emot ca 4 000 bygglovsansökningar som gäller 3 G-utbyggnaden men bara behandlat 1 000. Att så många bygglovsansökningar väntar på behandling har enligt Svenska Kommunförbundet två förklaringar. Den ena är att det brister i underlaget från operatörerna. Den andra är att det finns en stor osäkerhet hos kommunerna om hur de ska behandla och handla i förhållande till den lokala opinionen och om samordningen just när det gäller grupper av master. Klart är också att vissa kommuner oroar sig för frågan om radiostrålningens effekter.

Ett femtiotal kommuner har över huvud taget inte givit några bygglov för 3 G-master ännu. Operatörerna förefaller alltmer desperata i sin jakt på lämpliga platser för att sätta upp sina master och basstationer. Ett exempel på det är ön Kalvsund i Göteborgs norra skärgård, en ö vars välkända sjömärke Valen, som syns på mycket långt håll, står på historisk mark sedan kaparkaptenen Gatenhielms tid. Där vill nu operatörerna inrätta en basstation i vattentornet och sätta upp en mast bredvid sjömärket Valen. Vad är nästa steg, en mast i statyn Poseidons hand på Götaplatsen?

Kommunernas byggnadsnämnder står med bakbundna händer eftersom operatörerna har fått sina tillstånd av regeringen. Beträffande avtalet om tiden närmar sig den 31 december 2003 snabbt. Kommunerna blir verkställande organ i förhållande till regeringens licensutgivande. Det kommunala självstyret inskränks alltmer.

Flera europeiska länder har valt att lätta på trycket på 3 G-operatörerna genom att utvidga tidsfristen eller betala tillbaka en del av licenspengarna, detta delvis på grund av den pågående telekomkrisen. Sedan licensutdelningen skedde i december 2000 har även Sverige genomgått en allvarlig telekomkris, vilket föranleder mig att undra om operatörerna verkligen klarar utbyggnadstakten. Och finns behovet kvar av ett rikstäckande nät?

Anf. 64 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Det är operatörerna själva som har satt upp villkoren och lagt fram de bud som man nu har skrivit ett avtal om. Det är alltså operatörerna själva som har lagt en hög ribba för vilken ambitionsnivå man har. Jag välkomnar den höga ambitionsnivån, och jag är övertygad om att vi i Sverige har valt rätt väg när det gäller utbyggnaden av 3 G-masterna när vi har använt det som kallas skönhetsävlan för att ha en täckning över landet i stället för dyra auktioner.

De operatörer som finns i Sverige har naturligtvis också påverkats av en del dyra auktionsförfaranden som har varit i andra länder, där operatörerna kanske både har varit med i den svenska skönhetsävlan och i ett auktionsförfarande. Det i kombination med att branschen har upplevt en lågkonjunktur har naturligtvis påverkat tempot. Ännu så länge har PTS avslagit alla önskemål om avsteg från de avtal som man har tecknat just utifrån argumentet att det var operatörerna själva som lade fram buden. Jag tycker att PTS har gjort en alldeles riktig bedömning.

I de fall där operatörerna kan tala om för PTS att skälet till att man inte kan leva upp till sitt bud är att många kommuner känner en oro för vad 3 G-masterna leder till och vilket genomslag de får i kultur- och miljölandskapet får vi också andra problem. Då ligger inte bevisbördan hos operatörerna. Då är det någonting de inte råder över som gör att de inte kan leva upp till sitt avtal. Den frågan kommer säkert till oss, och då får vi fundera på hur vi ska göra.

Jag är inte beredd att göra avsteg från det kommunala självbestämmandet. Det är oerhört viktigt. Däremot tror jag att jag som statsråd kan vara med och bidra till att stilla den oro som många känner inför utbyggnaden av 3 G-nätet genom att vara bättre på att sammanställa den forskning och den statistik som finns både i Sverige, i Europa och internationellt, liksom genom att vara bättre på att förklara vad vi ska använda den nya tekniken till. Det är inte masterna i sig som har ett egenvärde, utan det viktiga för oss är vad masterna kan producera. Det är vad vi vill uppnå.

Min förhoppning är att många av de kommuner som i dag står inför beslut om etablering av master ska hantera de frågorna i positiv anda, men man ska inte på något sätt undervärdera människors oro inför vad den nya tekniken kan innebära. Vi får använda den forskning som finns tillgänglig i dag, och samtidigt fortsätta forska för att få ännu mer kunskap. Jag tycker inte att vi ska sänka ambitionsnivån. Om vi tycker att den nya tekniken är viktig måste utgångspunkten vara att den är lika viktig för alla i hela landet och inte viktigast för några delar av landet.

Så skönhetsävlan var rätt väg att gå, och jag är glad över att operatörerna då hade väldigt höga ambitioner.

Anf. 65 ANNELIE ENOCHSON (kd):

Fru talman! Jag tänkte i mitt sista anförande ta upp den andra delfråga som jag ställde i mitt första inlägg. Det handlar om vad detta kommer att innebära för äganderätten enligt delbetänkandet om ledningsrättslagen, SOU 2002:83.

I interpellationssvaret säger statsrådet: ”Enligt utredningens förslag förutsätts också att ledningsrätt endast ska kunna upplåtas för sådana elektroniska kommunikationsnät som används för allmänt ändamål.” Om

Prot. 2002/03:28

3 december

Svar på
interpellationer

jag förstår saken rätt innebär detta att Lantmäterimyndigheten kan besluta att en fastighetsägare kan tvingas upplåta mark eller hustak åt mobilmaster, eftersom detta kan anses vara för allmänt ändamål. Detta innebär att privata operatörer med hjälp av statliga myndigheter kan tvinga sig in på andras ägor bara syftet är allmänt ändamål.

I utredningen har det suttit företrädare för Lantbrukarnas Riksförbund och för Sveriges fastighetsägare. Bägge dessa företrädare har protesterat mot förslaget och vad det kan komma att innebära när det gäller inskränkningar i äganderätten.

Min fråga till statsrådet kvarstår: Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att äganderätten inte ska urholkas vid utbyggnaden av 3 G-nätet?

Anf. 66 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Om jag hade alla svaren själv skulle jag inte ha behövt skicka ut utredningens förslag på remiss. Men nu har jag gjort det, och jag är övertygad om att det finns många synpunkter, både positiva och negativa, på det som utredningen har föreslagit. Jag tänker läsa dem alla. Jag är inte beredd att i dag ge en programförklaring om vilka förslag jag sedan kommer gå vidare med till riksdagen.

Detta är en viktig fråga, och den ska knytas ihop också med det andra delbetänkande som utredningen kommer med och som handlar om kompensation till markägarna. Jag tänker ta helhetsgreppet när jag återkommer till riksdagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2002/03:60 om nybyggnation av E 4 på sträckan Enånger–Hudiksvall

Anf. 67 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Hans Backman har frågat om jag avser att ta upp med Vägverket att sträckan Enånger–Hudiksvall på väg E 4 enligt fastställda planer ska ingå i den nationella planen för vägtransportsystemet med byggstart 2004/2005.

I december förra året biföll riksdagen regeringens förslag i infrastrukturpropositionen. Det innebär bland annat att planeringsramen för nationella väginvesteringar är 39 miljarder kronor under perioden 2004–2015.

I mars i år beslutade regeringen om planeringsdirektiv till Vägverket. Deras uppdrag är att utvärdera och prioritera olika tänkbara åtgärder på det nationella stamvägnätet. Vägledande i detta arbete ska enligt riksdagens beslut vara samhällsekonomisk lönsamhet och hur mycket åtgärderna bidrar till uppfyllelse av de transportpolitiska målen. Vägverket ska redovisa sitt förslag till plan till regeringen senast den 4 augusti nästa år.

E 4 är mycket viktig för kommunikationerna mellan norra och södra Sverige. På den del av E 4 som den här interpellationsdebatten handlar om är också andelen tung trafik enligt Vägverket mycket hög, runt 17 %. Det visar också att vägen har stor betydelse för näringslivets transporter.

Nuvarande sträckning av E 4 går genom tätorterna Enånger, Njutånger och Iggesund. Den täta trafiken innebär en negativ inverkan på boendemiljön, framförallt i form av buller och barriäreffekter. Mellan tätorterna har vägen en dålig plan- och profilstandard. Det leder till bristande trafiksäkerhet och låg framkomlighet.

Regeringen föreslog i infrastrukturpropositionen att objekt i nu gällande planer där planeringen har kommit långt ska ingå i planerna för 2004–2015. I den nationella väghållningsplanen rör det sig om objekt för ca 10 miljarder kronor. Vägverket har nu i uppdrag att identifiera de objekt som hunnit längst i planeringen. E 4 mellan Enånger och Hudiksvall är ett sådant projekt.

Regeringen kommer under nästa höst att granska och fastställa Vägverkets förslag till nationell väghållningsplan. Intresset är stort inför det beslutet, och det har kommit önskemål från ett flertal olika håll i landet om att regeringen redan nu ska gå in i processen och beordra Vägverket att ta in nya objekt i sitt planförslag. Jag är inte beredd att ta något sådant initiativ. Regeringen har i dagsläget inte något underlag för att jämföra olika investeringar med varandra. Jag vill därför att Vägverket ska slutföra sitt prioriteringsarbete och sedan ta in synpunkter på förslagen genom en remiss. Först när detta är gjort finns det förutsättningar för regeringen att ta ställning till Vägverkets förslag.

Anf. 68 HANS BACKMAN (fp):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Enligt gällande, av regeringen fastställda plan är byggstarten för en nybyggnation av E 4 på sträckan Enånger–Hudiksvall angiven till 2002 men nu senarelagd till 2004/05. Vägverket har för yttrande översänt *Förslag till inriktning av Vägverkets fortsatta arbete med Nationell plan för vägtransportsystemet 2004–2015*. Om Vägverkets yttrande skulle realiseras innebär det att nybyggnationen av E 4 på sträckan Enånger–Hudiksvall påbörjas först efter 2007.

Vägverket har regeringens uppdrag att ta fram en nationell plan för vägtransporterna 2004–2015. Syftet är att dokumentet ska vara vägledande för det fortsatta arbetet under hösten, för att resultera i Vägverkets officiella remissversion i mitten av januari 2003. I augusti 2003 kommer Vägverket att redovisa sitt förslag till regeringen. Beträffande investeringar i nya vägar återfinns i dokumentet endast förslag till projekt som beräknas starta före år 2008. Byggstarter under resten av planperioden fram till 2015 kommer att klarläggas under höstens planeringsarbete.

För E 4:ans del genom Region Mitt innehåller dokumentet följande skrivning: ”E 4 X och Y län. 2+1-sektion i befintlig sträckning på flera delar av E 4.” Detta kan inte tolkas på andra sätt än att sträckan Enånger–Hudiksvall kommer att påbörjas efter 2007 eftersom det inte är möjligt att bygga 2+1-sektion i befintlig sträckning. Detta har mycket tydligt visats i den förstudie som föregick Vägutredningen för sträckan. Om en igångsättning sker först 2008 kommer sträckan inte att vara färdig förrän tidigast år 2010. Det är ju om åtta år. I sak innebär det en anmärkningsvärd avvikelse från fastställd plan.

Den nu gällande planen fastställdes av regeringen 1998 för perioden 1997–2007. I planen anges utbyggnaden för sträckan Enånger–Hudiksvall till perioden 2002–2004 med vägstandarden fyrfältsväg. Ny-

investeringar har, bland annat på grund av det statsfinansiella läget, framflyttats minst två år. Byggstart har därefter av Vägverket angivits till 2004/05. Den nya sträckningen är klarlagd genom Vägutredningen i maj 2001 och av kommunen antagen fördjupad översiktsplan. Vägutredningen är för närvarande föremål för regeringens tillåtlighetsprövning enligt miljöbalken.

I samband med att den tidigare näringsministern Anders Sundström överlämnade Söderhamnspaketet gav han ett löfte att hela sträckan upp till Hudiksvall skulle byggas. Hudiksvalls kommun har vid uppvaktning av näringsministern i januari 2002 fått budskapet att en igångsättning av objektet ska vara möjlig 2004–2005 efter regeringens prövning enligt miljöbalken. Därför finner jag det olyckligt och oroande att projektet nu tycks bli senarelagt.

Anf. 69 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Detta är en viktig debatt om hur vi kan klara infrastrukturfrågorna med de stora stråken i centrum.

När regeringen för nästan precis ett år sedan presenterade den stora infrastrukturpropositionen tog ju den dåvarande näringsministern Björn Rosengren stora ord i sin mun och sade att den enda begränsningen för de stora satsningarna på vägar och järnvägar egentligen var de maskiner och de byggbolag som man kan mobilisera för att sätta fart på utbyggnaden av vägar och järnvägar. Det lät ju imponerande och storstilat.

Nu ser vi att det inte är riktigt så. Detta projekt har precis som Hans Backman redovisar skjutits framåt i tiden gång på gång. I nu gällande plan, fastställd av regeringen 1998, för perioden 1998–2007 anges 2002–2004 som utbyggnadsperiod. Detta har nu flyttats fram i omgångar, först till 2004 och nu senast i Vägverkets dokument till efter 2007. Det är naturligtvis därför som jag och många andra oroar oss för hur det blir med denna väldigt viktiga pulsåder längs södra Norrlandskusten. Det är bra att vi får denna debatt och att vi får tillfälle att tala direkt med näringsministern om hur det ligger till.

Vi har ambitioner, bland annat att ha en god infrastruktur i landet i största allmänhet. Men vi har också en nollvision som är väldigt viktig, nämligen att vi ska försöka reducera antalet svårt skadade och dödade människor på våra vägar. För 2007 är ambitionen att högst 270 människor ska dödas längs våra vägar. Vi vet också att vi inte klarar denna nollvision som det ser ut i dag. Vi ligger kvar på ungefär 600 dödade per år i vägtrafiken.

Just denna sträcka mellan Enånger och Hudiksvall är något av dödens väg där väldigt många människor har omkommit. Och senast i förra veckan inträffade åter två tragiska dödsfall vid en kollision mellan Iggesund och Hudiksvall som illustrerar att denna väg har ett antal dödsfällor som måste byggas bort snarast möjligt.

Nu har näringsministern i sitt svar sagt att detta ska prövas på sedvanligt sätt och så vidare. Och Vägverket har i uppdrag att identifiera de objekt som hunnit längst i planeringen, säger näringsministern högst upp på s. 2 i svaret. Hon säger också i nästa mening att E 4 mellan Enånger och Hudiksvall är ett sådant projekt.

Detta är lite kryptiskt, och jag skulle vilja att näringsministern utvecklar vad som egentligen står i dessa meningar. Är detta regeringens bedömning, att E 4 mellan Enånger och Hudiksvall är ett sådant prioriterat objekt, eller är det Vägverket som redan nu har hunnit identifiera detta som ett av de objekt som är högst prioriterade? Och vad innebär i så fall det tidsmässigt för utbyggnaden?

När man talar med näringslivsföreträdare, företagare och kommunföreträdare längs södra Norrlandskusten – Söderhamn, Hudiksvall, Nordanstig – är alla starkt besjälade av att detta måste komma till stånd snarast möjligt om Hälsingland och Gävleborg ska kunna hänga med i utvecklingen, kunna erbjuda arbetstillfällen och kunna utveckla näringsliv och tillväxt. Därför är det så oerhört angeläget att vi får ett besked. Jag hoppas att näringsministern kan ge det och om det är det besked som står högst upp på s. 2 i svaret, att E 4 mellan Enånger och Hudiksvall är ett sådant projekt som är högt prioriterat och som kommer att finnas med och därmed kommer att kunna startas 2004.

Anf. 70 KENTH HÖGSTRÖM (s):

Fru talman! Jag hade tänkt ge näringsministern lite mer tid att reflektera över Vägverkets nya och sensationella planering och kanske också invänta remissvaren. Men jag kan inte undgå att delta i kvällens interpellationsdebatt, inte bara därför att jag i så många år har varit pådrivande för att få denna fråga satt i fokus utan mer för den skull som Sven Bergström nyss också nämnde, att två unga män, två pojkar, varav en 24-årig pojke var son till bekanta till mig, förolyckades i Delåkvärn förra helgen. Det kan tyckas vara fullständigt onödigt eftersom det skedde på en sträcka som är omgiven med så kallade hastighetsövervakande kameror, det första pilotprojektet i Sverige. Man har för övrigt sänkt medelhastigheten på den sträckan från ca 97 kilometer i timmen till strax under 90 kilometer i timmen enligt polisens mätningar, och man har trots det tagit 1 250 fortkörare. Olyckstalet har alltså blivit lägre, men fortfarande händer det, och det hände förra helgen.

Jag kan inte undgå att gå upp i denna debatt redan nu. Och jag tycker att det är på gränsen till oansvarigt av Vägverket att skjuta på denna ombyggnad till tiden efter 2007. Det är en samhällsplaneringsfråga som har dryftats ända sedan 1960-talets begynnelse då denna väg hette Rikstretton. Då var det en stor fråga för samhällsplanerarna att försöka bygga bort denna flaskhals i Norrlandstrafiken och den tungt belastade sträckan Iggesund–Hudiksvall och söderöver från Iggesund.

1992–1996 har 11 personer förolyckats på denna sträcka. 102 har skadats, varav 26 mycket svårt, och några av dem kommer aldrig tillbaka till ett normalt liv igen. Det finns ingen sträcka i vårt nationella vägnät som jag har åkt på, och jag har kört 4 000–5 000 tjänstemil under hela 90-talet tills jag kom in i riksdagen och kunde åka tåg lite mer, som är så besvärlig och där man kontinuerligt hamnar efter tungt lastade långtradare och försöker hitta lägen för att köra om. Det är inte för inte som denna vägsträcka har 70-, 50-, 70-sträckor på mer än halva vägen från Enångers kyrkby genom Njutångers kyrkby och genom den oerhört smala passagen Långviken över den 70-reglerade delen i Iggesunds samhälle och in till Hudiksvall.

Det är en skam för svensk vägstandard att vi fortfarande har den kvar. Därför kan jag inte acceptera, fru talman, att Vägverket tillåts planera bort denna ombyggnad som har blivit utlovad gång efter annan av minister efter minister, av vägverksplanerare efter vägverksplanerare. Och det löftet har getts till både Söderhamns och Hudiksvalls kommuner för att nu inte nämna alla de kommuner vilkas industrier är beroende av transporter ned till väg 67 över Gysinge och ned till Västerås eller E 4 vidare mot Stockholm. Att vi dessutom har åtta stoppljus i Uppsala att passera är en skam i sig. Men det finns oerhört annorlunda orsaker till att det har varit svårt att bygga bort, arkeologiska och kulturhistoriska. Men här finns det inga sådana hinder i dag. Här är det miljöplanerat. Här har man blivit överens om sträckningen.

Jag väddar till ministern att göra vad hon kan i sitt ämbete för att påverka Vägverket att tidigarelägga denna ombyggnad.

Anf. 71 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Jag delar den beskrivning som ni alla tre gör av vikten av E 4 och värdet av att den rustas upp på olika sträckor. Det är viktigt både ur ett trafiksäkerhetsperspektiv och ur ett tillväxtperspektiv. Därför tycker jag att det är oerhört värdefullt att vi nu har kunnat börja med den sträcka som är förbifart genom Uppsala och upp till Mehedeby för att få en bättre standard på den sträckan för att också där bygga bort en del farliga vägar där man kommer oerhört nära både skolor och bostäder där det bor många barn. Det är oerhört viktigt.

En av förklaringarna till att vi har kunnat bygga bort också en del av de farliga sträckor som funnits söderöver – söder om Hudiksvall, nämligen mellan Gävle och Hagsta – är att vi gjorde en omprioritering i budgeten för Vägverket. Vi bad dem att dämpa takten beträffande en del nya objekt för att i stället höja säkerheten på en del av de vägar som redan fanns.

Nu vet vi av erfarenhet av att just vajerräckena på sträckan Gävle–Hagsta varit oerhört värdefulla. Sedan de kom upp har inte en enda kvinna eller man dödats på den sträckan. Det är allvarligt varje gång sådant sker. Därför är det naturligtvis viktigt att de pengar som riksdagen förra året ställde sig bakom nu används på bästa sätt.

Det är fråga om oerhört mycket pengar. Vi har avsatt 87 miljarder till drift och underhåll av vägar, 17 miljarder till tjälsäkring och bärighetsåtgärder, 39 miljarder till det nationella vägnätet och 30 miljarder till den regionala transportinfrastrukturen.

När regeringen nästa höst fattar beslut om den nationella planen ska vi självklart följa de två mål som riksdagen har satt upp för de här investeringarna. Jag delar Sven Bergströms uppfattning att till detta kommer att också det regionala tillväxtperspektivet är oerhört viktigt. Med en fungerande infrastruktur räddar vi liv. Dessutom vidgar vi både möjligheterna för oss som enskilda personer att resa, bo och pendla och näringslivets möjligheter att agera och växa. Vi har nu framför oss ett gyllene tillfälle att ha dessa tre fokuseringar för ögonen när vi ska fatta beslut om den nationella planen. Jag har ingen annan uppfattning än den som ni tre har om vikten av att också sträckan Enånger–Hudiksvall får en högre standard och att vi ska göra vad vi kan för att både korta avståndet där och, framför allt, öka trafiksäkerheten.

Anf. 72 HANS BACKMAN (fp):

Fru talman! Det gläder mig att statsrådet i mångt och mycket delar vår uppfattning om vikten av att bygga ut nämnda vägsträckning. I andra debatter här i kammaren har vi talat om vikten av att få fart på näringslivet i vårt län. Vi har problem med utflyttningen av människor från vår del av landet. Icke minst har vi problem med en stor ungdomsarbetslöshet. Sett till den totala befolkningen i landet ligger arbetslösheten högt för alla generationer, och för ungdomar är den väldigt hög.

Den aktuella sträckan är på något vis en ryggrad genom Sverige i det förgrenade nätverk av vägar som täcker landet. Den är alltså avgörande för utvecklingsmöjligheterna i Norrland, så det är bra att statsrådet delar vår uppfattning att det här är viktigt.

Jag vill understryka det som Kenth Högström och även statsrådet var inne på, nämligen att den här vägsträckan är viktig även från trafiksäkerhetssynpunkt. Det är fruktansvärda tragedier som sker på den här vägen. Det är många som omkommer. Man har räknat ut att skadekvoten är bland de 10–15 högsta i landet, vilket förstås är ohållbart. Vi måste alltså prioritera en väg som denna.

Jag vill, som sagt, understryka att jag känner oro. Att man från Vägverkets sida i sitt förslag har skjutit fram, tagit bort eller försenat denna vägsträcka låter väldigt konstigt. En av de aspekter som vi ska ha när vi bygger nya vägar eller förbättrar vägar är ju verkligen att vägar som kan vara en fara för liv och lem i första hand ska prioriteras.

Jag är lite orolig för att man offrar resurserna i storstadsområden eller i områden med hög tillväxt och väljer att resonera så här: Vi kanske lämnar Gävleborg lite åt sidan, för där är det trots allt inte samma överhettning som det är i ett storstadsområde som Stockholm. Men då är man lite illa ute, för då spär man på detta med att det blir en överhettning i storstäderna, medan det blir ett ännu tyngre och tuffare läge i vår del av landet.

Hur ser statsrådet på detta? Har det funnits några tankar kring vikten av att satsa på vårt län, som ju kan bli ett nav i utvecklingen i Sverige när Stockholmsområdet, som det visat sig, i en högkonjunktur alltid blir överhettat?

Anf. 73 SVEN BERGSTRÖM (c):

Fru talman! Inläggen här illustrerar att vi är väldigt eniga om att det gäller ett högprioriterat objekt. Det är lite frustrerande att Ulrica Messing är tredje näringsministern, trafikministern, i ordningen som jag haft tillfälle att debattera den här frågan med.

I mitten av 90-talet när utbyggnaden av fyrfältsvägen – lågbudgetmotorvägen, som vi kallar det – skedde norr om Söderhamn, från Söderhamn till Enånger, frågade jag Ines Uusmann om det inte gick att ta de pengar som vi sparar på att bygga en smal motorväg, en lågbudgetmotorväg, och dessutom samlokalisera järnvägen och den nya E 4:an. Vi sparade ett antal miljoner på detta. Jag undrade om vi inte kunde ta de pengarna för att samtidigt följa upp mer och bygga vidare direkt uppåt Hudiksvall. Då skulle vi ha haft den här motorvägen på plats. Det är ju nu tre år sedan motorvägen mellan Söderhamn och Enånger togs i bruk, så säg att vi skulle ha haft den på plats i alla fall senast för ett år sedan. Så blev det dock inte.

Prot. 2002/03:28

3 december

*Svar på
interpellationer*

Men låt oss inte nu missa tillfället att faktiskt sätta press på alla inblandade parter att inte tappa tempo! Kenth Högstöm undrade om vi inte kunde tidigarelägga. Men det är inte fråga om att tidigarelägga, utan det är fråga om att hålla fast vid tidigare planer. Från början gällde år 2002. Sedan sköts det framåt till år 2004. Nu är Vägverket inne på åren 2007–2008.

Låt oss alltså hålla fast vid tidigare planer så att vi kan få i gång det här senast år 2004! Då tror jag att alla parter blir nöjda. Detta är, som flera sagt här, en skam för svensk infrastruktur. Vägen är, för att raljera lite, en asfalterad kostig – smal, krokig och eländig på alla möjliga sätt. Detta är inte värdigt en Europaväg.

Statsrådet gav inget riktigt svar på min fråga om det var Vägverkets eller om det var regeringens bedömning att E 4:an mellan Enånger och Hudiksvall är ett prioriterat objekt.

Avslutningsvis vill jag ställa ytterligare en fråga som jag hoppas få ett svar på – det pågår ju en miljöprövning i Regeringskansliet: När är miljöprövningen klar, och kan Vägverket få sätta i gång med arbetsplanerna för detta objekt trots att miljöprövningen inte är helt avslutad?

Anf. 74 KENTH HÖGSTÖM (s):

Fru talman! Först vill jag helt kort vända mig till Sven Bergström. Om det nu är så att Vägverket lägger ut ett förslag till beskådande som innebär att man vill bygga om den aktuella E 4-sträckan under år 2007, måste hela vår argumentation gå ut på att förmå dem att komma tillbaka till sin gamla plan. Eller varför inte tidigarelägga? Det beror ju på vem som äger beslutet.

Ulrica Messing sade, fru talman, i sitt svar att vajerräckena på E 4:an norr om Gävle, från Gävle till Hagsta – en väg som nu går vidare till Tönnebro – har räddat många människoliv. Det är alldeles riktigt. Problemet är att den tekniken inte går att använda på en asfalterad kostig med anor från 1500-talet då Hudiksvalls och Dellenbygdens förbönder på ett praktiskt sätt skulle ta sig till Söderhamn. Det är faktiskt fråga om en asfalterad kostig. Försök att sätta ett vajerräcke där! Ingen bil över huvud taget kommer då fram. Alltså handlar det om att bygga nytt.

E 4-sträckan Uppsala–Tierp, som har varit föremål för prövning och där det ska byggas, har aldrig varit så hårt olycksdrabbad som just den korta sträckan mellan Enånger och Hudiksvall. Ändå har den hög prioritet på grund av detta med framkomligheten.

Man måste vara medveten om att så gott som hela den tunga lasttrafiken till och från Norrland, till och från norra Finland och till och från norra Norge sker längs E 4:an och ska passera den enormt smala flaskhalsen vid Hudiksvall–Enånger där framför allt Iggesundsindustrierna genererar en tungt lastad långtradare var tredje minut varje dag och dygnet om, vecka efter vecka året runt. Det är klart att detta skapar problem. Ministern måste alltså göra en stor kraftanstängning för att förmå Vägverket att prioritera om.

Anf. 75 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Hans Backman uttrycker oro för att det när man ska prioritera är lätt hänt att stad ställs mot land eller att land ställs mot stad. Jag vill verkligen inte göra det därför att det finns behov av infrastrukturin-

vesteringar i både stad och land. Mycket av de infrastrukturinvesteringar som vi behöver göra i Stockholm har också vi från landet nytta av. Alla vi fyra pendlar ju till Stockholm med tåget och vet hur svårt det är när till exempel bankapaciteten inte räcker till.

Det finns en del infrastrukturinvesteringar i de stora städerna som är av nationellt intresse. Men det är inte så att om det går bra i Stockholm ska det gå mindre bra någon annanstans. Ska vi ha höga ambitioner för vårt land, och det tycker jag att vi ska ha, måste det finnas förutsättningar för livskraft och tillväxt i hela landet. Ska vi kunna lyckas med det är infrastrukturinvesteringarna oerhört viktiga, både för enskilda personer och för vårt näringsliv. Om vi lyckas med investeringarna både inom ett län och mellan länen ser vi också hur möjligheterna för var och en av oss ökar. Vi har goda exempel på det när det gäller tågtrafiken inom Gävleborgs län, med till exempel X-tåget. Jag vill inte att vi i nästa hösts nationella plan har ställt land mot stad eller stad mot land, utan vi måste ha fokuset på hela landet.

Jag kan tyvärr inte svara på Sven Bergströms fråga om miljöprovningen. Den kom in till Miljödepartementet i juli. Jag vet faktiskt inte vilken tidsplan de har framför sig. Däremot vet jag att vår gemensamma ambition är naturligtvis att hantera provningarna så fort som möjligt. Har man bara skickat in tillräckligt med underlag så att man slipper hålla på med kompletteringar brukar ärendena rulla på i hyggligt tempo, och det måste vara ambitionen varje gång.

Det är Vägverkets bedömning att sträckan Enånger–Hudiksvall är ett projekt där man har kommit långt i sin planering. Där citerade jag Vägverket.

Slutligen om Kent Högströms oro för att jag tänkte sätta vajerräcken på sträckan och slippa bygga nytt. Nu skojade jag i en allvarlig fråga, men svaret är: Självfallet inte. Men det jag tycker att vi ska göra är att använda den kunskap som vi har fått om hur man kan använda ny teknik, till exempel med mera av övervakning, använda ny teknik för att få bilarna att bromsa in på sträckor i närheten av en skola, ett servicehus eller vad det nu kan vara, använda vajerräcken där det passar och mycket annat för att nå de höga ambitioner och de tuffa mål som vi satt upp om nollvisionen. Ska vi lyckas med det är allt förebyggande arbete viktigt. Men det är också viktigt att vi bygger bort de farliga vägarna. Man måste göra både-och.

Att kunna lyckas med nollvisionen handlar både om att bygga bort de farliga vägarna och att fortsätta att anta tuffa lagar med böter mot dem som bryter mot lagen och om att självklart hela tiden arbeta med människors attityder och påverka dem genom olika kampanjer, så att var och en av oss i trafiken tar ett ansvar. Jag är övertygad om att vi har förutsättningar att bygga bort många farliga vägar när vi nästa höst ska ta beslut om den nationella planen.

Anf. 76 HANS BACKMAN (fp):

Fru talman! Jag vill tacka statsrådet för denna för vårt län så viktiga debatt. Det var trevligt med en Gävleborgsdebatt så här på kvällskvisten. Det verkar som att vi har en gemensam vilja att verkligen göra någonting bra av den här vägen, och det känns bra. Det är så som statsrådet var inne på, att precis som vi har nytta av investeringarna i Stockholm via tågtra-

fik och vägnät har Stockholm nytta av att satsa på vår del av landet, icke minst när det gäller näringslivet. Det är så i dagsläget att om det är dåliga vägar på vintern kan de som transporterar gods, till exempel virke, bli försenade, och det kan stoppa produktionen i de företag som ska ha virket. På så sätt kan de göra stora förluster i sin produktion. Så det är väldigt viktigt att man tänker på hela Sverige när man pratar vägtrafik och även andra kommunikationer som tåg.

Jag vill därför vädja att vi ska fortsätta denna kamp för att få till stånd en nybyggnation av E 4 på sträckan Enånger–Hudiksvall enligt den plan som ligger, att den ska byggas 2004–2005. Om man ska kunna bo där man vill, jobba där man vill och starta företag där man vill krävs en bra infrastruktur. Annars förhindras den ambitionen. Om vi i framtiden ska kunna stå här i kammaren och med gott samvete säga att vi verkligen vill att hela Sverige ska leva, då måste vi vara tydliga i sådana här frågor. Då känns det bra att vi gävleborgare har varit tydliga här i kväll.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2002/03:64 om finansiering av kollektivtrafik i glesbygd

Anf. 77 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Karin Svensson Smith har frågat mig vilka initiativ jag är beredd att vidta för att kollektivtrafiken i de glest befolkade länen inte ska försämrats.

Frågan är ställd mot bakgrund av att flera trafikhuvudmän, i huvudsak i norra Sverige, har aviserat neddragningar inom kollektivtrafiken på grund av de ökande kostnaderna för trafiken.

Jag vill inledningsvis säga att jag i grunden delar Karin Svensson Smiths oro för utvecklingen inom kollektivtrafiken. Den övergripande målsättningen inom transportpolitiken är ju att säkerställa en effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i landet.

Ansvar för kollektivtrafiken i Sverige är delat. Staten har ett övergripande ansvar för den interregionala, eller den långväga, kollektivtrafiken. Kommuner och landsting har via sina trafikhuvudmän ansvaret för lokal och regional kollektivtrafik.

Denna gränsdragning är dock inte solklar, bland annat därför att länsgränsen, som är den enda definierade gräns som finns, alltmer förlorar sin funktionella betydelse med avseende på var människor bor och arbetar och hur man reser.

I den proposition som låg till grund för 1998 års transportpolitiska beslut föreslog regeringen att en ny myndighet skulle skapas. Rikstrafiken startade sin verksamhet 1999. I myndighetens uppgifter ligger att man ska utveckla och samordna kollektivtrafiken. Rikstrafikens mest kraftfulla redskap i det arbetet är möjligheten att upphandla trafik. Den statliga upphandlingen har utvecklats i riktning mot att alltfler upphandlingar genomförs i samverkan med trafikhuvudmännen. De samordnade upphandlingarna omfattar både regional och interregional trafik där Rikstrafiken finansierar den andel som kan definieras som interregionalt re-

sande. Som exempel kan jag nämna Tåg i Bergslagen och busstrafik längs Norrlandskusten. De samordnade kollektivtrafiksystem som blir följden av de gemensamma upphandlingarna ger synergieffekter som gynnar både det långväga och det regionala resandet.

Det senaste exemplet på regeringens utökade ansvar för kollektivtrafiken i glesbygd är att regeringen i juni i år gav Rikstrafiken i uppdrag att tillsammans med trafikhuvudmännen upphandla ett samverkande buss-trafiksystem i de fyra nordligaste länen. Trafiksystemet omfattar såväl ny som befintlig busstrafik som hittills helt bekostats av huvudmännen.

I samband med det beslutet fick Rikstrafiken även i uppdrag att analysera möjligheterna att under en övergångsperiod stödja viss kollektivtrafik som i dag bedrivs av trafikhuvudmännen i de fyra nordligaste länen, det vill säga trafik utöver vad som ska upphandlas i ett samverkande system i norra Sverige.

Rikstrafiken har redovisat sitt uppdrag och föreslagit att 10 miljoner kronor per år i två år ska utgå som ett stöd till trafikhuvudmännen i de fyra länen. Detta förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen är medveten om att resandet med framför allt den lokala och regionala kollektivtrafiken har stagnerat på sina håll. Det är en icke-önskvärd utveckling, och med den bakgrunden tillsatte regeringen 2001 en parlamentarisk kommitté, Kollektivtrafikkommittén, som har till uppgift att studera både problemen och möjligheterna för kollektivtrafiken.

Kommittén avser bland annat att belysa den särskilda problematik som finns runt kollektivtrafik i glesbygd. Kommittén avser också att studera frågor som berör kollektivtrafikens organisation och gränsdragningen mellan vad som ska betraktas som regionalt och vad som ska betraktas som interregionalt. Kommittén ska redovisa sitt slutbetänkande senast den 30 juni 2003.

Jag vill därför i avvaktan på Kollektivtrafikkommitténs slutbetänkande inte utlova några ytterligare förslag än dem regeringen nyligen lämnat i syfte att främja kollektivtrafiken i glesbygd. Men jag utgår från att regeringen kommer att återkomma till riksdagen med anledning av kommitténs betänkande.

Anf. 78 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. Jag tycker att det är bra att statsrådet delar min oro för situationen vad gäller kollektivtrafiken i glesbygd.

I svaret står att trafiken stagnerat. Det är inte riktigt det som är orsaken till att man är tvungen att lägga ned trafiken här – man får till och med ställa in bussar där man har 20 resenärer på bussen – utan problemet är helt enkelt att ekonomin i länstrafikbolagen inte räcker till för att upprätthålla trafiken.

Svaret innehåller inget förslag, utan det sägs att frågan bereds och man hänvisar till Kollektivtrafikberedningen. Men den ska ju vara färdig först i slutet av nästa år, och sedan ska det förslaget remissbehandlas innan det skrivs en proposition. I väntan på hela denna process kan jag inte se annat än att man riskerar att omfattningen av kollektivtrafik i glesbygd drastiskt försämrats under den tiden. Det oroar mig väldigt mycket.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

Under den tid som Miljöpartiet, Vänsterpartiet och regeringen har samarbetat har vi tagit ganska kraftfulla initiativ för att ställa om till en hållbar utveckling. Tillsammans har vi åstadkommit en infrastrukturproposition i syfte att bereda möjlighet för att stärka de mer miljövänliga alternativen. Men vad är det för glädje med det om man inte har råd att upprätthålla trafiken?

I klimatarbetet har vi haft en ganska hög profil internationellt. Vi har vädjat ganska mycket till människors eget ansvar för att ställa om. Det kan man kanske göra när det gäller korta sträckor, men för längre sträckor måste det i glesbygden finnas tillgång till kollektivtrafik för att bilavandningen ska kunna minskas. Det finns inget att välja på i det avseendet.

Det har tillsatts en barnsäkerhetsdelegation som har konstaterat att den vanligaste dödsorsaken bland barn är trafikolyckor. Barnsäkerhetsdelegationen har också – intressant nog – konstaterat att i glesbygden är olycksbenägenheten för barn större, och man antar att en förklaring till detta är att utbudet av kollektivtrafik i glesbygden är mindre och därför är barnen mer utsatta i trafiken jämfört med hur situationen är i storstäderna.

Då återkopplar jag till nollvisionen som vi från alla partier är överens om att vi måste försöka att fullfölja, och kollektivtrafiken är där en väldigt viktig faktor för att riskerna för såväl barn som andra människor i trafiken ska kunna minskas.

Men kollektivtrafiken är också viktig för att jämställdhetsmålet ska vara någonting annat än bara en vacker målsättning. När det gäller bilinnehavet är det stora skillnader mellan män och kvinnor – förvisso är skillnaderna mindre i glesbygden än vad de är i städerna. Men för dem som inte har tillgång till bil är kollektivtrafiken en förutsättning för att man ska kunna ta sig ut, utöva sina fritidsintressen eller hälsa på sina släktingar och bekanta.

Ser man detta ur ett regionalpolitiskt perspektiv kan det vara en viktig faktor, den droppe som får bägaren att rinna över när en familj bestämmer sig för var man ska bo, om man ska flytta eller inte. Om ungdomar inte har möjlighet att bedriva någon hobbyssysselsättning utan att föräldrarna måste skjutsa dem, ja, då kan jag förstå att storstaden lockar. Man måste ha rätt att kunna leva ett fullvärdigt liv oavsett var i landet man bor.

Vår överenskommelse inför den här mandatperioden innehöll 121 punkter varav en handlade om att man ska hitta modeller för att trafiken i glesbygd ska kunna upprätthållas och utökas. Men i väntan på att man hittar dessa modeller är vi från Vänsterpartiet väldigt måna om att man inte ska minska utbudet av kollektivtrafik i glesbygden. Vi måste hitta långsiktiga modeller, men i väntan på dessa vädjar vi till regeringen att man åtminstone försöker att upprätthålla status quo så att kollektivtrafiken inte dras in.

Anf. 79 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Jag är glad över att Karin Svensson Smith har lyft fram den här frågan så att vi kan ha denna interpellationsdebatt.

För mig som kommer från Jämtland känns det som en riktig infallsvinkel att ansvarigt statsråd har hand om dessa två politikområden, både regionalpolitik och kommunikation, eftersom de hör ihop.

Detta med kollektivtrafik i glesbygd omfattar regionalpolitik, trafik-säkerhet – som Karin var inne på – miljöfrågor, jämställdhet, rättvisa, ja, det innehåller en mängd grundläggande perspektiv.

När det gäller läget i Norrlandslänen, till exempel i Jämtland, är det ingen överdrift att säga att det är akut. Föresättningar för att bedriva kollektivtrafik har drastiskt försämrats under några år. Kostnaderna har ökat samtidigt som statsbidragen har minskat. Inom loppet av några år har man kvar ungefär 70 % av trafiken till en kostnad av 125 % av den tidigare kostnaden – detta sagt för att visa vilka enorma förskjutningar det handlar om.

Kommuner och landsting gör vad de kan. De är intresserade och tycker att det är viktigt med kollektivtrafik. De ökar ägarbidragen, och nu har man skattebidrag som motsvarar ca 200 kr mer per invånare jämfört med genomsnittet i andra län. Det visar att det krävs ett nationellt ansvar för att man ska kunna klara detta.

Som det är nu är det många byar som saknar kollektivtrafik. Många äldre kan inte åka kollektivt för att göra sina sjukbesök inne i Östersund. Ungdomar kan inte gå på bio eller delta i kvällsaktiviteter därför att de inte tar sig hem. Det går ingen buss på kvällarna. Karin Svensson Smith var inne på konsekvenserna, att de som kan tar bilen. Det skapas nya vanor – eller ovanor, det beror på hur man vill se det – och nya mönster i strid med miljömålen. Äldre får svårt att bo kvar. Ungdomar tycker inte att det är så kul att inte kunna delta i aktiviteter. Föresättningar för inflyttning blir sämre.

I interpellationssvaret förs det ett resonemang om det nationella ansvaret utifrån gällande ordning, om gränsdragningarna mellan interregionalt och regionalt. Vi menar att det nationella ansvaret måste vara övergripande för att hela Sverige ska ha en fungerande kollektivtrafik. Sådana föresättningar finns just nu inte i alla län.

Utgångspunkten i statsrådets svar är att man inte ska föregripa de utredningar som nu arbetar och att Rikstrafiken bereder det här förslaget. Men enligt Rikstrafiken behövs det ytterligare 17 miljoner. Det är inte mycket att ta från en statsbudget, men det är otroligt mycket pengar för ett skogslän.

Jag vill betona andemeningen i interpellationen, och jag vädjar till statsrådet att ta en ytterligare fundering över detta. Vad som händer om man inte gör något är att när utredningsuppdragen en dag slutförs då har grundföresättningar drastiskt försämrats. Det går fort att riva ned någonting, men det tar lång tid att bygga upp det. Så det vore mycket värdefullt om man kunde bibehålla dagens nivå, och då behöver man göra en akut insats nu.

Anf. 80 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Jag vill instämma i att det är en mycket angelägen fråga som Karin Svensson Smith har tagit upp. Som Camilla kommer jag från Jämtland, och också jag vill ta upp några synpunkter på den situation som råder där.

Det är ingen överdrift att säga att Länstrafiken är inne i en djup kris. Om ingenting händer kommer kollektivtrafiken drastiskt att minska i Jämtlands län, och det kan få fatala konsekvenser.

När man granskar det som har skett under de senaste åren är det kanske inte så konstigt att den här situationen har uppstått. Mellan 2000 och 2004 beräknas kostnaderna för upphandling av trafiken att öka mellan 25 och 30 %. Till detta ska läggas att fordonsskatten och dieselskatten har höjts, och det är höjningar som slår hårt mot kollektivtrafiken. Samtidigt som staten höjer skattebelastningen på kollektivtrafiken skärs statsbidragen ned, i Jämtlands fall från 19 till 10 miljoner.

Ägarna till Länstrafiken – landstinget och länets åtta kommuner som alla är ekonomiskt hårt pressade – har ändå mött detta med ett ökat ägartillskott på 25 %. Mer orkar man inte. Men det räcker ändå inte. Trafiken har också skurits ned med ungefär 30 %. Om samma trafik som Länstrafiken bedrev 2000 skulle kunna bedrivas 2004 måste ägartillskotten från kommuner och landsting höjas från 71 till 116 miljoner, och det är inte realistiskt att man klarar av det.

Som Camilla Sköld tidigare sade kommer 70 % av den tidigare trafiken att kosta 125 % för de kommuner och landsting som får stå för ägartillskottet.

De grupper som drabbas hårdast av nedrustningen och fördyringen av kollektivtrafiken – även biljettpriserna har gått upp med ca 30 % – är främst arbetspendlare och gymnasieungdomar. Dessutom drabbas många små företag i glesbygden när deras möjligheter att få varor levererade via bussgoods kraftig försämras. Risken är då naturligtvis stor att den här utvecklingen och nedrustningen av kollektivtrafiken påskyndar landsbygdens avfolkning.

Denna besvärliga situation är ju inte unik för Jämtlands län. Det är särskilt i de nordliga länen – i Norrbotten, i Västerbotten, i Västernorrland och i Jämtland – som den här situationen föreligger.

Som vi ser det från Centerpartiets sida – och från alla partiers sida, tror jag – har staten ett ansvar för en fungerande infrastruktur i hela landet. Det gäller även kollektivtrafik i glesbygd. Det är i dag uppenbart att glesbygdslän med liten befolkning och stora avstånd behöver en bättre uppbackning från statens sida för att kunna upprätthålla en väl fungerande kollektivtrafik även i de glesare bebyggda områdena.

Det är mot den bakgrunden som vi från Centerpartiets sida har föreslagit ett nytt anslag på 100 miljoner kronor till Rikstrafiken för att fördela på kollektivtrafik i glesbygd. Såvitt jag förstår har Vänsterpartiet nu anslutit sig till det här kravet, och då hoppas vi att flera partier gör det, och att även regeringen ansluter sig till det.

Jag vet att Ulrica Messing är väl informerad om läget för länstrafiken i Jämtlands län efter en uppvaktning den 20 november. Jag hoppas att hon har funderat igenom det här och agerar snabbare än att vänta på utredningen, som ska vara klar 2003. Det räcker inte att vara oroad och vänta på en utredning, som sedan ska remissbehandlas. Det krävs åtgärder *nu* för att någonting ska hända, så att vi kan upprätthålla en god nivå på kollektivtrafiken.

Fru talman! Först vill jag återigen understryka att Kollektivtrafikkommittén inte ska vara klar i slutet av nästa år, utan den ska vara klar med sitt betänkande i sommar.

Jag tycker att vi ska respektera att vi har en parlamentarisk kommitté. Vad är poängen med att bjuda in till parlamentariska kommittéer om vi redan har alla svaren? Det är naturligtvis ingen poäng. Då rundar man den demokratiska processen.

Trots att vi har en kommitté har vi gjort en mängd saker. Vi har givit Rikstrafiken i uppdrag att upphandla och samverka kring kollektivtrafik i de fyra nordligaste länen. Det har inneburit att man har sparat pengar och att man har fått ett bättre pris. Det har varit oerhört värdefullt. Vi har utöver det gett Rikstrafiken i uppdrag att stödja kollektivtrafiken i de glest befolkade länen. Det har också spelat en stor roll. Vi har också träffat en överenskommelse där vi har kompenserat för Inlandsbanan. Vi träffade en överenskommelse som höll i tio år, och vi har förlängt den något år. Det är den som nu får störst effekt i många glesbygdskommuner.

Det är viktigt att hålla isär detta. Det är inte så att staten från en dag till en annan har dragit ned på statsanslaget eller överraskat lokal- och regionalpolitiker. Det betyder inte att jag inte inser att många lokal- och regionalpolitiker ändå har stora bekymmer att få sin ekonomi att gå ihop. Jag är medveten om det, och jag har all respekt för de problem som de står inför. Men jag vill ändå säga att staten inte med kort varsel har dragit ned statsbidragen. Vi har hållit alla de överenskommelser vi har tecknat, och vi har till och med förlängt dem en del. Ändå har det inte räckt.

Jag har inte mer pengar än de som är avsatta i infrastrukturpropositionen. Vi får hålla oss till budgeten. Det hoppas jag att Vänsterpartiet fortfarande står bakom.

Jag delar både Camilla Sköld Janssons och Håkan Larssons uppfattning att alla län är unika. Jämtlands län är speciellt på det sättet att där finns väldigt många riktigt små och aktiva byar. Det skiljer sig en del från andra glesbygdslän, som kanske har fler större centrum. På många sätt är det en oerhörd rikedom för Jämtlands län, men på andra sätt ställer det extra stora krav på de politiska besluten. Det innebär också att det kostar mera pengar.

Vi hade en väldigt bra diskussion när jag var i Sveg i slutet på november, och jag har tagit emot ett underlag från representanter för landstinget och aktiva i Rikstrafiken. Jag bereder nu skyndsamt detta, tillsammans med önskemålet från Rikstrafiken att få ytterligare anslag.

I grunden tror jag att vi när Kollektivtrafikkommittén kommer med sina förslag måste ta ett helhetsansvar i fråga om vilka ambitioner vi ska ha, vem som ska ta ansvar för vad och hur viktigt det är att vi har hyggligt likvärdiga förhållanden över landet. Allt vad vi gör innan dess kan bli kortsiktiga åtgärder, men jag tror inte att det räcker. Jag tror att vi måste ta ett beslut om hur man i grunden ska ta ett gemensamt ansvar för infrastrukturen i glesbygden, precis som man gör för de stora nationella stråken.

Anf. 82 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Jag delar i mångt och mycket de uppfattningar som statsrådet ger uttryck för här. En del av de fördyringar som har drabbat kollektivtrafiken i glesbygd har vi varit delaktiga i och i vissa fall initiativtagare till. Det är miljöpolitiskt motiverat att höja dieselskatten, men i glesbygden har man svårare att kompensera för dessa skattehöjningar än vad man har i södra Sverige, som jag kommer från.

När det gäller Håkan Larssons inlägg om 100 miljoner mer till Rikstrafiken finns inte detta med i Vänsterpartiets budgetförslag. Personligen skulle jag nog kunna tänka mig att man så småningom kunde hitta en modell att finansiera kollektivtrafiken så att varje länstrafikbolag på egen hand kan klara av att driva den trafik man behöver. Den trend som innebär att Rikstrafiken får handla upp mer och mer trafik håller nog inte i längden. Hur den modellen ska se ut tycker jag att vi ska återkomma till när Kollektivtrafikkommittén är färdig och remissvaren har kommit in.

Det gäller nu vad vi gör akut fram tills den är färdig och vi har remisserna inne och kan skriva en proposition. Då har staten ett ansvar. Det här handlar om grundläggande infrastruktur. Precis som när det gäller el och vatten är möjligheterna att förflytta sig någonting som människor behöver för sin försörjning och för att kunna leva ett någorlunda bra liv.

Det som skiljer trafiken från mycket annat är att man skapar sig vanor. Bilen är onekligen oöverträffad rent bekvämlighetsmässigt. Har vi lyckats skapa ett medvetande om och en efterfrågan på kollektivtrafik, som ibland kan vara rätt besvärligt, särskilt när det gäller den manliga delen av befolkningen, ska man värna om det. Då talar staten med dubbla tungor om man har fått människor att göra sig av med sin andra bil eller fått ungdomar att inte skaffa bil utan försöker klara sina transporter med kollektivtrafik, men sedan drar in de turer som gjort det möjligt för människor att välja kollektivtrafiken som alternativ för sina resor.

Det som också är typiskt för en del av de län som vi pratar om i dag är att man är beroende av turism och att man har försökt ordna turer som gör att människor kan förflytta sig i fjällvärlden på annat sätt än med busstrafik. I dag är man tyvärr tvungen att lägga om tidtabeller och dra in en del av denna trafik. Vad finns det för alternativa försörjningsmöjligheter för dessa län? De är i större utsträckning än andra beroende av att turisterna kommer och att använda sig av detta som en näring. Den näringen förutsätter i sin tur att det finns fungerande infrastruktur, inte bara vägar som är hållbara utan också trafik på de vägarna som man kan nyttja.

Det här är en interpellation som känns väldigt viktig för mig. Jag kan illustrera hur det är där jag bor för att visa på skillnaderna i landet. När vi halverade momsens på kollektivtrafik minskade huvudmännen i Skåne län sitt anslag till trafiken med precis lika mycket. Syftet var ju att det skulle bli mer kollektivtrafik. Detta kunde man göra och trafikutbudet blev ändå detsamma. 70 % av kostnaderna för kollektivtrafiken kan man täcka med taxor där jag bor därför att avstånden är korta och vi är väldigt många som bor där. Den möjligheten finns inte för Norrbotten, Västerbotten, Västernorrland och Jämtland. De sitter i en rävsax. De kan inte gärna ta ut mer från landsting och kommuner för att klara det här.

Jag hoppas att vi i samförstånd kan få en lösning. Jag har uppfattat att statsrådet är väldigt angelägen, precis som vi, att komma till skott med den här frågan så att man inte lämnar dessa människor i sticket.

Tack för debatten!

Anf. 83 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Det är ingen slump att vi är två från Jämtland som deltar i den här debatten. Det har att göra med att läget är akut, men också att det finns en väldigt stark opinion i vårt län när det gäller kollektivtrafiken och att man är mån om att försöka rädda det som räddas kan.

Det känns bra att höra statsrådet uttrycka både en sådan medvetenhet och en tydlig målinriktning att vi måste klara det här och att det är viktigt. Precis som Messing säger har staten gjort mycket, men vi konstaterar också samfällt här att i nuläget räcker det inte riktigt.

Jag kan instämma i att man inte ska föregå parlamentariska utredningar, som ska ta ett långsiktigt grepp. Men här handlar det ju inte om att gå in i den processen utan om att i avvaktan på en mer långsiktig lösning se till att vi inte hinner förstöra en viktig infrastruktur. Om man försvagar det för mycket är ju risken att man har förändrat grundförutsättningarna när man förhoppningsvis har hittat de mer långsiktigt hållbara lösningarna.

Vi är, som sagt, överens om att vi ska hålla budgeten. Vi är överens om att vi ska hitta lösningar, och då vill jag instämma med Karin Svensson Smith som säger att det talar för att det på något sätt borde gå att hitta en lösning. Det innebär att vi, när de mer långsiktiga förslagen kommer, har lyckats hitta en lösning som har gjort att vi inte har kört allting i botten utan kan ha en god och bra kvalitet på kollektivtrafiken i glesbygden.

Anf. 84 HÅKAN LARSSON (c):

Fru talman! Jag tycker att det känns bra att det finns en insikt från statsrådets sida om lägets allvar – jag uppfattar att det finns det. Det är en bra utgångspunkt.

Som Ulrica Messing sade består Jämtlands län, som vi tar upp lite speciellt, eftersom vi är två representanter därifrån, i hög grad av många små och aktiva byar. Det finns levande samhällen, och det finns förutsättningar för inflyttning och utveckling i många av de här byarna, men när bussen slutar gå och ungdomar inte kan åka på bio i Östersund till exempel är det många familjer som tvekar. Därför är det väldigt viktigt att den här nedrustningen inte får fortsätta utan åtminstone bromsas.

Om man inte kan stödja förslaget om 100 miljoner kronor i budgeten tycker jag att man borde kunna göra en tillfällig insats i avvaktan på den här utredningens resultat. Staten har faktiskt höjt dieselskatten och fordonsskatten, som har slagit hårt mot kollektivtrafiken. Då borde man kunna göra en engångsinsats tills utredningen är färdig och det går att få en långsiktig lösning. Därför väddar jag till Ulrica Messing om att hon ska fundera över vad som kan göras snabbt, innan den här nedrustningen har kommit till stånd.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

Anf. 85 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Fru talman! Ett sätt för regeringen att kompensera för den höjda dieselskatten var att halvera momsen på kollektivtrafik. Sedan finns det, precis som Karin Svensson Smith sade, en rad olika tolkningar när det sedan gäller hur man använder sänkningen på momsen. Det beklagar jag, därför att syftet var att vi som resenärer och konsumenter skulle få ett lägre pris när vi reste kollektivt. På en del håll i landet har detta också lyckats, och det är naturligtvis viktigt.

Jag tycker i grunden att det är bra att vi har ändrat uppdraget i och med att vi bildade Rikstrafiken, så att staten har gått från att vara ett passivt stöd till att vara aktiv till exempel när det gäller att hjälpa till med upphandlingar, att ta ett samordnat ansvar med trafik över regiongränser och att inte vara så fokuserad vid de här regiongränserna. För oss som resenärer spelar det ju egentligen inte så stor roll var kommungränsen eller länsgränsen går, utan vi är måna om att infrastrukturen i sig ska fungera. I det avseendet tycker jag att staten har tagit ett ansvar, och man ska också fortsätta att ta det. Det handlar om kollektivtrafiken men också om det vi gör för de kommunala flygplatserna – det vi har gjort i Sveg, Hemavan och Torsby det senaste året. Det handlar om de pengar vi nu ska använda för tjälsäkring och om det vi gör i och med den ambition vi har för bredbandsutbyggnaden.

All infrastruktur är viktig också när det gäller glesbygdens möjligheter att utvecklas och växa. Det handlar om att kunna tillvarata den näring som är unik på många platser, och i våra nordligaste län har ofta turismen unika och speciella förutsättningar att växa med tanke på snön, kylan och isen. Det är klart att vi nationellt med infrastrukturen kan ta ett gemensamt ansvar för detta, och det kommer att gynna näringen, och det kommer att gynna enskilda personer.

Anf. 86 KARIN SVENSSON SMITH (v):

Fru talman! Här handlar det om att vi under en övergångsperiod måste ha mer än det Rikstrafiken har lyckats skrapa ihop i sin budget, det vill säga 10 miljoner extra per år tills man hittar en annan lösning. Det krävs ytterligare 17 miljoner, det vill säga totalt 27 miljoner, om jag har förstått det rätt, för att inte trafiken ska minska i omfattning. Den har ju redan minskat med en fjärdedel, vilket går stick i stäv med den uttalade viljeinriktningen härifrån om att man ska ställa om till ett hållbart transportsystem.

Jag uppskattar verkligen att statsrådet inte kastar ur sig löften som hon sedan inte kan infria, men man kan ju fundera över samverkan mellan transporterna. Vi har byggt ut X 2000-trafiken, som framför allt södra Sverige har väldigt stor nytta av. Man kan då ifrågasätta om det är rimligt att staten försörjer alla de här flygplatserna i södra Sverige med statliga bidrag för att upprätthålla trafiken när man har fått en väldigt bra snabbtågstrafik som gör att man lätt kan ta sig till och från Stockholm över dagen. Här finns kanske en möjlighet att hitta de medel som behövs för att upprätthålla kollektivtrafiken i glesbygden. Då har vi uppnått flera syften.

Det här är någonting som vi kan återkomma till senare. Jag väntar med spänning på att få se vilka initiativ regeringen kommer att ta i det avseendet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

12 § Svar på interpellation 2002/03:31 om Sveaskogs agerande på virkesmarknaden och statens ägaransvar

Anf. 87 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Maria Larsson har ställt fyra frågor till mig om Sveaskogs verksamhet. Jag besvarar dem i ett sammanhang.

Jag vill först redovisa regeringens motiv för att bilda och utveckla Sveaskog till Sveriges största skogsägare. Syftet med att bilda Sveaskog var att återföra tidigare privatiserad mark i statlig ägo. Under den borgerliga regeringen på 1990-talet privatiserades Domänverkets skogar och de statliga skogsindustrierna i ett börsbolag, där staten dock behöll aktiemajoriteten. Avsikten var att skapa ytterligare en stor svensk skogskoncern. Det försöket slog inte väl ut.

Till detta kommer att vissa av de stora skogsbolagen i vårt land har slutat att betrakta skogen och skogsbruket som en strategisk resurs i sin verksamhet. Från början var bolagen uppbyggda på en bas i skogen. Numera går råvara till industrierna alltid att köpa, särskilt som det öppnats nya råvarumarknader på andra sidan Östersjön. Skogsbolagen gör sina strategiska investeringar i industrierna ofta nära kunderna utomlands.

Med betydande arealer skog i statlig ägo får vi möjligheter att genomföra den skogs- och miljöpolitik som vi vill driva. Bolaget bör utveckla skogsbruket och vara ett föredöme i ett miljöinriktat skogsbruk.

I det ursprungliga förslaget om att bilda Sveaskog angav regeringen bland annat som en positiv effekt av ett separat statligt skogsbolag att vedråvaran kan komma att säljas på en kommersiell och öppen marknad samt att köpsågverk kan ha lättare att få tillgång till råvara. Utskottet såg fördelar i att marknaden för vedråvara vidgades. I förslaget om att förvärva Assi Domän sade regeringen bland annat att i fråga om de industriella verksamheterna skulle Assi Domäns framgångsrika utplacering av den industriella verksamheten i nya strukturer fortsätta och avslutas. Staten ska inte vara en långsiktig ägare till industriell verksamhet inom det skogliga området.

Verksamheterna i Sveaskog och Assi Domän har åter slagits samman under våren i år. Sveaskog har deklarerat att bolaget avser att vara en aktiv part i omvandlingen av strukturen i sågverksindustrin. Sveaskog förvärvade i somras skogsmark och en såg av Korsnäs AB. På det skogliga området har bolaget bland annat utvecklat en miljöpolicy och förutsättningarna för markförsäljningen, allt enligt riksdagens beslut.

Maria Larsson tar upp Sveaskogs intressen i industriell verksamhet. Bolaget har deklarerat att Frövi pappersbruk kommer att säljas när det blir ett lämpligt tillfälle.

Sågverksfrågan är mera komplicerad. Vi vet alla att sågverksnäringen har haft problem med sin struktur under flera tiotal år. Flertalet bedömare

anser att en omstrukturering krävs för att uppnå en effektivare och mera lönsam bransch. Jag värdesätter Sveaskogs ambition att medverka i omstruktureringen. Den krävs enligt bolaget för att ta till vara det skogskapital bolaget förvaltar. En sådan omstrukturering tar tid, men det är resultatet som räknas.

Maria Larssons andra huvudfråga berör Sveaskogs aktivitet på virkesmarknaden. Det överordnade målet för bolaget är att på ett föredömligt sätt förvalta den skogsmark bolaget äger. Värdet på markinnehavet ska utvecklas. Bolaget ska vara en kommersiell aktör på marknaden. Att bolaget i det sammanhanget verkar för att förbättra tillgången på virke för industrin genom en betydande virkeshandel ser jag inga problem med.

Staten är, efter bildandet av Sveaskog, förvärvet av Assi Domän och av skogsmark från Korsnäs AB, Sveriges största ägare av produktiv skogsmark. Självklart är det ett innehav som förpliktar till att vara en professionell och föredömlig förvaltare av denna tillgång. Jag har stora förväntningar på att Sveaskog fungerar väl i den betydelsefulla rollen.

Anf. 88 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag vill tacka ministern för svaret även om de två sista frågorna kanske inte har fått något svar alls. Det ska jag, fru talman, be att få återkomma till senare.

Sveaskog har enligt det beslut som fattades här i riksdagen tre alldeles särskilda uppgifter, nämligen att vara ett föredöme i miljöhänsende, att underlätta markbyten och sist men inte minst viktigt att främja konkurrens och tillgång på vedråvara. Den industriella verksamheten skulle avvecklas. Det instämde ju även ministern i.

Ministern säger i sitt svar att i det ursprungliga förslaget om att bilda Sveaskog angav regeringen som en positiv effekt att vedråvara kommer att säljas på en kommersiell och öppen marknad samt att köpsågverk lättare kan få tillgång till råvara. Jag kan inte låta bli att undra vad ministern menar med "det ursprungliga förslaget". Det ursprungliga förslaget var ju det förslag som riksdagen tog ställning till. Vilka förändringar har regeringen gjort eller låtit Sveaskog göra som inte fanns med i detta ursprungliga förslag? Det är en fråga.

Vidare står det i svaret: "Sveaskog har deklarerat att bolaget avser att vara en aktiv part i omvandlingen av strukturen i sågverksindustrin." – "Sveaskog har deklarerat". Är det praxis att de statliga bolagen dikterar för ägaren vad de avser att göra? Borde inte direktiven gå i motsatt riktning?

Hur kommer det sig över huvud taget att Sveaskog som enligt riksdagens beslut ska sälja ut sin industriella verksamhet i stället köper på sig mer och fler sågverk? Hur kommer det sig att Sveaskog har ökat sina köp av timmer från enskilda skogsägare och haft ett prispåslag på upp till 20 % över marknadspris? Det skulle bli billigare råvara. Den blev dyrare.

Hur kommer det sig att Sveaskog ökar sin egen volym i de egna sågarna med 0,2 % enligt den senaste delårsrapporten? Detta innebär att volymen måste minska någon annanstans. Sveaskogs volymökning motsvarar produktionen i tre fyra medelstora köpsågverk. Vedråvaran minskar för köpsågverken. Vilka köpsågverk är det som ska läggas ned, ministern, på grund av Sveaskogs ökade volym?

Hur kommer det sig att Sveaskog köper alltmer timmer privat och sågar alltmer timmer i sina egna sågverk? Hur kommer det sig att Sveaskog nu under hösten har gett besked till flera köpsågverk om att några fortsatta leveranser av timmer inte är att räkna med? Hur kommer det sig att Sveaskog tvingar de privata sågverken att sälja tillbaka sågverksflisen till Sveaskog till ett underpris?

Allt detta tycker jag tyder på att ägaren staten har tappat greppet över Sveaskog som i dag agerar på ett sätt som ligger fjärran från riksdagens beslut. Man har uppenbart missbrukat sitt ansvar och gått en egen väg. Frågan är vilket ansvar ministern är beredd att ta för ett statligt bolag som agerar tvärs emot sin uppdragsgivare.

Anf. 89 OLA SUNDELL (m):

Fru talman! Jag kan lova näringsministern att Sveaskog inte är något föredöme på virkesmarknaden som det ser ut i dag. Maria Larsson beskrev det väldigt väl.

Vi går tillbaka till det som hände. I valrörelsen 1998 kom förslaget från Anders Sundström om att Sveaskog skulle knoppas av. 2001 köpte Sveaskog Assi Domän. Det bildades en skoglig jätte under förespegling att just köpsågverken skulle få mer virkesråvara. En annan förespegling var att naturvårdshänsynen i skogsbruket skulle underlättas genom att man skulle kunna byta mark med privata markägare genom detta förfarande.

På detta följer vad Björn Rosengren sade när Sveaskog köpte Assi Domän: Detta med skog skulle inte vara någon lektuga för rika människor – skog var en alltför allvarlig fråga för att handhas av privata ägare. Det var ett hopkok – humbug skulle jag vilja påstå – av den typen av argument när det gällde att skapa ett skogligt bolag.

Hur har det då blivit med virkesmarknaden? Sveaskog har utvecklats till världens största virkeshandlare. Det är en virkesnasare i dess bästa bemärkelse. Man avverkar i dag egna skogar – i runda slängar sex och en halv miljoner kubikmeter per år men balansomslutningen är nära nog den dubbla. Man handlar på marknaden. Man importerar, köper och säljer, och man är aktiv just på rotpostmarknaden där köpsågverken behöver vara aktiva för att köpa sin virkesråvara. Man konkurrerar alltså med köpsågverken på rotpostmarknaden. Det går rakt emot de argument som låg till grund för bildandet av Sveaskog. Man försvårar alltså för köpsågverken.

Till detta hör att vd:n för Sveaskog har aviserat att man plötsligt ska avsätta 20 % av den produktiva skogsmarksarealen för naturvårdsändamål. Det innebär att den volym som är möjlig att avverka kommer att minska ytterligare. Det kommer också att innebära att man kommer att bli än mer aktiv på rotpostmarknaden till förfång för köpsågverken.

Den strategi som man driver har inget att göra med det ursprungliga förslaget. Den leder förstås i slutändan till att lönsamheten för köpsågverken minskar. Så småningom kommer naturligtvis flera av inlandssågverken som har den sämsta konkurrensförmågan att slås ut.

Den viktigaste åtgärden i detta skede skulle, enligt min mening, vara att sälja ut delar av Sveaskogs skogsareal just till privata skogsägare. Det är en oerhört viktig regionalpolitisk åtgärd samtidigt som mångfalden skulle öka. Fler skulle kunna vara säljare av virkesråvara. Vi ska komma

ihåg att när Sveaskog knoppades av sade man att detta var bra för köpsågverken – det blir en säljare till på marknaden. När man sedan slog ihop de statliga bolagen var det precis samma argument fastän en säljare försvann. Detta är helt huvudlöst. Det har visat sig nu att denna monopolgigant har förstört virkesmarknaden i stora delar av Norrland. Det innebär naturligtvis att köpsågverk kommer att slås ut.

Anf. 90 ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Det är trevligt att stå i den här talarstolen. Det var ett tag sedan för mig.

Jag begärde egentligen ordet efter att ha läst Maria Larssons interpellation. Jag har levt och verkat hela mitt liv i Norrland. Jag har sett företag komma och gå. Det som bekymrar mig väldigt mycket är att det under ganska lång tid, under hela 1900-talet, funnits företag som sett på råvarutillgångarna i Norrland ungefär som en kolonialmakt. Man har tagit ut råvaran, gjort vinster på råvaran och fört pengarna någon annanstans.

Det där är ingenting som jag tycker om. Jag tycker att det är ganska självklart att man ska ha en utveckling där de företag som är verksamma i Norrlands inland använder de vinster man genererar i sin råvaruproduktion till att skapa mervärden för den regionen.

I den meningen var det för mig ett väldigt positivt beslut när Sveaskog sade att man ville medverka i den processen. Man ville se till att man hade egna sågverk som användes för att skapa mervärde och jobb.

Jag har väldigt svårt att se hur en norrlänning skulle tycka att det var jättefint att de skogsvinster som skapas just i bolaget Sveaskog ska delas ut till aktieägarna och inte plöjas ned i ett mervärde i industrin. Tänk om det vore beskedet till alla andra aktieägare som driver verksamhet i Norrlands inland – att alla vinster som skapas i de rörelserna skulle skickas ut till aktieägarna och att ingenting av vinsten skulle användas till att skapa ett mervärde. Det vore ju förskräckligt! Det vore en ren kolonialmaktssyn på Norrlands inland.

Anledningen till att jag begärde ordet var alltså att jag ville fråga Maria Larsson vad hon menar att Sveaskog ska göra av de vinster som Sveaskog genererar i det skogsbruk man bedriver i Norrland. Ska de användas oavkortat till utdelning till aktieägarna och inte till någon del återinvesteras i industriell verksamhet i Norrlands inland? Om svaret på den frågan är ja, är det då en princip som Maria Larsson tycker ska gälla för all industriell verksamhet i Norrlands inland?

Jag hoppas verkligen att riksdagen är klokare än så och att riksdagen där samhället och staten är ägare till industriell verksamhet i Norrlands inland tar lika seriöst på uppgiften att skapa mervärden som de privata ägare som finns – skogsägarföreningar, SCA, Stora och alla andra som jobbar med att skapa mervärden i Norrlands inland. Jag fattar inte den position ni intar när ni vill exploatera – ja, man kan till och med säga suga ut – Norrlands inland i stället för att använda vinsterna till att skapa mervärden.

Anf. 91 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Maria Larsson försöker finläsa mitt ordval och antyder att direktiven för detta bolag har ändrats, underförstått i smyg eftersom dessa ändringar inte har passerat riksdagen. Hon säger att jag sade att de

”ursprungliga” direktiven sade någonting och försöker göra en poäng av att det nu skulle vara på något annat sätt. Samtidigt säger både Maria Larsson och Ola Sundell att bolaget agerar på tvärs mot direktiven, att direktiven för bolaget har ändrats, inte följs eller vad det nu är och att jag bör använda mitt ministerämbete till att gripa in och ändra på detta.

Min åsikt är att de direktiv som gäller, och som har gällt på samma sätt hela tiden, följs av Sveaskog. Sveaskog agerar på marknadens villkor, och det är vad direktiven säger att man ska göra. Nu leder detta marknadsmässiga agerande till att priserna blir för höga, tycker Maria Larsson och Ola Sundell. Mitt svar på det är att om marknaden nu ger för höga priser tycker inte jag att det finns något skäl för Sveriges största skogsägare, som ägs av hela Sveriges folk, att sälja timmer med rabatt för att subventionera sina kunder i ett läge där det till och med råder brist på virke på sina håll. Och om det nu är så att man säljer för dyrt, varför väljer inte kunderna att hitta andra leverantörer? Det går att hitta import, och det finns ju viss konkurrens. Det är inte bara en säljare på marknaden.

Min grundinställning är som sagt att om marknadsmässigt agerande leder till det här priset ska vinsten hamna i skogsbruket och inte hos skogsbrukets kunder av någon sorts administrativa skäl som vi ska stå här i riksdagen och bestämma – eller ännu värre: som jag ska sitta ensam i min kammare i Regeringskansliet och bestämma.

Det leder mig till en annan reflexion. Ni vill att jag ska styra och ställa, att jag ska gripa in och att jag ska lägga mig i hur det här bolaget sköts. Det kan man väl tycka. Men samtidigt vet jag ju att ni vill sälja hela bolaget. Ni vill privatisera bolaget, sätta det på börsen eller vad ni nu vill göra med det, som om kvartalskapitalismen inte hade nog att göra i det långsiktiga skogsbruket. Jag tycker att ni måste bestämma er. Antingen ska jag lägga mig i och ha detta som ett instrument, eller också ska vi sälja och privatisera. Ni kan väl inte vilja att man ska göra båda delarna – avyttra ett instrument som man ska använda mer aktivt än i dag.

Jag skulle vilja höra vilket av detta som är politiken. Är det att man ska styra mer, eller är det att man ska avhända sig det styrinstrument som nu finns?

Anf. 92 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag kan ha förståelse för att näringsministern kanske ännu inte har satt sig in i alla de statliga bolag som numera ligger under näringsministerns hatt. Men jag blir något förvånad över de knapphändiga svar jag får på alla de frågor som jag radade upp och som talar om att det finns missförhållanden i dag i Sveaskogs agerande. Det fanns inte ett enda bemötande om sakfrågornas innehåll, och det tycker jag är väldigt märkligt. Jag kan dock ha förståelse för det eftersom ministern är ny i sin roll.

Anders Sundströms inlägg här var dessutom något märkligt. Det är klart att vi alla vill ha en utveckling där företag ger livsmöjligheter för människor i Norrland. Att skapa mervärde och jobb – det är just därför jag står här och slåss för den här saken. Det som händer genom Sveaskogs agerande är nämligen också att människor riskerar att bli arbetslösa, att privata företag håller på att gå i konkurs. Då menar jag att ett statligt bolag, som har fått speciella direktiv, också har ett särskilt ansvar

Prot. 2002/03:28
3 december

Svar på
interpellationer

att inte missbruka sin storägarroll på marknaden. Det är vad som håller på att hända i dag.

Det jag vill är naturligtvis att den industriella verksamheten avvecklas. Det står i riksdagsbeslutet, och jag tycker att det är väldigt märkligt att Anders Sundström företräder en annan linje här.

Björn Rosengren sade: "Därför passar ett från industri renodlat Sveaskog med ett vidare ansvar väl in i ett statligt ägande. Kvarvarande industrier i Assi Domän ska liksom de redan sålda på ett ansvarsfullt sätt avyttras till köpare som kan utveckla dem bättre i en ny struktur."

Detta stod den förre näringsministern här i kammaren och sade. Nu är budskapet uppenbarligen ett annat.

Jag vill ta ett exempel från Pajala kommun, om det är svårt att förstå vad som i dag håller på att hända på marknaden, för att än en gång belysa detta. Så här ser det ut i Pajala: Sveaskog äger 40 % av skogsarealen i kommunen och är också den dominerande uppköparen. Sågverken uppskattar att Sveaskog kontrollerar uppåt 70–80 % av virkesflödet i kommunen. Sågverken klagar på att prisnivån på virket har blivit väldigt hög. Det är ju det som händer: Priserna drivs i dag upp på grund av att det finns en stor aktör som gör en stor förtjänst på virket och sedan dumpar priset på flismarknaden för att kompensera köpet av timmer till högt pris.

Av det totalt i kommunen avverkade timret går ca 50 % ned till sågverken vid kusten, och merparten av detta går till Sveaskogs eget sågverk. De privata näringsidkarna där uppe talar ganska mycket om hur Sveaskog sorterar timret så att klentimmer och övergrovt går till köpsågverken och de lönsamma mellandimensionerna går till Sveaskogs egna sågverk.

I Pajala kommun finns två toppmoderna sågverk med kapacitet att såga egentligen allt som växer i den kommunen. De är nu hänvisade till att köpa en stor del av sitt virke längre bort, även i Finland, för att kunna upprätthålla en lönsamhet.

För att ytterligare kontrollera marknaden kräver nu Sveaskog att massaflisen, som utgör en betydande del av produktionen, ska gå tillbaka till dem så att de själva får sälja flisen vidare till massaindustrin. Inför den avtalstid som nu förestår har Sveaskog annonserat att de vill minska volymen till köpsågarna i stället för att öka den. Tillgången till vedråvara skulle öka, men allting går motsatt väg mot det riksdagsbeslut som vi fattade i den här kammaren. Är det verkligen ingenting som bekymrar ministern?

Anf. 93 OLA SUNDELL (m):

Fru talman! Tunt, kan man väl säga om svaret. Det var inte speciellt klarläggande just vad gäller att det skulle skapas en situation där man lever upp till de ställningstaganden som gjordes i riksdagsbeslutet.

Man kan säga att det var ett felaktigt beslut att skapa den här skogliga giganten. Det var fel att knoppa av 1999 och det var fel 2001. Men nu lever vi med det där, och då är frågan till ministern: Accepterar du den situation som vi beskriver? Det är verkligheten.

Man har utvecklats till en virkeshandlare. Man konkurrerar med köpsågverken på deras rotpostmarknad, och det innebär naturligtvis att råvarupriset går upp på ett konstlat sätt just därför att man har den här monopolställningen och kan dominera marknaden. Det är väldigt stor

skillnad på ett litet köpsågverk som handlar kanske 300 000 kubikmeter och den här giganten som kan styra och ställa i bägge leden, både när det gäller flispriset och sågtimmerpriset.

Det har i verkligheten inneburit att de här sågverken betalar råvaran två gånger, dels genom ett högre pris än man borde ha fått om marknaden hade varit mer i balans än den är nu, dels genom flispriset som Sveaskog också kontrollerar. Det är väldigt få köpare av den här flisen. Det är alltså problemet i den här situationen.

Jag hoppas att ministern kommer till skott i nästa svar och åtminstone ger någon form av andemening åt att det finns en rimlighet i att man förändrar den här situationen. Det kan inte vara så att man just genom att göra precis som man vill när man är en gigant på marknaden slår ut de här köpsågverken och tar bort jobben från Norrlands inland som vi alla vill ha.

Anf. 94 ANDERS SUNDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag vill gärna hänga på och fortsätta fråga Maria Larsson. Jag ställde bara en fråga och den är rätt lätt att svara på: Vad tycker Maria Larsson att Sveaskog ska göra med de vinster de gör i skogsbruket i Norrlands inland, ska de vinsterna delas ut till aktieägarna eller bör en del av vinsten användas för att skapa ett mervärde i Norrlands inland?

Frågan kan verka retorisk, men vi som lever där uppe har en ganska lång historia. Vi har sett många företag som bara använt råvaran som en möjlighet att exploatera tillgången, ta ut kapitalet och föra det ut ur regionen. Jag har väldigt svårt att förstå att just skogsägaren staten, som till råga på allt är den störste skogsägaren i Norrlands inland, ska vara den skogsägare som inte alls ska medverka till att bygga industriell kapacitet av det mervärde, det aktiekapital, den balansräkning som faktiskt står och växer i Norrlands inland. Den balansräkningen borde väl vi som är riksdagsledamöter vara rädda om och vilja att den används på rätt sätt. Det är min enkla fråga.

Sedan kan jag säga till Maria Larsson att jag har besökt bägge sågverken i Pajala. Jag har faktiskt gjort det rätt nyligen också. Många gånger under årens lopp har jag gjort det. Så mycket kan jag säga att Domänverket, som sedan blev Assi Domän och som nu är Sveaskog, har vid otaliga tillfällen medverkat till att de här sågverken fått virke. De har också fått det på villkor som över tiden många gånger har varit bättre, till och med mycket bättre än de kunnat få på annat håll. Det är också därför de har fortsatt att vara största leverantör till till exempel Krekula och Lauri i Tärendö, som du pratar om!

Anf. 95 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag har rätt utförligt redovisat det synsätt som styr regeringens politik i den här frågan och hur jag ser på bolagens agerande. Jag har kommenterat den kritik som två av debattörerna har framfört.

Men jag dristade mig också till att själv ställa några frågor. Två stycken. Jag fick inte svar på någon av dem. Maria Larsson har ju en replik kvar om två minuter så jag kan väl ställa min fråga igen: Varför ska hela svenska folket genom sitt ägda bolag, Sveaskog, subventionera vissa kunder genom att sätta administrativa priser och inte agera på marknadens villkor? Varför ska vi lägga vinsterna i kundledet och inte i

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

skogsledet i glesbygden där de ger jobb och inkomster åt människor som lever av skogen? Jag fick inte tillstymmelsen till svar på detta. Det finns en chans till.

Jag är så trött på dessa marknadsekonomin banerförare som bara gillar marknadsekonomin i högtidstalen. Men när marknadsmässigt agerande leder till resultat som går emot ens egna intressen ska man inte agera enligt marknadens villkor, inte ta de priser som marknaden ger utan välja någon annan modell för prissättningen än den man får när konkurrenterna möts på marknaden. Jag tycker att det är så tröttsamt. Men jag ser fram emot en förklaring som undanröjer mina dimmor på det här området.

Jag hade en fråga till: Ska jag lägga mig i, ändra, styra och ställa och bestämma på min kammare hur det ska vara, eller ska jag sälja bolaget? Ni har ju båda åsikterna. Ska jag sälja bolaget och avhända mig det instrument som Maria Larsson tycker att jag ska använda mer aktivt genom att dra i spakar, trycka på knappar och vrida på rattar så att varje kund kan få precis det pris som Maria Larsson tycker att Sveaskog ska ge dem. Vilket val är det? Ska vi ha instrumentet och använda det mer aktivt, eller ska vi avhända oss det genom att utsätta det för kvartalskapitalismens nycker på börsen?

Anf. 96 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Jag blir inte särskilt hoppfull av den här debatten. Det ställs väldigt många frågor till mig! Nu måste jag upplysa herrarna om att interpellationer är riksdagsledamöternas möjlighet att få ställa frågor till ansvarig minister. Det är det de är till för. Jag svarar gärna på frågor sedan om det eventuellt återstår några. Men jag tänker inte använda min tid till framför allt det.

Marknaden är inte fungerande i dag. Den undergrävs av att det finns en ensidig aktör som agerar på ett icke marknadsmässigt sätt. Det finns inget överskott av virke i Norrland. Det finns en balans i dag mellan virkestillgång och sågverk. Det betyder att när Sveaskog ökar sin volym måste andra lägga ned. Det blir de privata aktörerna. Det är därför jag talar mig varm för den här frågan. Det håller på att hända någonting som kan få stora konsekvenser för många människor i form av konkurser och att de mister jobb. Det tror jag inte är den utveckling som näringsministern vill se i det inre av Norrland eller i hela Norrland. Därför engagerar den här frågan mig storligen.

Jag är övertygad om att Sveaskog i dag är en alltför stor skogsägare och att bolaget bör sälja ut en del poster. Det ska vara små poster så att många privata ägare har chans att köpa mark så att det blir möjligt för dem att bli så stora ägare att de kan leva på sitt skogsinnehav, bli aktiva brukare och få sitt livsuppehälle där.

Jag är också övertygad om att sågverksnäringen klarar omstrukturen själv, att Sveaskog gör mer skada än nytta där i dag. Inte ett enda sågverk till ska köpas. Nu måste ministern ta ansvar för att börja försäljningen, och det är det jag kräver, inte köpa in fler sågverk. Detta är vad riksdagen har beslutat, och det är ministerns ansvar att fullfölja detta. Det är bara det jag begär.

Är ministern beredd att ta ansvar för de beslut som riksdagen faktiskt har fattat? Tack för debatten!

Anf. 97 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag medger att det är en fråga som jag inte har tid att ta upp. Det gäller frågan om avyttring av industrier.

Jag delar uppfattningen att det långsiktiga målet ska vara att den delen av bolaget ska avyttras. Men det är min skyldighet, och det är bolagsstyrelsens skyldighet, att beakta skattebetalarnas ekonomiska intressen och välja tidpunkter för detta som är ekonomiskt gynnsamma. Jag vill inte medverka till att använda ett dåligt marknadsläge för att dumpa ut aktier och bolag på marknaden när det inte finns någon efterfrågan och därmed inte tillvarata de möjligheter till värden som finns i bolaget.

Marknadsläget för aktier i dag är ganska dåligt. Jag tycker inte att det nu är läge att för mig som ägare, eller för riksdagen som ägare, uttala direktiv till bolagets styrelse, som har att ta till vara bolagets intressen, att nu bortse från marknadsläget, bortse från den ekonomiska lönsamheten, och av ideologiska skäl, blixtnabbt, med racerfart, dumpa ut bolag, dumpa ut aktier, dumpa ut anläggningar, i ett marknadsläge där det inte finns några köpare. Det vore oansvarigt mot mina uppdragsgivare, det vill säga väljarna och skattebetalarna – även om det vore gynnsamt för dem som i dag är stadda vid kassa att snappa upp aktier. Jag vill inte medverka till att sätta press på bolaget.

Det här är ytterligare ett område där vi skiljer oss åt. Jag noterar att Maria Larsson använder ytterligare flera minuters repliktid utan att ens komma i närheten av att försöka svara på de frågor som jag ställde i denna debatt. Det är trots allt en debatt. Gäller det bara frågor och svar ensidigt i en riktning utan debatt har vi ett skriftligt frågeinstitut som jag kan rekommendera Maria Larsson.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 2002/03:41 om stålproduktionen i Degerfors

Anf. 98 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Peter Pedersen har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att säkerställa fortsatt stålproduktion på den nedläggningshotade enheten vid stålverket i Degerfors. Peter Pedersen har också ställt frågor kring ägarnas ansvar för ingångna avtal och utfästelser, finansiella åtaganden genom till exempel AP-fonderna samt om regelverk som möjliggör uppbyggnaden av lokala och regionala fonder för att underlätta ett långsiktigt ägande som ligger närmare berörda verksamheter.

Min grundläggande inställning är att strukturrationaliseringar alltid måste ske under socialt acceptabla former. Beslut om nedläggningar bör grunda sig på marknadsekonomiska skäl. Om till exempel utländska ägare tar andra hänsyn än rent ekonomiska och produktionen i Sverige läggs ned av andra skäl, handlar det både om kapitalförstöring, att den ekonomiska rationaliteten sätts ur spel och att människor utsätts för onödigt lidande.

Avesta Polarit AB:s beslut förra året att lägga ned viktiga delar av stålproduktionen i Degerfors har blivit ifrågasatt, då det gäller en produktion med hög kvalitet och hög konkurrenskraft.

Prot. 2002/03:28

3 december

*Svar på
interpellationer*

Peter Pedersen hänvisar i sin interpellation till ett avtal mellan bolaget, kommunen och länsstyrelsen som skulle möjliggöra för annan intressent att ta över produktionen. Dokumentet är inget juridiskt bindande avtal utan ett måldokument för omställningsarbetet i Degerfors kommun i vilket de berörda parterna uttrycker en positiv inställning till att finna lösningar.

Regeringen har tillsatt Tillväxtdelegationen, som har till uppgift att stärka utvecklingen i delar av Bergslagen. I Karlskoga–Degerfors-regionen pågår ett omfattande utvecklingsarbete kring högt kvalificerad industriell verksamhet. Karlskogainstitutet bildades i början av 2002 genom ett samarbete mellan forskarvärld, näringsliv och Vinnova. Institutet kommer bland annat att arbeta med inriktning mot ny avancerad materialtillverkning.

I Degerfors pågår också ett aktivt omställningsarbete. Det är ett samarbete mellan Avesta Polarit, Degerfors kommun, Länsstyrelsen i Örebro län och Nutek/Almi. Uppgiften är att rikta utvecklingsinsatser mot de personer som kan bli övertaliga och medverka till att den kompetens som riskerar att försvinna från orten tillvaratas och utvecklas.

Av besked som lämnats av företaget, så sent som i går i massmedierna, har Avesta Polarit beslutat köpa kvartoplätsverksamhet i Tyskland och flytta produktionen till varmvälsplåttillverkningen i Degerfors. Enligt uppgifter lämnade av koncernchefen kommer detta att öka produktionsvolymen i Degerfors med ca 50 % och därmed säkra befintliga arbetstillfällen samtidigt som det skapar nya.

När det gäller AP-fondernas möjligheter att göra finansiella åtaganden har riksdagen delegerat detta till fondernas styrelser. Som övergripande princip gäller att pensionsfonder ska förvalta fondmedlen till största möjliga nytta för pensionssystemet. Sjätte AP-fonden har ett separat uppdrag att investera i små och medelstora företag, fortfarande inom ramen för vad som är till nytta för pensionssystemet.

Slutligen när det gäller frågan om regelverk för att möjliggöra uppbyggnaden av lokala och regionala fonder som kan skapa ett långsiktigt ägande på kommersiell grund finns det inga begränsningar som hindrar detta.

Anf. 99 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsminister Pagrotsky för svaret på min interpellation. Men jag måste erkänna att jag inte är speciellt nöjd, snarare lite besviken över att svaret är passivt och defensivt.

Det brukar sägas att debatten i riksdagen ska spegla och vara i framkanten av den aktuella debatten. Det är denna debatt.

I går hade jag den stora förmånen att tillsammans med ett antal vänsterpartister, bland annat Gudrun Schyman, få en debattartikel införd i Aftonbladet – det är inte var dag man lyckas med det – som handlar om denna fråga. Samma dag, det vill säga i går, hade vd:n för det berörda företaget Avesta Polarit, Ossi Virolainen, en debattartikel i Dagens Nyheter. Det var sensationellt av två skäl, dels att han skriver i Dagens Nyheter, dels att han över huvud taget kommenterar affären eftersom han hittills har varit helt tyst i frågan.

I dag behandlar Aftonbladet debattartikeln av Virolainen på ledarplats med rubriken ”Chefen ömkar sig – folket lider”. Det kan jag som Degerforsbo instämma i.

I dag finns en artikel i Dagens Nyheter med rubriken ”Ännu finns hopp för Degerfors”. Jag vet inte riktigt vad man grundar det på.

Sanningen är att de som arbetar i den framgångsrika och vinstgivande enheten Degerfors Stainless slits mellan hopp och förtvivlan – liksom hela orten Degerfors. Beslutet om nedläggning togs första gången redan 1993. Då fördes en hård kamp av löntagarna och facket. En löntagarkonsult tog fram en ny affärsidé, som sedan blev Degerfors Stainless. Beslutet upphävdes 1995. Bara det att ta tillbaka ett nedläggningsbeslut är sensationellt. Idén ledde för något år sedan till en lönsamhet om 40 %. Aftonbladet skriver – det är inte bara jag som säger detta – att som tack ”stjäl” företaget affärsidén, inte för att den är dålig utan för att den är så bra, och den flyttas till enheten i Sheffield i England. Många med mig misstänker att det har att göra med att när man fusionerade det företag som i dag heter Avesta Polarit fanns en uppgörelse som inte byggde på affärsmässighet utan som byggde på att säkerställa fortsatt produktion vid det enda kvarvarande rostiga stålverket i England, nämligen Sheffield.

Det intressanta är att det inte är vanliga obskyra vänstertidningar eller lokala tidningar som kritiserar beslutet, utan även affärstidningar har kritiserat detta och ifrågasatt rationaliteten och affärsmässigheten.

Jag blir något förvånad när näringsministern säger att strukturrationaliseringar ska ha en social verkan. Det tycker jag också. Men här är det inte fråga om strukturrationalisering. Rolf Jansson skriver i sin utmärkta bok *Stålbadet i Degerfors: en lönsamhet till döds* att man har tagit fram en oerhört effektiv organisation, en hög kostnadseffektivitet och en stor lönsamhet. Det är alltså ingen strukturrationalisering. Det är inte så att det skulle vara olönsam, icke-produktiv verksamhet som läggs ned. Det är snarare tvärtom.

Det intressanta är också att den kände industrialisten Carl Bennet faktiskt har gått in och försökt köpa verksamheten. Enligt egen uppgift behövdes det ungefär 300 miljoner kronor i ett läge för att kunna ta över och föra över det här till ny produktion. En ganska stor del av summan var framme. En struntsumma fattades i ett läge för att det skulle gå i hamn. Jag kan inte uppfatta att Avesta Polarit, som ministrerns svar ger sken av, är speciellt beredda att gå till mötes och leva upp till det här – mycket riktigt – icke juridiskt bindande avtalet.

Om man menar allvar med vad man säger till dem som jobbar där och till Degerforsborna borde man rimligtvis vara nöjd med att slippa en jättestor nedläggningskostnad, omställningskostnad och saneringskostnad och i stället få möjlighet till framtida vinst i ett produktivt företag. Tror man inte på det så tror man faktiskt inte på sina egna argument. Man säger att man lägger ned för att det här inte är en lönsam industri. Men man är tydligen livrädd för att någon annan ska gå in och ta över verksamheten och bevisa att det är fel.

Jag vill fortfarande fråga: Anser ministern att den svenska regeringen har gjort tillräckligt för att sätta press på de finska ägarna? Det är ju den finska staten som är huvudägare i Outokumpu, som i sin tur är huvudägare i Avesta Polarit.

Prot. 2002/03:28
3 december

Svar på
interpellationer

Anf. 100 HELENA ZAKARIASÉN (s):

Fru talman! Jag vill också börja med att tacka näringsministern för svaret och för att han ser allvarligt på hur situationen faktiskt ser ut i Degerfors. Det är viktigt att politiska företrädare visar engagemang för utsatta människor i utsatta situationer.

Men jag vill också slå fast att det är viktigt att politiker och politiska partier i en sådan här viktig fråga inte enbart hänger sig åt att försöka plocka politiska mediepoäng. Den enda lösningen, inte minst med hänsyn till stålverksarbetarna i Degerfors och deras familjer, kan därför inte vara att debatten kring den här frågan enbart förs på DN Debatt och i andra liknande forum. Det är i stället viktigt att det finns en samhällelig och politisk enighet kring storföretagens samhällsansvar så att problemen i Degerfors och på andra ställen runtom i landet kan lösas.

Arbetet med att producera stål och besläktade produkter har långa traditioner i Sverige. I Degerfors har sådan produktion ägt rum i nära 350 år. Det är också en av Sveriges viktigaste basindustrier. Därför kan det tyckas märkligt att Sverige helt och hållet saknar ägande på det här området. Närhet mellan huvudkontor och produktion spelar roll, naturligtvis, både för bygden och för regionen men kanske ännu mer för företagsledningens känsla för människorna som bor och arbetar där.

Men även om just den diskussionen också är viktig hör den kanske inte hemma just här och nu. Det som är viktigt här, det absolut viktigaste för stålverksarbetarna i Degerfors, är just nu ingenting annat än att Avesta Polarit tar ett ordentligt samhällsansvar och fullföljer sina åtaganden gentemot sina anställda och resten av bygden.

Anf. 101 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag får börja med att tacka Peter Pedersen för hans replik. Jag är inte bortskämd med att sitta och lyssna på en fyra minuter lång replik av raskäll på någon annan än på mig. Peter Pedersen använde hela debattiden till att skälla på företaget. Jag har ingen anledning att försvara företaget, även om kanske en och annan åhörare fick intrycket att det var riktat mot mig, att jag skulle ha tagit parti för företagets beslut i det här fallet. Jag kan berätta att det faktiskt är fel. Jag har ingen anledning att försvara det som företaget har gjort.

Jag konstaterar att med den ordning vi har i Sverige har regeringen ingen möjlighet att överpröva företagets beslut. De har full rätt att också fatta dåliga beslut, faktiskt till och med idiotiska beslut. Jag kan inte som näringsminister begära att få överpröva allt detta. Det är ett faktum för mig att de har valt det här. Även jag har väldigt svårt att förstå den ekonomiska rationaliteten och den ekonomiska logiken. Men jag konstaterar att det är deras sak.

De har med sitt beslut skapat oro, osäkerhet och otrygghet för framtiden för hundratals familjer i Degerfors. Jag beklagar det. Det är ett tungt ansvar, och jag hoppas att de verkligen har tänkt igenom detta mycket noga och övervägt alla andra alternativ. Det vore ju väldigt illa om det var så som interpellanten tror, och som många andra anför i debatten, att det finns andra skäl än ekonomiska för det här beslutet. Jag konstaterar dock att jag som näringsminister inte kan stå och säga att jag har en åtgärd i bakfickan, nämligen att förbjuda det beslut som det handlar om här.

Däremot kan jag säga min åsikt att företagen måste leva upp till inte bara det normala, rimliga, sociala ansvar som man av anständighetsskäl och andra skäl har rätt att kräva av ett företag i en sådan här situation utan också till det måldokument som de har undertecknat och utarbetat tillsammans med olika myndigheter. Däri ligger en aktiv strävan att medverka till andra lösningar, att engagera sig och jobba aktivt för detta.

Vi kunde läsa i tidningen i går att ett sådant här förslag har misslyckats. Förhandlingarna har inte gått i lås. Det antyds här och där att det finns andra förhandlingar. Jag kan bara vädja till alla inblandade, och i första hand till företaget, att anstränga sig så långt det någonsin är möjligt för att försöka hitta en lösning som innebär att jobben tryggas för fler i Degerfors.

Ett bidrag kan jag konstatera att företaget presenterade i sin artikel i går. Det handlade om att köpa ett företag i Tyskland som tillverkar olika saker. Det handlar bland annat om en del kvaliteter vars produktion är flyttad till Degerfors. Det skapar en bättre utvecklingsmöjlighet för den återstående delen, som är en stor del av järnverket i Degerfors. Det skapar en bas för en fortsatt utveckling som gör att man står på stabilare grund och dessutom behöver nyanställa några tiotal personer, jag kommer inte ihåg vilken formulering de använde. Det handlade om en viss personalökning i den återstående delen av Degerfors.

Det är ett steg i rätt riktning, och det är såvitt jag kan bedöma en betydelsefull sak. Men det är ju inte tillräckligt. Det finns många andra saker som måste övervägas. Det är mitt svar. Det är min åsikt. Det tycker jag att företaget bör göra. Det förväntar jag mig också, och det förväntar alla andra sig, inte minst alla de berörda människorna i Degerfors, att de ska göra.

Anf. 102 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag tyckte att Leif Pagrotsky's andra inlägg var betydligt mer livaktigt. Indirekt fick man fram en del av regeringens ståndpunkter. Det är mycket riktigt så att jag är mer irriterad på företagsledningen och ägarna till Avesta Polarit än på den svenska regeringen. Jag konstaterar också något annat. Den förra interpellationsdebatten i dag handlade ju om att staten äger för mycket och att man ska ta ett stort ansvar. Då skulle man kunna tycka att det kanske finns en möjlighet för den svenska regeringen att diskutera med sina finska kolleger. Den vägen skulle man kanske kunna ha en diskussion om huruvida det är ett klokt beslut. De är faktiskt ägare till det här företaget. De borde ha intresse av att tjäna pengar.

Sedan undrar man ibland om de inser vad de har fattat för beslut. När vd:n äntligen skriver någonting pratar han mot sig själv. Han skriver att det gäller att finna lösningar för de anställda som efter stålverkets nedläggning blir övertaliga – för att några meningar senare skriva att det är av stor betydelse samtidigt som det är ett kvitto på Avesta Polarits tro såväl på orten Degerfors som på stålverket. Det måste bara vara vd:n Virolainen som tror mer på ett nedlagt stålverk än på ett som är i drift och ger en lönsamhet på 40 %. Det är en mycket märklig skrift. Man undrar om de är medvetna om sitt beslut.

Det är ungefär 50 meter mellan stålverket i Degerfors och enheten för varmvalsad plåt, som är världsledande. För mig är det fullständigt ofatt-

bart att det kan vara mer lönsamt att transportera dit stål från Sheffield och Avesta, vilket man gör även i dag, än att köra 50 meter över gården. Det visar att det inte finns något intresse av att leva upp till att bevara det här. Det är något annat som ligger bakom. Jag hoppas att ministern, utan att ägna sig åt ministerstyre, gör vad han kan i kontakterna med sina finska kolleger.

Sedan tänkte jag kortfattat beröra det här med AP-fonder. Det är intressant att även Carl Bennet på ett seminarium i Örebro med anledning av den här boken säger att det skulle vara jättebra längre fram om det fanns möjlighet för AP-fonderna att gå in utan en massa begränsningar i hur mycket man får äga i enskilda företag så att de i ett övergångsskede skulle kunna gå in med kapital och rädda verksamhet. Man skulle kanske också kunna möjliggöra ett löntagarinflytande över ägandet.

När det sedan gäller lokala och regionala fonder är det ju helt rätt att det inte finns några hinder. Man säger att vi vill motverka kvartalskapitalismen. Men i dag sätter vi våra pensionspengar på börsen. Det är AP-fonder med mera. De tittar inte sällan kortsiktigt på hur man ska placera pengarna för största möjliga vinst.

I Kanada har man möjligheten att avsätta pengarna i pensionsfonder där man dels får skatterabatt när man sätter in dem, dels fått betrakta det som ett skattemässigt gynnat pensionssparande. Det är inte möjligt i Sverige. Varför inte? Ministern nickar.

Jag fick förra året avslag i finansutskottet på ett sådant förslag, i finansutskottets betänkande nr 7. Man sade att det inte var möjligt att göra den typen av avsättningar och få samma möjligheter som när man placerar sina pengar i en privat pensionsförsäkring eller en privat pensionsfond. Då får man omedelbart göra skatteavdrag. Vilka fonder kan man då på sikt bygga upp som motverkar den typ av nedläggning av lönsamma företag som Degerfors är ett tragiskt exempel på?

Jag tror att man på Degerfors Stainless skulle ha varit mycket tacksam om det fanns en lokal eller regional fond som var beredd att gå in med pengar. Det finns inget som tyder på att den typen av långsiktighet i ägandet skulle vara mindre lönsam på lång sikt eller att den skulle vara ett hot mot pensionsspararnas pengar – vilket man ofta kan få intryck av.

Ministern skakar lite grann på huvudet. Jag skulle vilja veta vilka möjligheter ministern menar att det finns. Hade finansutskottet fel i sin bedömning av min motion förra året, då man sade nej till den här typen av lösningar? Det skulle inte lösa situationen i dag, men det skulle kanske kunna göra det om fem eller tio år.

Avslutningsvis: Om ministern inte har boken av Rolf Jansson ska jag gärna se till att skaffa ett dedicerat exemplar, så att ministern får läsa den boken. Det är mycket intressant läsning om ett mycket tragiskt exempel. Som Ralf Edström sade: Vi ger oss aldrig. Vi har nu förlorat första halvleken och andra halvleken och är inne i förlängningen. Vi hoppas på en fortsättning och att förnuftet kommer att segra någon gång.

Anf. 103 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag tycker att interpellantens andra anförande var mer livaktigt än det första. Jag får returnera vänligheten där.

Peter Pedersen föreslår att man ska utveckla en sorts fonder som svar på den typ av problem som vi i dag har i Degerfors. Även om han nu

sade att vi inte kan lösa detta problem i dag, för det tar längre tid, så får man genom interpellationen och den här debatten lätt intrycket att det här skulle finnas ett tillgängligt instrument som vi skulle kunna använda. Men klarläggandet minskar risken för missförstånd på den punkten.

Det är inte ont om riskkapital i Sverige i dag. Vi har en väl utvecklad riskkapitalmarknad. Det är inte nya fonder vi först och främst behöver för att främja nya satsningar på svensk industri. Vad gäller den del av riskkapitalmarknaden som staten har ett finger med i har vi Nutek, Almi, Stiftelsen Innovationscentrum och Industrifonden med flera som verktyg för att komplettera marknadens utbud av riskkapital i tidiga skeden av projekt, när risken är hög, och även senare under projektets livstid. Dessutom står det i riktlinjerna för den sjätte AP-fonden att den också ska investera i små och medelstora företag. När det gäller den privata riskkapitalmarknaden är Sverige ett av de länder som enligt EU och OECD – eller vem det nu är som gör den typen av internationella jämförelser – har mer tillgång till den här typen av kapital än någon annan.

Min åsikt är att det inte är nya institutioner och nya instrument vi behöver för att lösa den här typen av problem. Jag är i själva verket orolig över att om man ägnar för mycket kraft åt sådant kan det dra uppmärksamheten från annat som kanske vore bättre. Om det riskkapital som finns i dag inte tycker att detta är tillräckligt bra investeringar har jag svårt att se hur det skulle kunna komma nya bedömningar om man startar ett par nya fonder, och att det skulle göra att just de här investeringarna plötsligt skulle hitta en intresserad investerare.

Jag känner inte särskilt väl till det kanadensiska förslaget. Jag måste blygt medge att jag inte har läst Peter Pedersens motion i ämnet. Men det är såvitt jag förstår inget som hindrar att försäkringsbolag som erbjuder pensionsförsäkringar – vilket ger full avdragsrätt – i sin marknadsföring erbjuder en speciell pensionsförsäkring, en speciell fond, där en viss del av pengarna går till den här typen av placeringar. Nu har vi ju en otrolig flora av placeringsalternativ, inte minst inom ramen för det nya pensionssystemet. Där är det öppet för vem som helst som kan organisera sådana här fonder att hitta på en inriktning som man tror skulle locka spararna att visa sitt förtroende och sitt engagemang. Något hinder för detta finns inte, men det är ingen som hittills har identifierat något sådant intresse, även om det finns andra, till exempel etiska fonder och sådant.

Anf. 104 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Det finns mycket riktigt olika fonder med riskkapital, men de räckte inte till i det här fallet. Jag kan inte säga någon siffra, men Carl Bennet har talat om att det här handlade om 250–300 miljoner. I något läge fattades det ungefär 50–60 miljoner för att detta skulle gå i hamn. Det är mycket pengar, men i det här fallet är det en struntsumma om det handlar om att rädda 330 jobb. Det handlar inte om att rädda en verksamhet som är konkursmässig eller inte kan sälja sina produkter. Året innan gav den faktiskt en avkastning på 40 %, något som få stålenheter i hela världen kan matcha.

Då frågar jag mig: Om inte fonderna törs eller kan gå in med nödvändigt kapital måste det vara något fel i deras placeringsregler. Det finns ju restriktioner för hur mycket varje enskild fond får gå in med i olika företag. Där finns uppenbarligen begränsningar.

Jag tror fortfarande att om löntagare, fackföreningar eller andra intressenter tillsammans bygger upp ett kapital i pensionsfonder eller andra fonder och går in med det i ett företag som de tror på kanske de tål en liten nedgång av vinsten. Man kanske avstår från att lägga ned det företag som man själv jobbar i och från att flytta pengarna till ett annat land för att få en högre vinst med någon procentenhet. Det är faktiskt sådant som kvartalskapitalismen ägnar sig åt. I stället orkar man hålla ut, hålla kvar verksamheten och utveckla den. Den typen av ägande borde vara ett värdefullt komplement till det vanliga privata ägandet, de vanliga institutionerna, statligt ägande och så vidare. Det är en ytterligare dimension. Jag tror inte att vi ska gå in med den typen av aktörer på alla områden, men det skulle kunna balansera på ett viktigt sätt mot alla andra ägare. Det behövs inte särskilt mycket för att man ska kunna blockera mer eller mindre dåliga beslut som bygger på dålig affärsmässighet.

Jag hoppas som sagt att man är mycket väl medveten om hur det ser ut. I dag kan ägarna bestämma fullt ut och göra vad de vill. De kan ta urusla beslut – dåliga beslut, som Leif Pagrotsky säger. Vi bör fundera på om det finns någon möjlighet att hitta vägar för att begränsa ägandets makt över löntagare och hela orters existens i framtiden.

Anf. 105 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag tackar Peter Pedersen för det generösa erbjudandet att ta del av Rolf Janssons bok. Jag träffade faktiskt Rolf Jansson i morse och pratade lite om Degerfors, men det slog mig att han inte erbjöd mig något exemplar – framför allt inte något dedicerat exemplar – av boken.

Jag har stor sympati för tanken att organisationer, människor och grupper sluter sig samman, lägger pengar i fonder och använder det till ändamål som de gillar. Men när det gäller ett element i det hela måste jag anmäla avvikande mening. Jag tycker att man måste varna människor för att lägga pengar ur sina sparmedel på investeringar i det företag där de arbetar. Det låter frestande och lockande, men erfarenheterna från USA det sista året är avskräckande.

Man arbetar på ett företag, och man har en oerhörd riskexponering gentemot detta företag i och med att man har sitt arbete där – sin existens, sin utkomst, sin vardag och sin sociala trygghet. Att därutöver ta risken att äventyra också sitt sparkapital – så att om det går åt skogen på en front går det åt skogen över hela registret – skulle jag uppfatta som äventyrligt. Jag vill avråda från det. De regelsystem vi har på bland annat pensionssidan gör detta väldigt svårt. Det har Sveriges löntagare haft mycket nytta av genom åren, till skillnad från de pensionärer som nu plötsligt står utan pension genom att Enron och de andra bolagen i USA just har gått i putten.

Till sist vill jag gärna säga att jag anser – och jag hoppas vi kan vara överens om det – att nya verksamheter i Degerfors måste vila på stabil marknadsekonomisk grund. Tillsammans måste vi se till att alla idéer och intresserade aktörer får en verklig chans att bidra till en nystart för Degerfors. Det är det vi ska inrikta oss på – inte på nya fonder på en redan välutvecklad riskkapitalmarknad, som Sverige faktiskt är. Låt oss i stället behålla fokus på att hjälpa Degerfors.

Anf. 106 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Kristina Zakrisson har frågat mig på vilket sätt jag avser verka för att kravet på att regional hänsyn tas i all statlig verksamhet fullföljs.

Jag är ansvarig för frågor som berör de statligt ägda företagen. Statsrådet Messing ansvarar för den regionala utvecklingspolitiken.

I ett frågesvar den 20 augusti i år har hon redogjort för de villkor som gäller för de statliga myndigheternas regionala hänsynstagande. Jag repeterar hennes svar i korthet.

Av Verksförordningen (1995:1322) framgår att statliga myndigheter, inom sina verksamhetsområden, ska verka för att de regionala utvecklingspolitiska målen uppnås. Förordningen (1998:1634) om regionalt utvecklingsarbete anger att myndigheter i samband med verksamhetsminskningar ska undersöka möjligheter till samverkan och alternativa lösningar. Om verksamhetsminskningar övervägs i stödområden måste särskilda skäl finnas.

Om- och nylokalisering av statliga myndigheter ska i första hand ske till länscentra eller andra orter i anslutning till nationella stödområden. Samtidigt är det viktigt att säkerställa att myndigheterna kan fullgöra sina arbetsuppgifter effektivt. Detta innebär att inte alla orter kan komma i fråga.

Nu över till de statliga företagen som är mitt ansvar.

De statligt ägda företagen omfattas inte av motsvarande reglering som statliga myndigheter. Däremot bidrar statligt ägda företag naturligt till en hög servicenivå och likvärdighet över hela landet. Skälen till spridningen är bland annat att vissa bolag har ett uppdrag från riksdagen att vara representerade i hela landet. Om bolag har till uppgift att tillgodose en sådan serviceskyldighet, framgår detta av deras bolagsordningar eller av särskild lagstiftning. Exempel på bolag som har en sådan serviceskyldighet är Svensk Bilprovning, Apoteket, Systembolaget och Posten.

I andra fall är bolagens verksamhet av en sådan art att de finns på de platser där såväl produktionstillgångar som kompetens finns och ofta i glesbygden, till exempel LKAB, Sveaskog och Rymdbolaget.

I jämförelse med ett rikssnitt över fördelning av anställda per län har företag med statligt ägande relativt sett fler anställda i följande län: Gotland, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten och Norrbotten.

Regeringen ser positivt på att de statligt ägda företagen finns representerade i hela landet. På så sätt bidrar de statligt ägda företagen naturligt till att jämna ut balansen mellan olika regioner med olika förutsättningar. Detta förhållande gynnar den regionala utvecklingen i hela landet.

Flertalet av de statligt ägda företagen är dock konkurrensutsatta och arbetar på marknadsmässiga villkor. Detta innebär att regeringen inte kan ålägga dessa företag andra krav än de som gäller för deras konkurrenter med privata ägare. På sikt skulle sådana ålägganden kunna urholka de statliga företagens konkurrensförmåga och i en förlängning riskera att arbetstillfällen försvinner. Min och regeringens uppfattning är därför att dessa bolag måste agera utifrån marknadsmässiga bedömningar.

*Svar på
interpellation*

Kristina Zakrisson uppger att regeringen, i propositionen *En politik för tillväxt och livskraft i hela landet* (prop. 2001/02:4), har lovat att återkomma till riksdagen med nya direktiv till de statliga bolagens bolagsordningar. I propositionen behandlas frågan om just de statligt ägda företagen översiktligt. Inga förslag om nya direktiv angående statliga företags bolagsordningar lämnades.

I regeringens skrivelse om företag med statligt ägande som lämnades till riksdagen i maj 2002 beskrevs bland annat vikten av att företagen, inom ramen för respektive företags marknadsförutsättningar, beaktar sin betydelse ur ett regionalt perspektiv.

Anf. 107 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag ska börja med att tacka för svaret. Jag är medveten om att Ulrica Messing ansvarar för statliga verk och myndigheter, men det är också så att alla departement har ett övergripande ansvar att ta regionalpolitiska hänsyn. Näringsministern säger också i svaret att om- och nylokalisering i första hand ska ske till länscentra eller andra orter i anslutning till nationella stödområden. Nu finns det faktiskt en ny myndighet som är på gång när det gäller tillsyn över arbetslöshetsförsäkringar. Jag hoppas att man i det sammanhanget verkligen beaktar detta som jag tror att det till och med finns ett riksdagsbeslut på.

Jag skulle vilja ställa en fråga – jag kanske ska ställa den till Ulrica Messing – om att det i svaret står att det är viktigt att myndigheterna kan fullgöra sina arbetsuppgifter effektivt. Detta innebär att inte alla orter kan komma i fråga.

Om man påstår att det inte är marknadsmässigt eller att det inte är möjligt tycker jag att man borde motivera det. Vi har till exempel Rikspolisstyrelsen i Kiruna som är klart kostnadseffektiv. Jag skulle tro att det även gäller statliga företag, att det inte alltid handlar om kostnadseffektivitet utan till stor del om bekvämlighet och fördomar. Jag tycker att näringsministern ska verka för att motverka de fördomar som finns om att flytta ut från storstäderna.

Jag känner naturligtvis till att om man jämför per invånare så har vi fler anställda i statliga företag i till exempel Norrbotten. Men det är inte så märkligt eftersom skogen, malmen och vattenkraften kommer från Norrbotten. Jag tycker därför att det är helt riktigt. Men om man sedan tittar på att vi inte är fler än 260 000 personer i Norrbotten behöver det inte vara så många statligt anställda för att det ska bli ganska många per invånare. Man kan alltid leka med siffror.

Jag skulle också vilja ta upp en annan sak. Det finns många verksamheter, och det finns statliga företag. Men till exempel LKAB:s gruva ligger i Kiruna, och denna verksamhet kan alltså inte bedrivas någon annanstans. Men varför kan inte huvudkontoret också ligga där? Det finns alltså många möjligheter att se till att det finns fler jobb i dessa regioner där vi har en svag arbetsmarknad. Och vi har inte en svag arbetsmarknad för att vi inte har kompetens. De företag, till exempel CSN och Rikspolisstyrelsen, som har vågat sig på en etablering i Kiruna har upptäckt fördelarna. Och jag tror att fler också skulle göra det om de provade. Därför tycker jag att näringsministern ska använda de möjligheter som trots allt finns för att påverka – jag törs väl inte säga styra – företagen att förlägga verksamheter i andra regioner än i storstäderna.

Det skulle betyda oerhört mycket för oss. Jag undrar hur näringsministern ser på det?

Prot. 2002/03:28
3 december

Anf. 108 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag kan hålla med om väldigt mycket av det som Kristina Zakrisson sade om att det ofta är fördomar, otillräcklig analys och rädsla för att våga som ligger bakom kanske lite för snabbt tillgripna argument om var saker och ting kan ligga. Jag har i och för sig åsikten att alla verksamheter inte kan ligga varsomhelst. Alla verksamheter kan inte ligga på vilken ort som helst. Men det betyder inte att allting måste ligga i Stockholms innerstad. Jag erinrar mig ett exempel. Vi har en världsledande möbelkoncern som leds i huvudsak från den inte i hela världen välkända handelsmetropolen Älmhult.

Jag tycker att den typen av argument att saker och ting måste ligga på någon särskild plats och inte kan flyttas måste synas i sömmarna. Jag inser att Kiruna gruva inte kan flytta till särskilt många olika ställen. Men efter att vi under snart ett decennium har satsat så väldigt hårt på att sprida högre utbildning till hela landet på väldigt många orter runt om i hela Sveriges avlånga land finns det nu tillgång till väldigt kvalificerad personal inom ett väldigt stort spektrum av områden. Det minskar tyngden i argumenten att alla kvalificerade verksamheter måste ligga i de allra största städerna. Det är det synsätt som jag har som näringsminister, och jag behöver inte vara regionalminister för att tycka det. Sedan kan man diskutera hur det ska ta sig uttryck i vart och ett av de olika företagen – vem som ska fatta beslut, hur styrelsen och ägaren ska fördela arbetet mellan sig. Men detta är min grundsyn, och den har jag velat redovisa.

Anf. 109 KRISTINA ZAKRISSON (s):

Fru talman! Jag är tacksam för att näringsministern har den grundsynen. Jag hoppas att det också kommer att användas på olika sätt för att ändra attityder och hjälpa oss att marknadsföra oss.

Sedan får jag väl säga att vi själva ibland inte är världsbäst på att som norrbottningar marknadsföra vårt län. Det försöker vi jobba med.

Det är bra att vi har statliga bolag som trots allt har vissa krav. I mitt första inlägg glömde jag att kommentera följande som står i svaret:

”Exempel på bolag som har en sådan serviceskyldighet är Svensk Bilprovning, Apoteket, Systembolaget och Posten.”

Bilprovningen, apoteket och systemet fungerar bra i Norrbotten. Posten sätter jag ett litet frågetecken för. Jag bor själv i en liten by och får till exempel ingen post på lördagar, så lördagstidningarna är det lite besvärligt med eftersom de delas ut med posten.

Det där med service i alla delar av landet kan alltså ibland ifrågasättas. Men jag får tacka näringsministern. Jag återkommer med en interpellation till statsrådet Ulrica Messing, för jag tycker att det finns mycket mer att göra när det gäller statliga verk och myndigheter och att det bör gå att ställa större krav på fler utlokaliseringar.

Överläggningen var härmed avslutad.

*Svar på
interpellationer*

15 § Svar på interpellation 2002/03:49 om Akallatunneln

Anf. 110 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Börje Vestlund har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att undvika att stora elavbrott liknande det som inträffade i Akallatunneln uppstår i framtiden.

Jag har fått veta att Fortum har tillsatt en oberoende utredning för att klargöra vad som hände. Innan den utredningen är klar är det givetvis inte lätt att säga särskilt mycket om vad som orsakade det senaste avbrottet i Akalla den 20 november. Fortum har dock informerat mig om att de vidtagit åtgärder så att ersättningskraft ska finnas tillgänglig ifall avbrott uppstår igen på grund av störning i Akallatunneln.

Det är inte möjligt att säkerställa en helt störningsfri elförsörjning. Avbrott som beror på dåligt underhåll eller händelser som kunnat förutses är dock oacceptabla. Målsättningen måste självklart vara att göra alla typer av avbrott så korta som möjligt.

Branschen har ett stort ansvar när det gäller att lösa problemen med leveransavbrott. Det är först och främst nätföretagen som har ansvar för att se till att näten är i gott skick och att företagen har beredskap för snabba åtgärder då elavbrott sker.

För två veckor sedan träffade jag branschen för att informera mig om vilka åtgärder nätföretagen vidtagit för att förbättra leveranskvaliteten. En hel del har redan gjorts av företagen, framför allt under det senaste året både i Stockholm och i övriga Sverige. Nätföretagen förbättrar till exempel sina beredskapsorganisationer för att snabbare kunna vidta åtgärder vid avbrott och fortare få ut information till kunderna. Många nätföretag har också på frivillig väg infört en goodwillersättning som innebär att de kunder som varit utan ström en längre tid kompenseras för avbrottet.

Genom ändrad lagstiftning har redan leveranskvaliteten satts i fokus. I ellagen har till exempel införts att nätföretagens sätt att bedriva verksamheten ska påverka det pris nätföretagen tar ut, och krav har införts på att överföring av el ska vara av god kvalitet. Det är Energimyndigheten som övervakar nätföretagen och deras skyldigheter.

Om det visar sig att branschen inte klarar sina åtaganden på ett tillfredsställande sätt är jag inte främmande för förändringar i regelverket. Till exempel förbereder vi inom departementet en lag om tvångsförvaltning som ska ge stöd för myndigheten att gripa in då nätföretag starkt åsidosätter sina skyldigheter.

Anf. 111 BÖRJE VESTLUND (s):

Fru talman! Jag tackar näringsministern så mycket för svaret. Det är ingen trevlig historia som ligger till grund för den interpellation som jag ställt till ministern.

”Stängt på grund av elavbrott” var budskapet på en nyuppsatt skylt vid OK-macken vid E 18, Kymlingelänken, onsdagen den 2 december 2002. Klockan 11.51 slocknade lamporna, och mörkret lägrade sig över stadsdelen. 19 000 hushåll blev utan ström.

Vid förra stora avbrottet drabbades närmare 100 000 människor direkt eller indirekt av avbrottet. Det är hushåll, enskilda och företag som på ett konkret och handfast sätt drabbas när strömmen bryts.

Transporterna, exempelvis när det gäller tunnelbanan, tvärstannar. Gatubelysningen slocknar, liksom trafiksignalerna. Hissar står stilla och stänger in exempelvis funktionshindrade i sina bostäder utan möjligheter att röra sig. Varor förstörs inom handeln. Larm inom äldreomsorgen fungerar inte. Listan över hur människor drabbas kan göras mycket längre än så.

Den enda ersättning som abonnenterna kan erhålla är ett slags avbrottsersättning och eventuellt ersättning för exempelvis mat som blir förstörd. För butiker som inte får varor förstörda kan det innebära oerhört stora inkomstbortfall. Det markerades av företaget Fortum vid det senaste avbrottet att om strömmen försvinner under mindre än 24 timmar är det bara om elleverantören själv agerat vårdslöst som ersättning kan utgå för saksador.

Jag och andra boende i Akalla i Stockholm har inom loppet av två års tid upplevt fyra rejäla avbrott. Vi har nu tröttnat. Jag har själv i ett brev till företaget Fortum krävt att man ska vidta kraftfulla åtgärder och göra allt för att liknande avbrott inte ska inträffa igen. Jag kan garantera att alla de som tvingats klättra ut från en stoppad tunnelbanevagn i en mörk tunnel kräver samma sak, alltså säkra elleveranser.

Jag tror att just det som ministern anför i slutet av sitt svar speglar många människors spontana reaktion efter det senaste strömavbrottet i nordvästra Stockholm, nämligen att tvångsförvaltning vore det enda rätta när elbolagen inte verkar förmå upprätthålla leveranserna av den el som är så viktig för vårt vardagsliv.

Det vore naturligtvis önskvärt att elföretagen själva satsade tillräckliga resurser för att minimera riskerna för avbrott. Näringsministern säger sig ha erfarenhet att Fortum avser att låta en så kallad oberoende utredning se över händelser som den i Akalla- och Kistaområdet. Visserligen kan man tveka något inför hur opartisk en sådan utredning kan vara men det är glädjande att näringsministern reagerade så snabbt efter det senaste avbrottet och sökte dialog med Fortum om detta. Vi är nog många som hoppas att regeringen fortsätter att sätta detta politiska tryck på elleverantörerna att åtgärder ska vidtas.

Jag ser inte bara praktiska problem med de kraftiga störningar som elavbrotten orsakar. Landets kommuner har utifrån sina verksamhetsområden också skäl att kräva förbättringar i elföretagens nät. I situationer som de i nordvästras Stockholm drabbas speciellt de grupper som kommunerna har ett särskilt ansvar för, exempelvis äldre och handikappade.

Även om elkraftsföretagen av hänsyn till kunderna inte är beredda till ytterligare insatser för att säkra elförsörjningen bör man i alla fall ta detta uppdrag på allvar i det nya elmarknadslandskap som avregleringarna innebär. Att konkurrera med priser och effektivitet är säkert en styrka. Men vårt lands elbolag lär inte ha en chans i den nya konkurrensen om elen inte tillräckligt ofta strömmar genom våra trådar.

Jag tackar åter statsrådet för svaret och vill säga att jag är övertygad om att landets elkunder nu förväntar sig skyndsamma åtgärder från elföretagens sida och att regeringen håller en fast och övervakande blick på elmarknadens aktörer, för det behövs.

Prot. 2002/03:28

3 december

*Svar på
interpellationer*

Fru talman! Jag har precis kommit hem efter en vecka i Kina. Jag har varit där och för det svenska elkunnandets räkning skrutit över den höga kompetensen i Sverige vad gäller energiproduktion och, framför allt, energidistribution. Jag har besökt kolleger i den kinesiska regeringen och myndigheter som planerar framtida elnät – väldiga investeringar i elnät i Kina – och har försökt göra reklam för det kunnande som vi i Sverige har. Jag har försökt få kineserna att förstå att Sverige är ett bra land att köpa den här typen av kunnande från.

Vi anser oss ju ha världens mest utvecklade elmarknad – ett föredöme för resten av världen. För mig är det som hänt i norra Storstockholm genant. Tre gånger på ett och ett halvt år har strömmen brutits i en och samma tunnel och detta i ett område som runtom i världen beskrivs som högteknologiskt – strömavbrott som gör att människor blir instängda i hissar och tunnelbanetåg i de allra hemskaste situationer. Jag tycker att det är helt oacceptabelt i ett modernt och högteknologiskt samhälle som vårt att detta ska kunna ske.

Jag menar att man måste utgå från att efter tre sådana här varnings-signaler kommer detta inte att kunna ske igen. Nu måste säkerhetsmarginalerna bli så stora och så stabila i fråga om de insatser och investeringar som nu görs att det här inte kan inträffa igen.

Vad gäller ersättningsfrågan förstår jag att många människor har råkat illa ut, varor har förstörts. Även om varor inte har förstörts kan näringsidkare råka ut för försäljningsbortfall och svåra ekonomiska avbräck.

Konsumenternas rätt till ersättning vid elavbrott är stark. I ellagen ägnas ett helt kapitel åt just frågan om konsumenternas ställning och möjligheterna att få ersättning vid elavbrott. I ellagen finns inga särskilda krav på att avbrottet ska vara av en viss längd för att ersättning ska avgå. Den 24-timmarsregel som ofta anges är den tid som nätföretagen själva satt som gräns för att en frivillig så kallad goodwillersättning ska utgå.

Näringsidkare har ansetts vara i en bättre ställning än den enskilde konsumenten när det gäller att förhandla avtal med nätägare. Därför har man kommit fram till att näringsidkare inte behöver åtnjuta samma speciellt utpekande skydd enligt just ellagen, utan de allmänna regler om skadestånd som finns ska vara tillräckliga. Men det obehag och den ångest som det måste ha lett till i väldigt många fall att fastna på grund av de orimliga avbrotten kan inga skadestandsregler i världen gottgöra.

Anf. 113 BÖRJE VESTLUND (s):

Fru talman! Nej, det är sant, det finns inga skadestandsregler i världen som kan ersätta de människor som har satts fast i sådana här situationer.

Jag skulle också vilja säga att det som kanske är mest upprörande är att det inte i första hand är de stora elkunderna som drabbas av elbrotten. Det är de små kunderna, de små företagen, men det är framför allt de människor som sitter i sina lägenheter. De har valt att bo i dessa områden eller har ingen annanstans att bo än i de här områdena därför att det där är välförsörjt med hissar, man klarar sina dagliga behov och sin dagliga försörjning genom att man kan använda hissen, man kan handla. Oftast har man ingen hjälp av samhället. Helt plötsligt står hissarna still, och man måste ha hjälp av samhället med praktiskt taget allting. Det är de

människorna som sitter mest illa till. Den offentliga förvaltningen ute på Järvafältet har faktiskt blivit väldigt duktiga på att ha en beredskap för det här, och det ska de ha all heder för. Det finns andra som ska ha all heder, till exempel Stockholm Vatten.

Det som jag också tycker är allvarligt att man faktiskt visar en viss nonchalans från nätföretagen. Vi har inget annat alternativ än de nätföretag som vi är anvisade till. Den förra borgerliga majoriteten i Stockholm sålde ut nätföretagen. Det finns alltså inget annat sätt än att via lagstiftning ändra på detta.

Detta kanske inte är det första steg man ska ta. Man bör överväga om det inte är det riktiga att införa en lagstiftning som ser till att binda nätföretagen till att garantera el.

Det finns många frågor som berör el och elmarknaden i dag, och det finns mycket positivt i det. Men det som är mindre positivt är att konsumenter oftast hamnar mellan stora, rika och internationella kraftföretag. Den enskilda människan ska kämpa mot krångliga regler som kanske inte ens går att direkt utläsa av de avtal man har.

När det gäller 24-timmarsgränsen tycker jag att det är värt att poängtera för kraftföretagen att det är någonting som de själva har hittat på och som inte är fastlagt i ellagen. Därför vore det bra om man med gemensamma krafter kunde försöka få stopp på deras sätt att hantera de här frågorna på.

Framför allt vill jag poängtera i den här interpellationsdebatten att jag tog upp Storstockholm därför att det är så otroligt många som drabbades, ungefär 100 000 människor, om man räknar alla som arbetar inom området. Men jag tycker att det är minst lika allvarligt och minst lika viktigt om det är åtta människor och 20 kor som blir drabbade. Det är samma slarv, samma dåliga attityd som nätföretagen har mot sina kunder. Därför kanske det finns anledning att fundera på om man i fortsättningen inte måste ställa betydligt högre krav på nätföretagen, exempelvis genom en lagstiftning.

Därför skulle jag vilja fråga näringsministern: Är det uteslutet för näringsministern att stifta lagar som gör att man inte kommer i den här situationen igen och att lägga större ansvar för elleveransen på nätföretagen?

Anf. 114 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Vi har infört en bestämmelse i ellagen om att överföringen av el ska vara av god kvalitet. Vi har gett Energimyndigheten i uppdrag att följa utvecklingen och slå larm om det behövs. Vi har gett Svenska kraftnät i uppdrag att belysa vilka baskrav som kan ställas på elförsörjningen och hur sådana krav bör utformas och regleras. Vi har bedömt att de frivilliga åtgärder som branschen genomför och Energimyndighetens nya tillsynssystem med större krav på kvalitet måste prövas innan vi föreslår ytterligare lagstiftning.

Anf. 115 BÖRJE VESTLUND (s):

Fru talman! Jag får väl känna mig trygg med det så länge. Vi får se vad som händer nästa gång.

Jag skulle vilja kommentera en sak till. När jag har diskuterat det här med Fortum har man talat om sin beredskap. Det intressanta är att bered-

skapen inte hjälper om man inte har nätsystem som fungerar och som kan hanteras på ett bra sätt. Man kan inte åtgärda felen i tid på grund av att man har en gammalmodig infrastruktur. I det avseendet skulle jag vilja säga att vi måste fundera på och diskutera på vilket sätt man ska kunna trycka mer på nätföretagen att se till att ha en infrastruktur som gör att den här typen av fel inte uppstår.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 2002/03:37 om Europaparlamentets och rådets förslag till förordning om säljfrämjande åtgärder

Anf. 116 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist har frågat statsrådet Morgan Johansson om vilka åtgärder den svenska regeringen avser att vidta med anledning av förordningsförslaget vad avser säljfrämjande åtgärder på alkoholområdet.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som ska svara på interpellationen.

Förordningsförslaget innebär en harmonisering av bestämmelserna som rör användning och marknadskommunikation av säljfrämjande åtgärder. Förslaget omfattar rabatter, kombinationserbjudanden, enkla förmånserbjudanden, säljfrämjande tävlingar och säljfrämjande spel. Syftet med förordningsförslaget är att garantera att den inre marknaden fungerar väl. Förslaget är just nu föremål för omfattande diskussioner inom ramen för rådets arbete. Även om förordningsförslaget är snävt till sin lydelse kommer det att ha betydande effekter på många olika områden.

Regeringen är i princip positiv till att reglera den här typen av erbjudanden. Förslaget skulle gynna Sverige som ett litet, exportberoende land genom att underlätta för svenska företag att vara verksamma i andra länder. Å andra sidan måste förordningsförslagets konsekvenser för skyddet av konsumenterna analyseras ytterligare.

Det är viktigt att se till att förordningsförslagets bestämmelser inte kommer att vara överordnade de regler som redan finns eller som kan komma att införas på EU-nivå bland annat på folkhälsoområdet.

Förslaget innehåller ett förbud mot att gratis dela ut alkoholdrycker till personer under 18 år (artikel 5.3). Förutom förslagets artikel 5, som gäller skydd av barn och unga, innehåller förslaget inte några artiklar som specifikt reglerar marknadsföring av alkoholdrycker. Om man ser endast till artikel 5 skulle den typ av följder som Nils-Erik Söderqvist beskriver i princip inte kunna uteslutas, så som förslaget för närvarande är formulerat. Mot den bakgrunden kan jag ha förståelse för hans oro.

Det finns emellertid också en allmän bestämmelse i förslaget som i sin nuvarande lydelse skulle kunna ha bäring på alkoholområdet i vidare mening. Enligt förordningsförslaget får medlemsstater eller icke-offentliga tillsynsorgan varken inskränka friheten att tillhandahålla tjänster eller hindra den fria rörligheten av sådana varor som är föremål för säljfrämjande åtgärder på grund av användningen av säljfrämjande åtgärder och hänvisningar till dem i marknadskommunikation. Detta innebär

att en åtgärd som är riktad från en viss medlemsstat till Sverige inte ska kunna hindras av svenska myndigheter om aktiviteten är tillåten i det landet. Den svenska uppfattningen är att en sådan bestämmelse endast kan gälla under förutsättning att det även i framtiden går att vidta nödvändiga skyddsåtgärder för att förhindra införsel av varor och tjänster från en annan medlemsstat, om sådana åtgärder kan motiveras av ett tvingande allmänintresse och dessutom står i proportion till sitt syfte att skydda människor från alkoholens skadeverkningar.

Förordningsförslaget är långt ifrån färdigberett. Sverige arbetar, precis som andra medlemsstater, för att förslaget inte ska påverka folkhälsan negativt. Den svenska regeringen vill därför att frågor relaterade till alkohol, tobak och läkemedel helt undantas från förordningsförslagets tillämpningsområde.

Anf. 117 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret där det sägs att den svenska regeringen vill att frågor relaterade till alkohol, tobak och läkemedel helt undantas från förordningsförslagets tillämpningsområde. Min följdfråga blir då: Innebär detta att statsrådet och den svenska regeringen inte godtar att förslaget antas av ministerrådet i det skick som det nu är? Man kan ju tänka sig att det efter en vända och en genomgång ändå är i princip samma förslag som läggs på bordet.

Som EU-anhängare vill jag för tydlighetens skull markera att lika positivt som det är att vi nu får ett förordningsförslag om säljfrämjande åtgärder som underlättar att den inre marknaden fungerar för bland annat kläder och mat, lika illa tycker jag om att förslaget tillämpas på en så skadlig produkt som alkohol. Ingen annan produkt som säljs lagligt medför mer skador på europeiska människors liv och hälsa. Världshälsoorganisationen talar om en alkoholrelaterad dödlighet om 16 000 döda per dygn. Ur detta perspektiv bör kommissionen, EU-parlamentet och ministerrådet föra debatten om alkoholpolitiken.

På svenskt initiativ har så också skett vid flera tillfällen, bland annat i anslutning till Världshälsoorganisationens konferens i februari 2001 då Sverige i ministerrådet föreslog att det skulle uppdras åt EU-kommissionen att utarbeta förslag till en EU-strategi för att minska alkoholskadorna. Förslaget antogs och blev ministerrådets beslut. Nu är frågan vad som händer. Jag är rädd för att ingenting händer eller för att det som händer går i snigelfart. Jag vill därför uppmana regeringen att verka för att arbetet påskyndas.

Förslaget till förordning om säljfrämjande åtgärder bygger till stor del på ett förtroende för berörda branschers självreglering av marknadsföringen. Alkoholkapitalets oförmåga att följa sina egna regler är dock väldokumenterad. Vinstmaximering – att sälja så mycket alkohol som möjligt – är överordnat etiska och moraliska överväganden. Om fördragsförslaget skulle gå igenom i nuvarande skick har EU-fördraget om skydd av folkhälsan – artikel 152 – därmed fått en underordnad betydelse, om någon betydelse alls.

Den totala konsumtionen måste pressas tillbaka om skadorna ska minska. Detta klarar inte en profitthungrig bransch.

Anf. 118 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Också jag är en EU-vän, och jag delar Nils-Erik Söderqvists synpunkt att det här förslaget har vällovliga syften.

Det handlar bland annat om att företag – och då särskilt små och medelstora företag – ska kunna öka sina gränsöverskridande aktiviteter och sina säljfrämjande åtgärder. Det kan leda till en ökad konkurrens, och vi känner till konkurrensens mekanismer. En ökad konkurrens kan leda till många goda effekter, bland annat ökad tillväxt och också en ökad konsumentnytta.

Men vi måste få garantier för att det blir en förordning med en hög konsumentskyddsprofil. Här har förslaget mött ett stort motstånd. Det kom för ett år sedan, och i parlamentets behandling under hösten kunde man notera 57 ändringsförslag.

Nu har kommissionen tagit fram ett förslag där man hanterar huvuddelen av ändringsförslagen, men då har medlemsstaternas synpunkter inte beaktats. Dessutom kommer förslaget i en tid då också andra förslag till förändringar på konsumentområdet bereds, bland annat en grönbok om konsumentskydd där man vill införa en princip om en god sed på marknaden. Här krävs en samordning.

Som jag sade inledningsvis är formuleringarna i förordningen ganska snäva, men den kan få omfattande verkningar på medlemsstaternas marknadsrättsliga lagstiftning.

Kommissionen har efter parlamentets behandling lagt fram ett nytt förslag som innehåller förbättringar. Bland annat behandlas frågan om säljfrämjande åtgärder för läkemedel, och kommissionen förefaller beredd att lämna detta utanför förslaget. Men eftersom det inte finns med i bestämmelserna är det en ganska svag markering.

Vi har i Sverige under många år begränsat marknadsföringen av alkohol bara för att vi vet att det är en produkt som har skadliga effekter på folkhälsan, och dessa skadliga effekter vill vi begränsa.

Regeringens ståndpunkt i det här ärendet är alltså klar. Vi vill att det klart och tydligt ska framgå att förordningen ska undanta alkohol, tobak och läkemedel. För närvarande väntar vi på ett kompromissförslag. Det är den så kallade trojkan – alltså ordförandelandet Danmark, Grekland och Italien – som arbetar med detta.

Men jag utgår ifrån att förordningsförslaget i dess nuvarande lydelse inte har förutsättningar att vinna framgång, utan vi måste få förändringar till stånd. Sverige kommer att ha en hög profil i det arbetet.

Anf. 119 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! Såvitt jag har förstått av den information som har kommit i olika omgångar från debatten i EU har just alkoholfrågan svårt att vinna gehör. Det verkar som att det är lättare med tobak på samma sätt som det är med medicin, vilket också statsrådet tog upp.

Ett av grundproblemen är förstås att EU:s beslut i första hand tar sikte på reglerna för den fria rörligheten för varor, medan Sveriges alkoholpolitiska beslut utgår från ett hälosperspektiv. Detta är viktigare för oss när vi nu får alarmerande rapporter från alkoholforskare, bland annat från Håkan Leifman. Hans studier visar på en kraftig ökning av alkoholkonsumtionen.

Vi är nu på väg att passera tio liter ren alkohol per person och år. Många hävdar att vi har den högsta alkoholkonsumtionen på över hundra

år. Den redan oacceptabla nivån på 300 000 alkoholmissbrukare riskerar nu att höjas. Över 200 000 barn lever i missbruksmiljöer. 70 % av alla våldsbrott sker under alkohelpåverkan. Det är bara några siffror som visar hur det ser ut.

Förutom att människor far illa, slås ut ur samhället, blir sjuka och många gånger möter en alltför tidig död orsakar alkoholkonsumtionen kostnader för samhället på ca 120 miljarder svenska kronor om året.

I ett europeiskt perspektiv ska vi vara klara över att alkoholkonsumtionen och därmed alkoholskadorna är betydligt högre och större än i Sverige. Nu vaknar också flera av EU-länderna inför de sociala och ekonomiska konsekvenserna. De börjar nu en resa med lagstiftning – om än fortfarande en blygsam sådan – för att steg för steg försöka sänka alkoholkonsumtionen. De har redan nått viss framgång. I Sverige går vi nu tyvärr den motsatta utvecklingen till mötes och måste skyndsamt vidta åtgärder som vänder utvecklingen.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga ministern vilka övriga länder som i likhet med Sverige har uppmärksammat frågan om säljfrämjande åtgärder och alkoholförsäljning i ett folkhälsoperspektiv. Det är intressant att vi får det noterat till protokollet, så att vi vet ungefär hur det ser ut.

Jag skulle också vilja ha svar om ministern har en känsla av det jag inledde med att säga: Är det just alkoholfrågan som är stötestenen? Jag upplever inte att det är på samma sätt med tobaksfrågorna.

Slutligen: När bedömer statsrådet att ministerrådet kommer att fatta ett eventuellt beslut i frågan? Kan vi gissa någonting om det?

Anf. 120 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Jag delar Nils-Erik Söderqvists bild av alkoholens skadliga verkningar. Vi har, som sagt, under många år arbetat på olika sätt för att motverka de negativa effekterna. En åtgärd har varit att begränsa de säljfrämjande åtgärderna, marknadsföringen av alkohol. Jag var själv med i mitten på 90-talet och arbetade i Handelsdepartementet just med de här reglerna mot marknadsföring av alkohol och tobak.

Man kan konstatera att det finns en annan syn på alkohol i Europa. Alkohol betraktas ofta som ett livsmedel. Det finns också en bild av detta i det förslag som nu ligger på bordet när det gäller förordningen om säljfrämjande åtgärder. Det gäller hur man ser på barn och hur man definierar gränsen för barn. Vi tycker att det är en alldeles för låg gräns. När man definierar begränsningar i säljfrämjande åtgärder för vissa produkter, bland annat alkohol, sätter man en gräns på 18 år. Vi har en gräns när det gäller försäljning av alkohol på 20 år. Dessutom kan vi inte tänka oss att använda säljfrämjande åtgärder när alkoholen är det som är kombinationserbjudandet.

Det finns alltså en annan attityd, en annan kultur. Men med det inte sagt att vi inte ska jobba väldigt kraftfullt med de här frågorna inom ramen för unionen.

När det gäller vilka länder som står på samma sida är det de nordiska länderna och Irland.

Anf. 121 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Prot. 2002/03:28
3 december

*SVAR PÅ
INTERPELLATIONER*

Fru talman! Det finns olika bilder för att beskriva det som vi pratar om, hur EU-länderna ser på frågan. Jag har framför mig någonting som rådet nyligen har antagit, och det är en rekommendation. Där framgår det väldigt klart när man exempelvis på några rader konstaterar följande: Regelbunden berusningskonsumtion och intensivkonsumtion som påverkar den fysiska och mentala hälsan negativt för barn och ungdomar ska motarbetas. Det visar oerhört tydligt vad det är frågan om.

I Sverige säger vi att barn- och ungdomstiden ska vara alkoholfri – punkt slut. Det är, precis som när statsrådet tar upp åldersgränserna och synen på dem, oerhört belysande. Det visar vilken uppförsbacke vi har i debatten.

I mitt sista inlägg i denna interpellationsdebatt vill jag något bredda frågan.

Marknadsföringen av alkoholdrycker borde avskaffas helt. Det är min bestämda uppfattning. Än värre vore det om vårt svenska förbud mot alkoholreklam skulle falla – då kommer den kommersiella alkoholreklamen att sätta krokben för alla ansträngningar att hejda den negativa utvecklingen på alkohol- och drogområdet. Den dom i Stockholms tingsrätt som öppnar upp för annonsering och reklam för alkoholprodukter, som har överklagats och nu prövas av Marknadsdomstolen, kommer om domslutet ligger fast inte att leda mot de mål som riksdagen ställt upp och som syftar till att minska alkoholkonsumtion och skador. Färska nederländska rapporter visar att alkoholreklam har en höjande inverkan på konsumtionen och alkoholskadorna.

Alkoholkapitalets marknadsföring har avsatt gigantiska summor för den internationella marknadsföring som sker varje timme och minut runtom i världen i handel, press, radio, TV och via Internet. All denna marknadsföring är startberedd att än mer hämningslöst nå den svenska marknaden och dess konsumenter. Låt oss förhindra att detta sker!

Än en gång tack till statsrådet för svaret och för dagens interpellationsdebatt!

Anf. 122 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Som jag sade inledningsvis är ju förslagets mål att undanröja nationella handelshinder vid användandet av säljfrämjande åtgärder. Syftet är att skapa en fungerande inre marknad, och detta är vällovligt.

Det här är alltså en regel som bygger på artikel 95 i fördraget. Det innebär att den utgår från den fungerande inre marknaden. Men det innebär också att man inom ramen för den här förordningen ska beakta en hög konsumentskyddsnivå och en god folkhälsa. Jag tror att det är väldigt viktigt för att konsumenterna ska känna förtroende för den inre marknaden. Jag menar därför att den här höga konsumentskyddsnivån också borde vara i näringslivets intresse.

När det gäller det specifika fallet med det marknadsföringsmål som nu behandlas i Marknadsdomstolen har jag inga kommentarer, utan gör bara det generella ställningstagandet att vi givetvis på bred front måste arbeta för att motverka alkoholens skadliga verkningar. Ett sätt är att begränsa säljfrämjande åtgärder.

Anf. 123 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Sverker Thorén har frågat mig dels vilka förändringar som har gjorts efter de perioder (1995–1996 och 1997) då Sverige enligt EU brustit i tillräckliga åtgärder för att inspektera och registrera fångsterna och straffa dem som fiskat för mycket och inte i tid förbjudit fiske när kvoterna ansetts uttömda, dels vilka åtgärder jag avser att vidta för att införa effektiva kontroll- och övervakningsåtgärder och för att se till att sanktionsnivåerna är tillräckliga.

Först vill jag framhålla att Sverige har dragits inför EU-domstolen för överfiske därför att rapporteringen visar att vissa av de svenska fiskekvoterna har överskridits under perioderna 1995–1996 och 1997. Överfiske innebär att en medlemsstat fiskar mer av en viss fiskart än vad som är tillåtet enligt EG:s regler om fiskekvoter, vilket måste särskiljas från illegalt fiske, som innebär att fångsterna inte anmäls till myndigheterna. Bakgrunden till överfisket är bland annat det förhållandet att Sverige har mer än 60 fiskekvoter att förvalta. Varje fiskekvot innebär en mängduppgift om hur mycket fisk av ett fiskbestånd som får fångas i ett specificerat geografiskt område. Många av de svenska fiskekvoterna omfattar mindre fångstmängder, som mycket snabbt kan komma att överskridas.

Fiskeriverket är den svenska myndighet som har ansvaret för den nationella förvaltningen av fiskekvoter. Fiskerikontrollen utförs till sjöss och i hamnar av i första hand Kustbevakningen.

Sedan 1997 har en rad åtgärder vidtagits för att förbättra övervakningen av de svenska fiskekvoterna. Fiskeriverket har inrättat en särskild kontrollavdelning. Arbetet med fiskerikontroll är prioriterat, och effektiviseringsarbetet pågår kontinuerligt, som till exempel utvecklingen av Fiskeriverkets databas för registrering, lagring och rapportering av fiskeridata. Rutiner har utvecklats för samkörning av uppgifter från olika källor, bland annat rapporter om fiskfångster och uppgifter om försäljning av fångst. Införande av satellitkontroll för större fiskefartyg samt arbetet med ett riskbaserat fiskerikontrollsystem är andra viktiga moment.

I syfte att förbättra övervakningen av de svenska kvoterna har dessutom nya rutiner införts för beslut om fiskestopp och effektivare system för att fastställa artsammansättningen i fångsterna. Vidare har veckoransonering i det pelagiska fisket i Östersjön införts under hösten 2001. Veckoransonerna utökades under 2002 till att omfatta även Skagerrak, Kattegatt och Nordsjön. Dessutom har det för sillfisket i Nordsjön samt för makrillfisket införts en tillståndsbegränsning med fastställda fångstmängder per fartyg.

Sverker Thorén tar också upp frågan om vilka åtgärder jag avser att vidta för att införa effektivare kontroll- och övervakningsåtgärder samt se till att sanktionerna är tillräckliga. Jag har redan redovisat en rad åtgärder som vidtagits för att förbättra fiskerikontrollen, och fler åtgärder planeras. Bland annat förbereds åtgärder inom Regeringskansliet för att möjliggöra effektivare administrativa sanktioner och strängare straff i samband med överskridande av fiskebestämmelserna.

Vidare pågår reformarbetet med den gemensamma fiskeripolitiken inom EU som också behandlar fiskerikontrollfrågorna.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 124 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! Jag vill i denna relativt sena timme tacka jordbruksminister Ann-Christin Nykvist för svaret på min interpellation och hälsa henne välkommen till debuten, som också är min debut, här i kammaren i det här forumet.

Fiskefrågorna och naturresursfrågorna var stora frågor under hela förra året och fram i valrörelsen. Jag kommer själv från Kalmar län och har stött på dem i valrörelsen och drivit frågor när det gäller både fiskeresurser och oljeskydd. När de här frågorna debatteras och när man hör vad vi kräver av andra är det naturligt att man reagerar med förvåning när vi blir anmälda till EU-domstolen för olika former av överfiske.

De reaktioner som jag har mött när jag har träffat fiskare från mitt län och från andra håll är att man är mycket noga med att kontroll ska ske. Man är inte riktigt säker på att den är tillräcklig. Man är också tveksam till de straffsatser som används.

Från Folkpartiets sida anser vi att det är mycket angeläget att rovdriften på havets resurser stoppas. Torsken i Östersjön och Västerhavet är exempel på en fiskeart som allvarligt hotas. Vi vill bland annat sänka fiskekvoterna till forskarnas rekommendationer, skärpa kontrollen av fångstmetoder och fiskekvoter och naturligtvis verka för en snabb och genomgripande reform av EU:s fiskepolitik. Vi måste lägga stor kraft på att få till stånd en internationell samverkan men kan och måste också agera nationellt.

För att nå internationell trovärdighet för skarpa och tydliga krav i de här frågorna är vårt nationella agerande av allra största vikt. Ska Sverige vara pådrivande i förhandlingarna om EU:s nya gemensamma fiskepolitik måste vi ståda framför egen dörr, därav denna interpellation.

Inledningsvis i sitt svar skiljer jordbruksministern ut överfiske från illegalt fiske och konstaterar att det är för överfiske och inte illegalt fiske som Sverige har anmälts inför EU-domstolen. Det är helt rätt i sak, men om det är överfiske eller illegalt fiske som anmäls handlar ju närmast om ett språkligt hårklyveri. Om fiskbestånden hotas av kollaps beroende på fiske som anmäls till myndigheterna eller på grund av illegalt fiske är likgiltigt för bestånden. Överfiske och illegalt fiske måste stoppas.

Är det jordbruksministerns uppfattning att inget illegalt fiske sker av svenska fiskare? I interpellationssvaret talas det om förbättringar av rutiner och administration. Fiskerikontrollen utförs rent praktiskt till sjöss och i hamnar av Kustbevakningen. Är det jordbruksministerns uppfattning att bevakning och kontroll sker i tillräcklig omfattning och att tillräckliga resurser finns för ändamålet? Om inte undrar jag vilka åtgärder som planeras, för någonting måste väl ändå göras.

Anf. 125 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! Situationen är bekymmersam när det gäller många fiskbestånd, och redan 1997 föreslog den socialdemokratiska regeringen i en proposition, som har behandlats av riksdagen, att det svenska fisket ska bedrivas på ett hållbart sätt och att fiskebestånden nationellt ska nyttjas genom att försiktighetsprincipen tillämpas och att den biologiska mång-

falden säkerställs. Jag har ingen annan uppfattning på den punkten än att vi måste vidta kraftfulla åtgärder, både internationellt och nationellt, för att säkra många fiskbestånd.

Jag menar också att ett ekologiskt hållbart fiske innebär ett långsiktigt lönsamt fiske, både för yrkesfiskarna och för beredningsindustrin. På det sättet kan vi också tillgodose konsumenternas krav på goda livsmedel, och det här arbetet konkretiseras bland annat inom ramen för den reform som är aktuell inom EU när det gäller ett ansvarsfullt fiske. Jordbruks- och fiskeriministrarna ska mötas före jul för att försöka nå en gemensam position. Och det svenska stoppet, som förbereds, när det gäller torskfisket är också inom ramen för de här åtgärderna.

Sverker Thorén menar att man måste städa framför egen dörr. Jag vill hävda att den svenska regeringen har gjort det. När det gäller det överfiske som redovisades till kommissionen 1995, 1996 och 1997 var det alltså en ärlig redovisning av att vi hade överskridit våra fiskekvoter. Och det var i ett läge då vi var alldeles färska i unionen. Vi hade inte vår kontroll på plats, och vi hade inte en fungerande administration. Dessutom var det en svårighet att det rörde sig om ett 60-tal fiskesorter. I vissa fall är det väldigt små mängder som får tas upp och som ska kontrolleras. Men efter den här tiden har vi arbetat hårt med att förbättra fiskerikontrollen.

Jag har i mitt svar räknat upp ett antal åtgärder. Det handlar om arbetet inom Fiskeriverket och om hur Fiskeriverket är organiserat för att kunna jobba effektivt. Det finns en avdelning för fiskerikontroll. Det handlar om att ta ny teknik till hjälp. En databas har byggts upp för lagring, rapportering och registrering av fiskeridata. Vi har ett system där vi samkör uppgifter från olika källor. Det är loggboksuppgifter. Det är uppgifter om landning av fisk och uppgifter om försäljning av fisk. Det är alltså en typ av korskontroll som görs.

Vi har numera satellitövervakning av de större fiskefartygen. Det innebär att man en gång per timme får information om var de stora fartygen befinner sig på haven. Vi har infört ett riskbaserat fiskerikontrollsystem som är behovs- och riskanalysanpassat. Man prioriterar alltså fisken som är i riskzonen i det här systemet. Vi har också givit Fiskeriverket möjligheter att reglera fiskemönstret på ett sådant sätt att det anpassas. Och det finns andra åtgärder som har vidtagits. Vi har också en agenda för ytterligare åtgärder när det gäller lagstiftning, så jag vill hävda att vi har vidtagit ett antal kraftfulla åtgärder, och ytterligare några är på väg.

Anf. 126 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! De här frågorna hänger samman. Jag noterar att jordbruksministern inte besvarar frågan om det är hennes uppfattning att inget illegalt fiske sker av svenska fiskare och inte heller min fråga om hon anser att Kustbevakningens tillsyn sker i tillräcklig omfattning och att tillräckliga resurser finns för ändamålet, men detta kanske jag kan få svar på i nästa omgång.

Det är helt rätt att reformen inom EU är på gång, men den bygger på befintlig struktur så att säga för att den ska få effekt. Att det dröjde till efter 1997 innan Fiskeriverket inrättade en särskild kontrollavdelning är anmärkningsvärt. Finns det någon utvärdering av avdelningen? Visa den i sådana fall! Den har varit i gång i fem år ungefär.

Prot. 2002/03:28
3 december

*Svar på
interpellationer*

Förutom att EU-kommissionen ännu inte är övertygad om att Sverige infört effektiva kontroll- och övervakningsåtgärder anser man inte att sanktionsnivåerna är tillräckliga. En enkel kontroll hos Fiskeriverket ger tydliga svar: straffsatser på den lägre delen av skalan, böter någon enstaka gång, och halvårs fängelsestraff blir ej utdömda. Det är vad som finns att tillgå.

I sitt svar talade jordbruksministern om strängare straff. Vad innebär det konkret?

För att få internationell trovärdighet och kunna vara pådrivande i arbetet med bevarandet av havets resurser är det av stor vikt hur vi själva handlar. Vi kan inte i ena stunden sitta i förhandlingar där vi runt Östersjön nått enighet om att gemensamt begränsa uttaget för att nästa minut kräva att alla går med på totalstopp. Så fungerar det inte. Vi kan inte heller skylla ifrån oss på de andra – de på andra sidan – när det gäller illegalt fiske och överfiske om vi inte själva gjort allt för att förhindra detta.

Folkpartiet har i sin budget avsatt 70 miljoner mer till Kustbevakningen för att bland annat skärpa övervakningen av fiskekvoter och fångstmetoder men också för att påbörja uppbyggnaden av ett miljölots-system. Det är dags att vi på allvar visar att vi på vår egen hemmaarena vill bekämpa överfiske och inte bara kritiserar andra länder för detta. Några frågor kvarstår alltså.

Anf. 127 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Fru talman! När det gäller kommande reformer kan jag berätta att vi inom Regeringskansliet bereder lagändringar för att få en bättre kontroll. Det handlar bland annat om administrativa påföljder. Det kan innebära att yrkesfiskelicenser och fartygstillstånd ska kunna återkallas tillfälligt. Syftet är att ge en snabb och kännbar reaktion i samband med överfiske.

När det gäller strängare straff är tanken att vi vid överträdelser av fiskelagen ska gå från ett straffmaximum på fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Avsikten är också att bötesstraffen, som ju är relaterade till fartygens motorstyrka, ska ökas.

Jag menar att detta, tillsammans med de övriga åtgärderna som jag har redovisat, är mycket kraftfulla åtgärder. Frågan om resurser är alltid svår. Det finns en ingång som handlar om att effektivisera. Det är den vägen som vi har gått under ett antal år. Vi har effektiviserat arbetet inom Fiskeriverket och därigenom också fått en effektivare kontroll.

Frågan om resurser till Kustbevakningen är inte aktuell för närvarande, men jag lyssnar på Sverker Thorén och ska givetvis ta med mig frågan hem. Jag har ännu inte i mitt arbete under en dryg månad på departementet konfronterats med frågeställningen. Jag tar den med mig hem och överväger. Men min ingång är att vi har ganska mycket resurser avsatta för kontrollen. Det handlar om att använda dem på bästa möjliga sätt.

Angående överfiske och illegalt fiske kan man naturligtvis inte utesluta att det förekommer illegalt fiske. Det är någonting som diskuteras fiskare emellan. Det diskuteras mycket i samband med att vi nu också överväger åtgärder för att införa ett stopp för torskfiske. Det vore nog naivt att säga att det inte förekommer. Men i vilken omfattning det förekommer har jag ingen bild av.

När det gäller utvärdering av kontrollsystemen har jag nämnt att det redan 1999 beslutades att en utvärdering ska göras före år 2004.

Prot. 2002/03:28
3 december

Anf. 128 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! Jag noterar som positivt att jordbruksministern signalerar en viss skärpning av påföljderna i denna viktiga fråga och tackar för svaret.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen

Andre vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2002/03:FPM29 Mer forskning för Europa – mot 3% av BNP
KOM(2002)499 till näringsutskottet

19 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Finansutskottets betänkanden 2002/03:FiU1 och FiU11

20 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skrivelse

2002/03:23 Hemlig teleavlyssning, hemlig teleövervakning och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål under år 2001

Konstitutionsutskottets betänkande

2002/03:KU13 Sekretessfrågor – ekonomisk brottslighet m.m.

Skatteutskottets betänkanden

2002/03:SkU6 Avtal mellan Sverige och Norge om beskattningen vid byggande, underhåll och drift av den nya Svinesundsförbindelsen

2002/03:SkU1 Anslagen till skatteförvaltningen, Tullverket och kronofogdemyndigheterna, m.m.

2002/03:SkU2 Vissa mervärdesskattefrågor, m.m.

2002/03:SkU4 Kontroll av postförsändelser

Lagutskottets betänkande

2002/03:LU1 Obligatorisk redovisning av sjukfrånvaro

Bostadsutskottets betänkande

2002/03:BoU3 Naturresursfrågor och vattenrätt

21 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 2 december

2002/03:74 av *Maria Larsson* (kd) till statsrådet Lars-Erik Lövdén
Utjämning av LSS-kostnader

2002/03:75 av *Carl-Axel Johansson* (m) till justitieminister Thomas
Bodström
Skuldsatta barn

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 10 december.

22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 2 december

2002/03:220 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till finansminister
Bosse Ringholm
Skatterna för småhusägare

2002/03:221 av *Kenneth Johansson* (c) till försvarsminister Leni Björk-
lund
Skogsbrandsflyget

2002/03:222 av *Kenneth Johansson* (c) till kulturminister Marita Ulv-
skog

Nationellt uppdrag till Sätters Film- och Biografmuseum

2002/03:223 av *Annika Qarlsson* (c) till statsrådet Mona Sahlin
Ökad kunskap om hedersrelaterat hot och våld

2002/03:224 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Vägutbyggnader i Dalarna och Västmanland
2002/03:225 av *Rolf Gunnarsson* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Migrationsverkets handläggningstider
2002/03:226 av *Carl-Axel Johansson* (m) till socialminister Lars Eng-
qvist
Antalet specialistgrenar inom sjukvården
2002/03:227 av *Rossana Dinamarca* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Utbyggnad av riksväg 45 och järnväg

Prot. 2002/03:28
3 december

den 3 december

2002/03:228 av *Carl B Hamilton* (fp) till utrikesminister Anna Lindh
Mänskliga rättigheter i Hongkong
2002/03:229 av *Viviann Gerdin* (c) till statsrådet Jan O Karlsson
Utlänningsnämnden och FN:s flyktingkonvention
2002/03:230 av *Lars Tysklind* (fp) till finansminister Bosse Ringholm
Skattebefrielse för vissa stiftelser
2002/03:231 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Skidskatten
2002/03:232 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Morgan Johansson
Sveriges insatser för hiv/aids-prevention i de baltiska länderna och Ryss-
land

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 10 december.

23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 3 december

2002/03:160 av *Mona Jönsson* (mp) till statsminister Göran Persson
Ohälsan inom departement
2002/03:167 av *Maria Larsson* (kd) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Skadestånd vid inbrott i bostad
2002/03:185 av *Maria Larsson* (kd) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Överträdelse av besöksförbud
2002/03:188 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsminister Leif Pagrotsky
Den organiserade pälshandeln

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 10 december.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början till ajourneringen kl. 16.29,
av tredje vice talmannen därefter till och med 10 § anf. 75 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Aktuell debatt: Åtgärder för att förebygga oljeolyckor	1
Anf. 1 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	1
Anf. 2 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	1
Anf. 3 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	4
Anf. 4 LARS LINDBLAD (m).....	6
Anf. 5 SVERKER THORÉN (fp).....	7
Anf. 6 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	9
Anf. 7 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	10
Anf. 8 ROGER KARLSSON (c).....	11
Anf. 9 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	13
Anf. 10 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	14
Anf. 11 LARS LINDBLAD (m).....	15
Anf. 12 SVERKER THORÉN (fp).....	16
Anf. 13 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	16
Anf. 14 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	17
Anf. 15 ROGER KARLSSON (c).....	17
Anf. 16 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	18
Anf. 17 MARIA WETTERSTRAND (mp).....	19
Anf. 18 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	19
2 § Justering av protokoll.....	20
3 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	20
4 § Svar på interpellation 2002/03:46 om svenska medborgare med viss utländsk bakgrund	21
Anf. 19 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	21
Anf. 20 LARS OHLY (v).....	21
Anf. 21 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	22
Anf. 22 LARS OHLY (v).....	22
Anf. 23 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	23
5 § Svar på interpellation 2002/03:56 om svensk försvars- och säkerhetspolitik	23
Anf. 24 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	23
Anf. 25 GUNNAR HÖKMARK (m).....	25
Anf. 26 CARL B HAMILTON (fp)	26
Anf. 27 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	27
Anf. 28 GUNNAR HÖKMARK (m).....	28
Anf. 29 CARL B HAMILTON (fp)	29
Anf. 30 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	30
Anf. 31 GUNNAR HÖKMARK (m).....	30
Anf. 32 Utrikesminister ANNA LINDH (s)	31
6 § Svar på interpellation 2002/03:40 om den kommunala självstyrelsen	32
Anf. 33 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	32
Anf. 34 TOBIAS KRANTZ (fp)	32
Anf. 35 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	33
Anf. 36 TOBIAS KRANTZ (fp)	34

Anf. 37 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	35
Anf. 38 TOBIAS KRANTZ (fp).....	35
Anf. 39 Statsrådet LARS-ERIK LÖVDÉN (s).....	36
7 § Svar på interpellation 2002/03:42 om barn som brottsoffer.....	37
Anf. 40 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	37
Anf. 41 ANITA BRODÉN (fp).....	38
Anf. 42 ANNELIE ENOCHSON (kd)	39
Anf. 43 ANITA SIDÉN (m).....	40
(forts.).....	41
Ajournering.....	41
Återupptagna förhandlingar	41
7 § (forts.) Svar på interpellation 2002/03:42 om barn som brottsoffer.....	41
Anf. 44 JOHAN LINANDER (c).....	41
Anf. 45 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	42
Anf. 46 ANITA BRODÉN (fp).....	43
Anf. 47 ANNELIE ENOCHSON (kd)	44
Anf. 48 ANITA SIDÉN (m).....	45
Anf. 49 JOHAN LINANDER (c).....	45
Anf. 50 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	45
Anf. 51 ANITA BRODÉN (fp).....	46
8 § Svar på interpellation 2002/03:51 om kraftigare reaktion på brott mot barn	47
Anf. 52 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	47
Anf. 53 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	48
Anf. 54 JOHAN PEHRSON (fp)	49
Anf. 55 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	50
Anf. 56 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	51
Anf. 57 JOHAN PEHRSON (fp)	52
Anf. 58 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	52
Anf. 59 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	53
9 § Svar på interpellation 2002/03:50 om utbyggnaden av 3 G-nätet.....	53
Anf. 60 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	53
Anf. 61 ANNELIE ENOCHSON (kd)	54
Anf. 62 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	55
Anf. 63 ANNELIE ENOCHSON (kd)	56
Anf. 64 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	57
Anf. 65 ANNELIE ENOCHSON (kd)	57
Anf. 66 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	58
10 § Svar på interpellation 2002/03:60 om nybyggnation av E 4 på sträckan Enånger–Hudiksvall	58
Anf. 67 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	58
Anf. 68 HANS BACKMAN (fp)	59
Anf. 69 SVEN BERGSTRÖM (c)	60
Anf. 70 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	61
Anf. 71 Statsrådet ULRICA MESSING (s)	62

Anf. 72 HANS BACKMAN (fp).....	63
Anf. 73 SVEN BERGSTRÖM (c).....	63
Anf. 74 KENTH HÖGSTRÖM (s).....	64
Anf. 75 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	64
Anf. 76 HANS BACKMAN (fp).....	65
11 § Svar på interpellation 2002/03:64 om finansiering av	
kollektivtrafik i glesbygd	66
Anf. 77 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	66
Anf. 78 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	67
Anf. 79 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	68
Anf. 80 HÅKAN LARSSON (c).....	69
Anf. 81 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	71
Anf. 82 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	72
Anf. 83 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	73
Anf. 84 HÅKAN LARSSON (c).....	73
Anf. 85 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	74
Anf. 86 KARIN SVENSSON SMITH (v).....	74
12 § Svar på interpellation 2002/03:31 om Sveaskogs	
agerande på virkesmarknaden och statens ägaransvar.....	75
Anf. 87 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	75
Anf. 88 MARIA LARSSON (kd).....	76
Anf. 89 OLA SUNDELL (m).....	77
Anf. 90 ANDERS SUNDSTRÖM (s)	78
Anf. 91 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	78
Anf. 92 MARIA LARSSON (kd).....	79
Anf. 93 OLA SUNDELL (m).....	80
Anf. 94 ANDERS SUNDSTRÖM (s)	81
Anf. 95 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	81
Anf. 96 MARIA LARSSON (kd).....	82
Anf. 97 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	83
13 § Svar på interpellation 2002/03:41 om stålproduktionen i	
Degerfors.....	83
Anf. 98 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	83
Anf. 99 PETER PEDERSEN (v).....	84
Anf. 100 HELENA ZAKARIASÉN (s)	86
Anf. 101 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	86
Anf. 102 PETER PEDERSEN (v).....	87
Anf. 103 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	89
Anf. 104 PETER PEDERSEN (v).....	89
Anf. 105 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	90
14 § Svar på interpellation 2002/03:44 om regionalpolitisk	
hänsyn hos statliga bolag.....	91
Anf. 106 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	91
Anf. 107 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	92
Anf. 108 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	93
Anf. 109 KRISTINA ZAKRISSON (s).....	93
15 § Svar på interpellation 2002/03:49 om Akallatunneln	94
Anf. 110 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	94
Anf. 111 BÖRJE VESTLUND (s)	95

Anf. 112 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	96
Anf. 113 BÖRJE VESTLUND (s)	96
Anf. 114 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	97
Anf. 115 BÖRJE VESTLUND (s)	98
16 § Svar på interpellation 2002/03:37 om	
Europaparlamentets och rådets förslag till förordning om	
säljfrämjande åtgärder	98
Anf. 116 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	98
Anf. 117 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	99
Anf. 118 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	100
Anf. 119 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	100
Anf. 120 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	101
Anf. 121 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	102
Anf. 122 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	102
17 § Svar på interpellation 2002/03:58 om åtgärder mot	
överfiske.....	103
Anf. 123 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	103
Anf. 124 SVERKER THORÉN (fp)	104
Anf. 125 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	105
Anf. 126 SVERKER THORÉN (fp)	106
Anf. 127 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN	
NYKVIST (s)	106
Anf. 128 SVERKER THORÉN (fp)	107
18 § Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag	
från Europeiska kommissionen	107
19 § Förnyad bordläggning.....	107
20 § Bordläggning.....	107
21 § Anmälan om interpellationer	108
22 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	108
23 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	109
24 § Kammaren åtskildes kl. 22.15.	110

